

İÇİNDEKİLER

YERLEŞME

Yerleşmelerin Yer Seçimi, Kuruluşu ve Gelişmesi	3
Yerleşmelerin Doku ve Tipleri	5
Test: 1	8
Test: 2	10

NÜFUS

Nüfusun Yapısı ve Önemi	12
Türkiye'de Nüfusun Yapısı ve Özellikleri	17
Test: 3	22
Test: 4	24
Test: 5	26

GÖÇLER

Göçün Nedenleri ve Göç Örnekleri	28
Test: 6	33
Test: 7	35

EKONOMİK FAALİYETLER

Ekonomik Faaliyet Türleri	37
Test: 8	39

BÖLGE KAVRAMI

Bölge Kavramı ve Türleri	41
Test: 9	45

ULUSLARARASI ULAŞIM HATLARI

Uluslararası Ulaşımın Genel Özellikleri ve Etkileri	47
Test: 10	50

İNSAN VE ÇEVRE

İnsanların Doğal Ortamı Kullanma Şekilleri	52
Test: 11	54

DOĞAL AFETLER

Genel Özellikleri	56
Test: 12	62
Cevap Anahtarı	64

YERLEŞME

İnsanların yaşamsal faaliyetlerini sürdürdükleri ve yaşadıkları ikamet alanlarıdır. İlk insanlar avcılık ve toplayıcılık ile uğraştıkları dönemlerde seçtiği mağara ve ağaç kovuklarından, günümüzün modern yerleşmelerinin kurulduğu alanlara kadar geçen dönemde yerleşmeler birçok evreden geçmiştir.

YERLEŞMELERİN YER SEÇİMİ, KURULUŞU VE GELİŞMESİ

Yerleşme için uygun olan sahalara ökümen saha adı verilirken yerleşme için uygun olmayan çöller, dağlık alanlar, kutuplar gibi alanlar ise anökümen sahalara olarak adlandırılmaktadır.

Tarih öncesi devirlerde avcılık ve toplayıcılıkla uğraşan insanoğlu yerleşim yeri olarak korunaklı alanları seçmiştir. Ayrıca bu alanların avcılık ve toplayıcılık gibi faaliyetlerini daha kolay yapabileceği alanlar olmasına özen göstermiştir. Bu nedenle ormanlık alanlar yer seçiminde öncelikli olmuş aynı zamanda ağaç kovukları, mağaralar gibi korunaklı alanlarda yaşamışlardır.

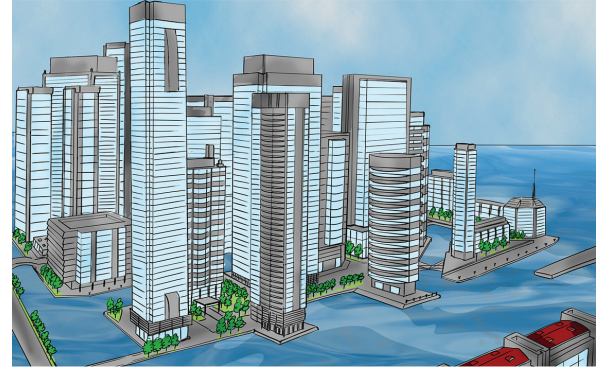
Yerleşik yaşama geçilmesiyle birlikte yerleşim yeri özellikleri ve mesken şekilleri de değişmeye başlamıştır. Tarımsal faaliyetlerini gerçekleştirebilmek için ilk yerleşmeler;

- ✓ Uygun iklim koşullarına sahip,
- ✓ Verimli tarım alanlarının bulunduğu,
- ✓ Su kaynakları bakımından zengin,
- ✓ Yer şekillerinin yaşamaya elverişli olduğu alanlarda kurulmuştur. Bu dönemde kurulan yerleşmeler zamanla köy yerleşmelerine ve klanlara dönüşmüştür.

Maden Devri ile birlikte madenlerin eritilebilmesi için bitki örtüsü gür alanları tercih etmeye başlamışlardır. Bu dönemde sabanın icadı ile birlikte tarımsal üretim artmaya başlamış, bu durum takas ile ticareti getirmiştir.

Ticaretin gelişmesiyle birlikte önemli ticaret yolları üzerine ve ulaşımın daha kolay sağlanabileceği alanlara kurulmuş olan yerleşmeler zamanla şehirlere dönüşmüştür. Devletlerin kurulmasıyla birlikte şehirlerden bazıları yönetim merkezi olmuş ve giderek gelişmiştir (Şam ve Roma). Bu dönemde yerleşmelerin gelişmesinde göçler de önemli bir etken olmuştur.

Günümüz modern yerleşmelerinin temelleri Sanayi Devrimi ile atılmaya başlamıştır. Bu dönemde yerleşmelerin yer seçiminde doğal faktörler yerine beşerî faktörler etkili olurken, artan göçler yerleşmelerin daha da gelişmesine, farklı fonksiyonların bir arada bulunduğu yerleşmelerin ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır.

Yerleşmelerin Dağılımını Etkileyen Faktörler

Yerleşmelerin dağılımını etkileyen faktörler doğal ve beşerî faktörler olmak üzere ikiye ayrılır. İlk yerleşmelerde ve gelişmemiş toplumlarda yerleşmelerin dağılımını doğal faktörler belirlerken gelişmiş ülkelerde yerleşmelerin dağılımını belirleyen temel faktörler beşerî etmenler olmuştur.

YERLEŞMELERİN DAĞILIŞINI
ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Doğal Faktörler

İklim

Su Kaynakları

Yer Şekilleri

Toprak Yapısı

Kara ve Denizlerin
Dağılışı

Bitki Örtüsü

Beşeri Faktörler

Ekonomik faaliyetler

Ulaşım Olanakları

Göçler

Bilim ve Teknolojideki
gelişmeler

Doğal Faktörler

İklim: Sıcaklık ve yağış koşulları temel faktördür. Özellikle ılıman iklim koşullarına sahip orta kuşak ülkeleri yerleşmelerin daha yoğun olduğu alanlardır.

Bunun yanında;

- soğuk olan kutup ve kutup altı bölgeler,
- aşırı sıcak ve kurak olan çöller,
- sıcak ve nemli olan ekvatorial iklim bölgesi yerleşmelerin daha seyrek olduğu alanlara örnektir.

Yer Şekilleri: Ekonomik faaliyetlerin yapılması için yer şekillerinin sade olduğu alanlar daha çok tercih edilmektedir.

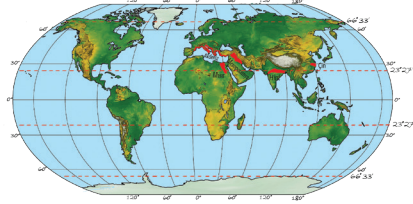
Dağlık olan Himalayalar, Alpler, And Dağları, Kaya-
lık Dağları gibi engebeli ve yüksek bölgelerde yerleş-
meler daha seyrek.

Dikkate Al

Orta kuşakta yerleşmeler daha çok deniz seviye-
sine yakın alanlarda kurulurken Ekvatorial bölgede
yerleşmeler sıcaklık ve nem koşullarından dola-
yı 1000 m'nin üstündeki alanlarda yoğunlaşmak-
tadır. En yüksekte kurulmuş başkent La Paz'dır
(Bolivya).

Dağların uzanış doğrultusuna göre denize bakan
yamaçlar ile baki koşullarına göre güneşe dönük ya-
maçlarda yerleşmeler daha yoğundur.

Su Kaynakları: İlk yerleşmeler akarsu boyları-
na kurulmuştur. Nil Deltası (Mısır), Fırat ve Dicle
nehirleri (Mezopotamya), Sarı Irmak ve Gök Irmak
nehirleri (Çin), İndus ve Ganj Nehirleri (Hindistan)
örnektir.

Toprak Yapısı: Verimli topraklar ilk yerleşmelerin kurulmaya başladığı günden bugüne kadar yerleşme-
lerin yoğunlaştığı yerlerdendir. Delta ovaları akarsu
boyları bu alanlara örnektir.

Kara ve Denizlerin Dağılışı: Yerleşmeyi sınırlan-
dıran doğal faktörlerin başında gelmektedir. Kuzey
Yarım Küre'de karaların daha fazla yer kaplaması
yerleşmelerin daha yoğun olmasını sağlamıştır.

Beşeri Faktörler

Ekonomik Faaliyetler: Tarım, sanayi, turizm, ula-
şım, madencilik gibi ekonomik faaliyetlerin yoğun
olarak yapıldığı bölgelerde yerleşmeler gelişerek
büyümüştür. Başlangıçta tarımsal faaliyetlerin ya-
pıldığı bölgelerde yerleşmeler daha az nüfusa sahip
küçük yerleşmeler iken sanayi, turizm, ticaret gibi
faaliyetlerle birlikte ortaya çıkmıştır.

Dikkate Al

ABD'nin doğusu, Batı ve Kuzeybatı Avrupa, Güney-
doğu Asya, Japonya sanayi faaliyetleri,
Güney Avrupa'da turizm faaliyetleri
Almanya'da Ruhr Havzası, Avustralya'da Sydney,
Güney Afrika'da Johannesburg, Nijerya'da Lagos
madencilik faaliyetleri ile gelişen yerleşmelere ör-
nektir.

Göçler: Ekonomik faaliyetlerin geliştiği bölgeler
dışarıdan aldığı göçle nüfusu milyonları geçen bü-
yük yerleşmelere dönüşmüştür. Sanayi Devrimi'nden
sonra Avrupa'daki yerleşmelerin büyümesi, coğrafi
keşiflerden sonra yenedünya karalarında yerleşmele-
rin gelişmesinde göçler önemli yer tutmuştur.

Ulaşım: Ekonomik faaliyetlerin yer seçiminde önemli
etkenlerden biri de ulaşımın kolay olmasıdır. Günümüzde
deniz ve okyanus kenarlarında büyük yerleşmelerin ku-
rulmasında ulaşım kolaylığı etkili olmuştur.

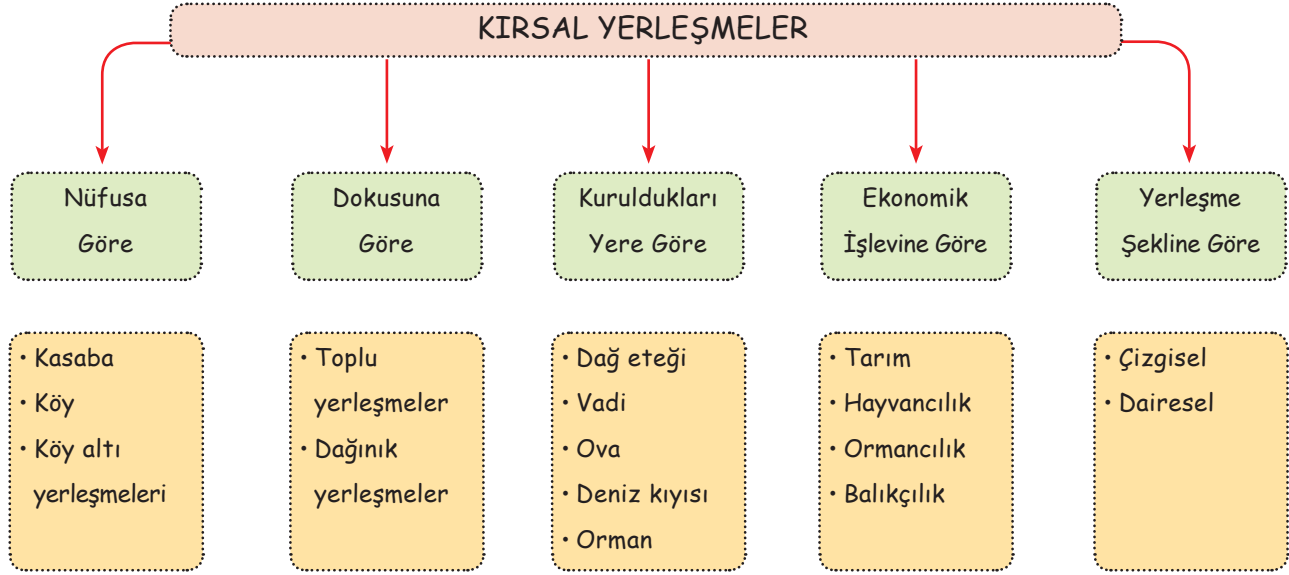
İstanbul, Londra, New York, Shangay gibi büyük
yerleşmelere örnektir.

Teknolojik Gelişmeler: Teknolojik gelişmeler ile
daha önceleri yaşamaya elverişli olmayan alanlar
yerleşilebilir hâle gelmiş, yerleşmeye uygun geniş
alanların bulunmadığı bölgelerde dikey yerleşmeler
ortaya çıkmıştır.

YERLEŞMELERİN DOKU VE TIPLERİ

Yerleşmelerin kuruluşunda etkili olan doğal koşullar yerleşme doku ve tiplerini de etkilemektedir. Coğrafi açıdan yerleşmeler kendi içerisinde kırsal ve kentsel yerleşmeler olarak ikiye ayrılır.

📍 Kırsal Yerleşmeler

Nüfusuna Göre Kırsal Yerleşmeler

Kasaba

- ✓ Genel olarak nüfusu 2.000 ile 20.000 arasında olan yerleşmelerdir.
- ✓ Köy ile şehir arasında geçiş özelliği gösterirler.
- ✓ Ekonomik faaliyetler daha çok tarım ve hayvancılıktır.
- ✓ Kasabalarda küçük çaplı ticari faaliyetler yapılmaktadır.
- ✓ Ayrıca bu yerleşmelerde küçük atölyeler ve belediye hizmetleri de bulunabilir.

Köy

- ✓ Ekonomisi genellikle tarım ve hayvancılığa dayanır.
- ✓ Nüfusu 2.000'den az olan yerleşmelerdir.
- ✓ Bu yerleşmelerde mera, orman, okul, çeşme, ibadethane gibi ortak alanlar bulunur.

Köy Altı Yerleşmeleri

- ✓ Köyden küçük olan ve köy ile bağlılığı bulunan yerleşmelerdir.
- ✓ Ekonomik faaliyetine göre yerleşim süresi bakımından geçici ya da sürekli olabilir.

Geçici köy altı yerleşmeleri

Ekonomik faaliyet hayvancılıktır.

- ➔ Yayla
- ➔ Ağıl
- ➔ Dam
- ➔ Kom
- ➔ Dalyan

Sürekli köy altı yerleşmeleri

Ekonomik faaliyet tarımdır.

- ➔ Mezra
- ➔ Çiftlik
- ➔ Mahalle
- ➔ Divan

Dokusuna Göre Kırsal Yerleşmeler

Toplu Yerleşmeler Yer şekillerinin sade olduğu ve su bakımından yeterli olmayan bölgelerde görülen yerleşmelerdir. Ülkemizde İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'da görülür.

Dağınık yerleşmeler Yer şekillerinin engebeli olduğu ve su kaynakları bakımından zengin bölgelerde birbirinden uzakta kurulan yerleşme birimleridir. Ülkemizde Karadeniz Bölgesi'nde yaygındır.

Yerleşme Şekline Göre Kırsal Yerleşmeler

Kırsal yerleşmeler, doğal ve beşerî çevre etmenlerine bağlı olarak belirli görünüş biçimleri kazanmıştır.

Akarsu vadisi, deniz kenarı, yol gibi uzunlamasına yer alan unsurların etrafında hat boyu (çizgisel) yerleşmeler oluşmuştur. Karadeniz kıyısı yerleşmeleri örnektir.

Kuruldukları Yere Göre Kırsal Yerleşmeler

Kırsal yerleşmeler kuruluş yerleri bakımından farklılık gösterir. Bu durum üzerinde doğal ve beşerî etmenler etkili olmuştur. Kırsal yerleşmeler; genellikle akarsu kenarlarında, vadi içlerinde, dağların eteklerinde, ovalarda, orman arazisine yakın alanlarda, deniz ve göl kenarlarında bulunur.

Ekonomik İşlevlerine Göre Kırsal Yerleşmeler

Kırsal yerleşmelerin sınıflandırılmasında kullanılan ölçütlerden biri de ekonomik faaliyetlerin türüdür. Kırsal yerleşmeler; tarım, hayvancılık, balıkçılık, ormancılık gibi faaliyetlere göre sınıflandırılabilir.

Mesken Tipleri

Volkanik kayalar ile kalker gibi düzgün şekilli parçalanabilen kayaların bulunduğu arazilerde taş meskenler yaygındır (Akdeniz ve Doğu Anadolu Bölgeleri).

Karasal iklim bölgelerinde topraktan yapılmış kerpiç meskenler ön plana çıkmaktadır. (İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri)

Bitki örtüsünün orman olduğu alanlarda ise ahşap meskenler görülmektedir. (Karadeniz Bölgesi)

Bazı kırsal yerleşmelerde ve şehirlerde ise yapı malzemesi betonarme olan binalar bulunmaktadır.

Şehir Yerleşmeleri

Nüfusu 20.000'in üzerinde olan ve ekonomik faaliyetlerin çeşitlilik gösterdiği yerleşmelerdir.

Nüfus Miktarına Göre Şehirler

- ✓ **Küçük şehirler:** 20.000-100.000 nüfusa sahip şehirlerdir.
- ✓ **Orta büyüklükte şehirler:** 100.000-500.000 arası nüfusa sahip şehirlerdir.
- ✓ **Büyük şehirler:** 500.000 ile 1.000.000 arası nüfusa sahip şehirlerdir.

- ✓ **Metropol:** 1.000.000 ile 10.000.000 arası nüfusa sahip şehirlerdir.
- ✓ **Megapol:** Nüfusu 10.000.000'dan fazla olan şehirlerdir.

Fonksiyonlarına Göre Şehirler

Tarım kentleri: nüfusu 100.000'i pek aşmayan tarım ağırlıklı ekonomiye sahip kentlerdir. Kırcaali, Ödemiş, Kilis.

Ticaret kentleri: Şehirde asıl ekonomik faaliyet ticarettir. Önemli ulaşım olanaklarına sahip ve ticari değeri yüksek ürünlerin yakın çevrede üretildiği şehirlerdir. New York, Hong Kong, Singapur, İzmir.

Sanayi kentleri: Sanayide çalışanların çok olduğu, önemli sanayi fabrikalarının bulunduğu yerlerdir. Moskova, Disburg, Tokyo, İzmit.

İdari kentler: Gelişip büyümesinde idari fonksiyonun önemli olduğu kentlerdir. Berlin, Pekin, Ankara.

Askeri kentler: Bir şehrin gelişip büyümesinde büyük askeri tesislerin, birliklerin etkisi varsa askeri kent sayılır. Brüksel(Nato merkezi), Sarıkamış.

Kültürel kentler: Üniversite sayısının ve şehre katkısının fazla olduğu kentlerdir. Oxford, Eskişehir.

Turizm kentleri: Önemli miktarda turist geldiği ve gelir bıraktığı kentlerdir. Dubai, Las Vegas, Barcelona, Bodrum, Antalya.

Ulaşım kentleri: Önemli kavşak noktalarında bulunan ya da birden fazla ulaşım altyapısına sahip kentlerdir. New York, Londra, İstanbul, Afyonkarahisar.

Maden kentleri: Ekonomik değeri yüksek yer altı kaynaklarına sahip ve bu kaynaklar sayesinde gelişen kentlerdir. Essen, Johannesburg, Zonguldak.

Liman kenti: Hinterlandı geniş olduğu için liman özelliği sayesinde gelişen kentlerdir. Marsilya, Shanghai, Hamburg, Mersin.

TÜRKİYE'DE YERLEŞMELER

Ülkemizde yerleşmelerin geçmişi tarih öncesi devirlere kadar dayanmaktadır. Bu durum üzerinde:

- ✓ Uygun iklim koşulları,
- ✓ Korunaklı alanların varlığı (Antalya; Beldibi, Karain, İstanbul; Yarımburgaz Mağaraları)
- ✓ Verimli tarım alanlarına sahip olması,
- ✓ İki kıtanın arasında yer alması nedeniyle önemli ticaret yollarının geçmesi,
- ✓ Çevresine göre zengin su kaynaklarının bulunması gibi faktörler etkili olmuştur. Bu nedenle tarih öncesi devirlerden günümüze kadar kesintisiz bir yerleşim bölgesi hâline gelmiştir.

Günümüzde yerleşmelerin yoğunluğu yükseltinin artmasına bağlı olarak batıdan doğuya doğru iklim koşulları ve ulaşım nedeniyle kıyıda iç kesimlere doğru azalmaktadır.

Yerleşmelerin Dağılımını Etkileyen Faktörler

Doğal Faktörler

- **İklim:** İklimin uygun olduğu kıyı kesimlerinde yerleşmeler yoğun iken, yükseltinin arttığı KD Anadolu ile Doğu Anadolu'nun yüksek kesimlerinde seyrekler.
- **Yer şekilleri;** engebeli olan Hakkâri çevresi, Doğu Karadeniz, Menteşe yöresi, Teke ve Taşeli platoları gibi alanlarda yerleşmeler seyrekler.
- **Su kaynakları;** Akarsu boylarından sulama olanaklarının iyi olması yerleşme yoğunluğunu artırmıştır. Ege Bölgesi'nde bulunan akarsu çevreleri, Eskişehir, Amasya örnektir.
- **Toprak;** delta ovalarımız ile iç bölgelerde bulunan çöküntü ovalarında verimli topraklar yerleşmelerin yoğunlaşmasını sağlamıştır.
- **Bitki örtüsü;** Karadeniz ve Akdeniz bölgesinde ormanlık alanlar yerleşmeyi sınırlandıran faktörler arasındadır.

Beşeri Faktörler

- **Ulaşım:** Ulaşım koşullarının uygun olduğu kıyı bölgeleri ile önemli ticaret yolları üzerinde bulunan (Gaziantep, Kayseri..)alanlar ve kavşak noktaları (Afyonkarahisar, Kayseri, Eskişehir) çevresine göre yerleşmelerin daha yoğun olduğu alanlardır. Çanakkale, Kırklareli yer şekilleri yanında ulaşım yolları üzerinde bulunmaması nedeniyle yerleşmelerin gelişemediği yerlere örnektir.
- **Göçler:** Ülkemizde yaşanan iç göçler özellikle yoğun göç alan batı bölgelerimizde yerleşmelerin büyümesine neden olurken, göç veren Artvin, Bayburt, Ağrı, Hakkâri gibi kentlerin gelişmesini engellemiştir.
- **Ekonomik Faaliyetler:** Sanayi nedeniyle, İstanbul İzmir, Ereğli Karabük, madencilik nedeniyle Zonguldak, Soma, Elazığ, turizm nedeniyle Antalya, Bodrum gibi kentler yerleşmelerin yoğun olduğu alanlardır.

Türkiye'de Yerleşmelerin Tarihçesi

Türkiye'de yerleşmelerin tarihçesi 400.000 yıl öncesine kadar uzanmaktadır.

Paleolitik dönemde; Antalya'da bulunan Karain, Beldibi Mağaraları, İstanbul'da bulunan Yarımburgaz mağarası,

Mezolitik dönemde; Öküzini ve Belbaşı mağaraları (Antalya), Tekkeköy (Samsun),

Neolitik dönemde; Çatalhöyük (Konya), Göbeklitepe (Şanlıurfa), Cafer höyük (Malatya), Çayönü (Diyarbakır),

Kalkolitik dönemde; Alishar (Yozgat), Hacılar (Burdur),

Maden çağında; Truva (Çanakkale), Kültepe (Kayseri), İkiztepe (Samsun), Alacahöyük (Çorum) yerleşmeleri kurulmuştur.

Göbeklitepe

Şanlıurfa'da Harran Ovası üzerine kurulmuş ibadethane özelliği gösteren bir tapınaktır. 12.000 yıl öncesine dayandığı tahmin edilmektedir. UNESCO miras listesi eserleri arasına alınmakla birlikte 2019 yılı "Göbeklitepe Yılı" ilan edilmiştir.

Çatalhöyük Neolitik Yerleşmesi ve Alacahöyük de UNESCO miras listesine alınmış ülkemiz yerleşmelerindedir.

İdari Fonksiyonuna Göre Yerleşmeler

Ülkemizin teşkilat yapısına göre yönetim merkezi ve yerel yönetim olarak ikiye ayrılmaktadır.

Merkezi yönetim; başkent ve taşra olarak ikiye ayrılmaktadır. Ankara yönetimin başkenti olmakla birlikte il ve ilçeler ise taşra teşkilatını oluştururlar.

✓ İller valiler tarafından yönetilmekte olup ülkemizde 81 il merkezi bulunmaktadır. Her il farklı ilçelerden oluşmakla birlikte merkez ilçesi ilin ismiyle anılmaktadır. Ancak bazı illerde merkez ilçe ile ilin ismi farklılık gösterebilmektedir. Kocaeli ilinin merkez şehri İzmit, Sakarya ilinin merkez şehri Adapazarı, Hatay ilinin merkez şehri Antakya, İçel'in merkez şehri Mersin'dir.

✓ İlçeler kaymakamlar tarafından yönetilmekte olup ülkemizde 922 ilçe bulunmaktadır.

Yerel yönetim; yerel düzeyde kamu işlerinin yürütülmesi için oluşturulmuş kendi bütçeleri ile karar verme ve yürütme organları bulunan yönetimlerdir. Belediyeler, il özel idareleri ve köyler bu grupta yer alır. Belediyeler il, ilçe ve nüfusu 5000'in üzerinde olan kırsal yerleşmelerde bulunmaktadır. Nüfusu 750.000'in üzerinde olan şehirler büyükşehir statüsünde yer alır. Türkiye'de 30 büyükşehir ve 51 il belediyesi bulunmaktadır.

Nüfusu 2000'in altında olan köy yerleşmeleri tarım ve hayvancılığın ekonomik faaliyet olarak yürütüldüğü, ortak alanları bulunan yerleşmelerdir. Günümüzde köy sayısı da 18292'dir.

1. Bitkilerin kültür altına alınması ile yerleşik yaşama geçen insanoğlu Dünya'nın çeşitli bölgelerinde medeniyetler kurmuştur. Bu medeniyetlerin kurulduğu bölgelerin yer seçiminde doğal faktörler temel etken olmuştur.

Aşağıdakilerden hangisi bu doğal faktörler arasında yer almaz?

- A) Su kaynakları açısından zengin olması
B) Toprak yapısının uygun olması
C) Önemli ticaret yolları üzerinde bulunması
D) Uygun iklim koşullarına sahip olması
E) Yer şekillerinin yerleşme için uygun yapıda olması

2. İlk yerleşmelerin kurulduğu bölgelerde temel faktörlerden biri su kaynaklarıdır. İlk medeniyetler akarsu boylarına kurulmuştur.

Aşağıdakilerden hangisi bu akarsulardan biri değildir?

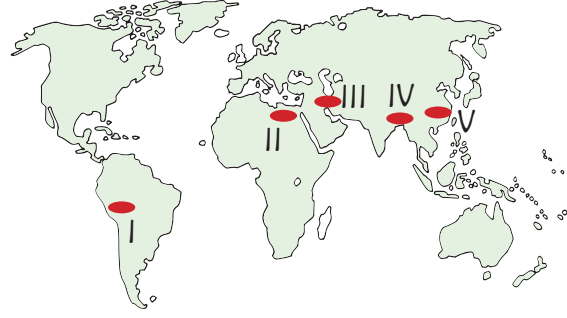
- A) Sarı Irmak
B) İndus
C) Ganj
D) Nil
E) Lena

3. Yerleşmelerin dağılışını etkileyen faktörlere bağlı olarak bazı bölgelerde yerleşmeler oldukça seyreklerdir.

Aşağıda verilen bölgelerden hangisinin bu durumda olmasının nedeni diğerlerinden farklıdır?

- A) Orta Avustralya
B) Kuzey Kanada
C) Alaska
D) Sibiryaya
E) İskandinav Yarımadası

4.

İlk medeniyetler uygun iklim ve toprak koşulları yanında düzlük bölgelerde kurulmuştur. Haritada ilk yerleşim alanlarının bulunduğu bölgeler numaralandırılarak verilmiştir.

Haritada numaralandırılarak verilen medeniyetlerden hangisi bu kriterlerin hepsini karşıladığı söylenemez?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

5. İlk insanlarda ekonomik faaliyet avcılık ve toplu-yıcılık olduğu için ormanlık alanlar tercih edilen yerlerdendi. Ancak günümüzde bu alanlar yerleşmelerin seyrek olduğu bölgelerdir. Bu alanlara iklim bölgelerindeki gür ormanlar örnek olarak verilebilir.

Buna göre paragrafta boş bırakılan yere seçeneklerde verilenlerden hangisi getirilebilir?

- A) Ilıman Karasal
B) Savan
C) Tundra
D) Ekvatorial
E) Akdeniz

6. Yerleşmelerin zaman içerisinde büyüyüp gelişmesinde aşağıdakilerden hangisinin etkisi daha azdır?

- A) Ticaretin başlaması
- B) Önemli ulaşım yolları üzerinde bulunması
- C) Hayvancılık faaliyetlerinin yaygınlaşması
- D) Göç faaliyetleri
- E) İdari özelliğe sahip merkez olması

7. Yerleşmeler, yapısına göre kırsal ve şehir yerleşmeleri olarak ikiye ayrılır.

Bu yerleşmelerin sınıflandırılmasında;

- I. nüfusu,
- II. yüzölçümleri,
- III. ekonomik faaliyetlerinin türleri

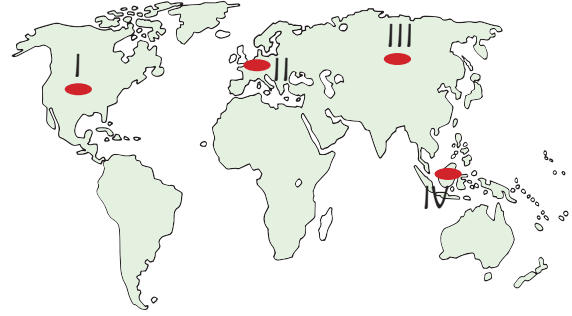
durumlarından hangileri kriter olarak kullanılmaktadır?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve III
- E) I, II ve III

8. Dağınık yerleşmelere sahip bir bölge için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Yapı malzemesi olarak kerpiç kullanılmaktadır.
- B) Su kaynaklarının bol olduğu engebeli bölgelerdir.
- C) Ekonomik faaliyet madenciliktir.
- D) Nüfusu 2000'in üzerinde olan yerleşmelerdir.
- E) Geçici köy altı yerleşmeleridir.

9. Haritada bazı alanlar numaralandırılarak gösterilmiştir.

Bitki örtüsü ormanlık olan alanlarda kırsal yerleşmelerin yapı malzemeleri ahşaptır.

Buna göre haritada numaralandırılarak gösterilen alanlardan hangileri bu duruma örnektir?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) I ve III
- D) III ve IV
- E) II ve IV

10. Şehir yerleşmeleri nüfus miktarı ve fonksiyonuna göre ikiye ayrılmaktadır.

İlk kurulan şehirlerin nüfusu 20.000'in altında iken günümüz şehirlerinde milyonlarca insan yaşamaktadır.

Günümüzün modern ve kalabalık şehir olgusunun ortaya çıkmasında en önemli gelişme aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sanayi Devrimi
- B) Tarımda makineleşme
- C) Yerleşik yaşama geçiş
- D) Coğrafi keşifler
- E) İletişim sektörünün gelişmesi

1.

Ülkemizde yerleşme, tarih öncesi devirlere dayanmaktadır. Neolitik ve kalkolitik döneme ait bu yerleşim alanlarından bazıları günümüzün doğal ve kültürel miras eserleri arasında yer almaktadır.

Haritada verilen ilk yerleşim merkezlerinden hangisinde böyle bir durum yoktur?

- A) Troya B) Alacahöyük
C) Göbeklitepe D) Çayönü
E) Çatalhöyük

2. Aşağıdakilerden hangisi ülkemizde yerleşmelerin dağılışını etkileyen doğal faktörlerden biri değildir?

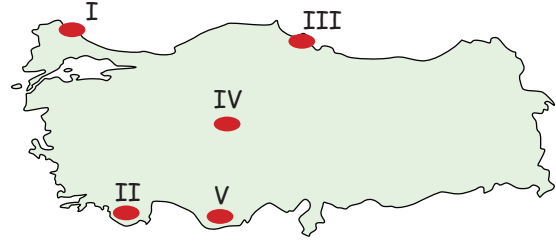
- A) İlk yerleşmeler su kaynakları çevresinde kurulmuştur.
B) Kuzeydoğu Anadolu'da yerleşmelerin seyrek olmasında düşük sıcaklık koşulları etkili olmuştur.
C) Dışarıdan göç alan yerleşmelerimiz zaman içerisinde hızla büyümüştür.
D) Hakkâri çevresinde engebeli alanların varlığı yerleşmelerin gelişmesine engel olmuştur.
E) Tuz Gölü çevresinde toprağın çorak olması yerleşmelerin kurulmasını engellemiştir.

3. Ülkemizde köylere bağlı durumda bulunan köy altı yerleşmeleri kendi içerisinde devamlı ya da geçici olmak üzere ikiye ayrılır. Geçici köy altı yerleşmelerinde temel ekonomik faaliyet hayvancılıktır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi temel faaliyet tipinin hayvancılık olduğu bu yerleşme tipine örnek olarak verilemez?

- A) Mezra B) Yayla C) Dalyan
D) Ağıl E) Oba

4. Türkiye haritası üzerinde bazı bölgeler verilmiştir.

Haritada numaralandırılarak verilen bölgelerden hangisi yerleşmelerin seyrek olduğu alanlardan biri değildir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

5. Nüfusu 20 binin üzerinde olan yerleşmeler şehir yerleşmeleri olarak ele alınır. Bu yerleşmelerin ekonomik fonksiyonları birbirinden farklıdır.

Buna göre aşağıdaki kent ve ekonomik fonksiyon eşleştirmelerinden hangisi yanlış verilmiştir?

- A) Oxford - Eğitim
B) Shangay - Liman
C) Essen - Maden
D) Lagos - Turizm
E) New York - Ticaret

6. Ülkemizin ilk yerleşim bölgeleri arasında yer almasında;

- iklim koşullarının uygun olması,
- madenlerin varlığı,
- yükselti ortalamasının fazla olması,
- su kaynakları bakımından zengin olması
- boğazlarımızın varlığı

durumlarından kaç tanesi etkili olmuştur?

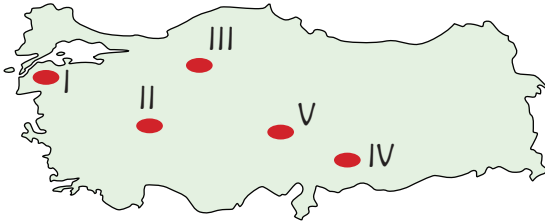
- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4 E) 5

7. Doğal koşullara bağlı olarak kırsal kesimlerde meskenlerde kullanılan malzemeler ülkemizde değişiklik göstermektedir. Bitki örtüsünün orman olduğu alanlarda ahşap meskenler kullanılırken, karasal iklim bölgelerinde kerpiç, Akdeniz iklim bölgesi ile volkanik alanlarda taş meskenler görülmektedir.

Buna göre bölgelerden aşağıdaki hangisinde taş meskenlerin görülmesi beklenir?

- A) Tuz Gölü çevresi
B) Doğu Karadeniz
C) Ergene Havzası
D) Van Gölü çevresi
E) Harran Ovası

8.

Ulaşım açısından kavşak noktalarında yer alan bölgelerde yerleşmeler gelişme gösterir.

Buna bağlı olarak haritada numaralandırılarak verilen alanların hangisinde böyle bir durum söz konusu değildir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

9. Şehir yerleşmelerinde nüfus miktarı sınıflandırma için kullanılan kriterlerden biridir. Nüfusu 750.000'in üzerinde bulunan şehir yerleşmeleri büyükşehir statüsünde yer almaktadır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi bu statüde yer alan şehirlerden biri değildir?

- A) İzmir B) Rize C) Konya
D) Denizli E) Balıkesir

10. Ülkemizde 2020 yılının Mart ayı itibarıyla görülmeye başlayan Covid-19 salgını nedeniyle uzun süre boyunca 30 büyükşehir ve Zonguldak'ta sokağa çıkma kısıtlaması getirilmiştir.

Aşağıdakilerden hangisi Zonguldak'ta yaşanan bu durumun nedeni olarak gösterilebilir?

- A) Deniz kıyısında bulunması nedeniyle ulaşımında kavşak konumda olması
B) Büyükşehirlere yakın konumda kurulmuş olması
C) Dışarıdan yoğun göç alması
D) Turizm kenti özelliği göstermesi
E) Taş kömürü yatakları nedeniyle fonksiyon olarak maden şehri özelliği göstermesi

11. Şehirlerin fonksiyonu etki alanını da belirlemektedir. Özellikle hizmet ve sanayi sektöründe gelişme göstermiş kentlerin etki alanı daha geniştir.

Buna göre seçeneklerde verilen kentlerden hangisinin etki alanı diğerlerine göre daha dardır?

- A) İstanbul B) Ankara
C) Aksaray D) Mersin
E) İzmir

NÜFUS

NÜFUSUN YAPISI VE ÖNEMİ

Sınırları belli bir alanda yaşayan insan sayısına nüfus denir. Nüfus miktarı, yoğunluğu, artış hızı, niteliği gibi veriler ülkeler için önemlidir. Bu veriler ülkelerin siyasi, sosyal, kültürel, askeri politikaları ile eğitim ve sağlık hizmetleri gibi birçok alandaki yatırımlarını belirlemek için kullanılır.

Bu verilerin elde edilmesi, değerlendirilmesi ve analiz edilmesi sürecine **nüfus sayımı** denir. Demografi bu verileri inceleyen bilim dalıdır.

Dünyada bilinen ilk nüfus sayımları, Çin Sümer ve Mısır toplumlarında yapıldığı tahmin edilmektedir. Bu sayımların genel amacı;

- ✓ vergi verecekleri tespit etmek,
- ✓ askere alınacak yükümlülere belirlemektir. Bu nedenle ilkel olarak yapılan bu nüfus sayımlarında sadece erkekler sayılmıştır. Osmanlı imparatorluğunda ilk nüfus sayımları aynı nedenlerle II. Mahmut ve Sultan Abdülmecit tarafından yaptırılmıştır.

Modern anlamda ilk nüfus sayımları İskandinav ülkeleri (Danimarka, İsveç (1748)) ve Kanada tarafından yapılmıştır. Ülkemizde ise bu sayımlar ilk kez 1927 yılında yapılmıştır.

Bu sayımlar ile;

- ✓ Toplam nüfus miktarı,
- ✓ Cinsiyet yapısı,
- ✓ Ortalama yaşam süresi,
- ✓ Nüfusun yaş gruplarına dağılımı,
- ✓ Doğum ve ölüm oranı,
- ✓ Okur - yazar oranı,
- ✓ Nüfus artış hızı,
- ✓ Çalışan nüfusun sektörel dağılımı,
- ✓ Kırsal - kent nüfusu gibi özellikleri elde edilmeye çalışılmaktadır.

Dikkate Al

Nüfus sayımları 2 yöntemle yapılmaktadır.

De Facto: İnsanların sayım gününde buldukları yerde sayılarak, o sayım bölgesinin nüfusuna eklenmesidir. Ülkemizde 2000 yılına kadar bu yöntem uygulanmıştır.

De Jure: İnsanların sürekli ikamet ettiği adresin kayıtlara geçirilmesi sonrasında bu kayıt sistemine göre sayılmasıdır. Ülkemizde Mernis adı verilen bu kayıt sistemi ile her yılın sonunda sayım TÜİK tarafından otomatik olarak yapılmaktadır.

Nüfusun Özellikleri

Cinsiyet Yapısı: Dünya nüfusunun %50,45'i erkek, %49,55'i kadınlardan oluşmaktadır. Genel olarak ülkelerde de durum bu şekildedir. Ancak göçler, savaşlar, ihtilaller gibi toplumsal ve siyasi olaylar bu oran arasındaki farkı artırabilir.

Cinsiyet yapısı ülkenin gelişmişliği hakkında doğrudan bir bilgi vermez.

Ortalama Yaşam Süresi: Dünyada ortalama yaşam süresi 72 iken, bu süre Japonya'da 84, ABD'de 78, Etiyopya'da 65, Nijerya'da 54'tür. Yaşam süresi ülkelerin gelişmişliği hakkında doğrudan bilgi vermektedir.

Okur - Yazar Oranı: Gelişmiş ülkelerde bu oran oldukça yüksektir. ABD, Japonya, Kanada ve Avrupa ülkelerinde bu oran %100 iken, Mali ve Çad gibi gelişmemiş ülkelerde %50'nin altındadır. Okullaşma oranının yüksek olduğu ülkelerde nitelikli iş gücü de yüksektir. Bu durum ekonomik kalkınma için önemli bir kıstastır.

Nüfusun Yaş Grupları: Ülkelerin gelişmişliği ile doğrudan bağlantılıdır. Gelişmiş ülkelerde yaşlı nüfus oranı fazla iken, gelişmemiş ülkelerde genç nüfus oranı daha yüksektir.

Yaş Grupları: 0-14 yaş grubu → çocuk (genç) nüfus,

15-64 yaş grubu → çalışma çağındaki aktif (yetişkin) nüfus

65 + yaş grubu → yaşlı nüfus olarak sınıflandırılmaktadır.

Ülke	Genç	Aktif	Yaşlı
Etiyopya	46,1	51,2	2,7
Ruanda	40,98	56,53	2,49
İtalya	14,0	65,7	20,3
Almanya	12,82	65,10	22,08

Ayrıca gelişmiş ülkelerde yaşlı nüfus oranının genç nüfus oranından fazla olması nedeniyle ortanca yaş yüksektir. Ortanca yaş İtalya'da 46,3 iken Almanya'da 46, Ruanda'da 19, Etiyopya'da ise 17,9'dur.

Doğum ve Ölüm Oranları: Gelişmiş ülkelerde doğum ve ölüm oranı düşük iken bu oran gelişmemiş ülkelerde yüksektir.

Dünyada doğum oranı ‰19, ölüm oranı ‰7'dir. Bu nedenle dünya nüfusu artmaya devam etmektedir.

	Doğum oranı(‰)	Ölüm oranı(‰)
Japonya	8,4	9,9
Meksika	20,69	4,74
Nijerya	40,43	16,94

Nüfus Artış Oranı: Doğum ve ölüm oranı arasındaki farkı ifade etmektedir. Bu fark doğal nüfus artış oranını vermektedir. Gerçek nüfus artış oranı ise doğal nüfus artışına göçlerin eklenip çıkarılmasıyla bulunur.

Gelişmiş ülkelerde doğal nüfus artışı düşük, gerçek nüfus artışı yüksek iken, gelişmemiş ülkelerde doğal nüfus artışı yüksek, gerçek nüfus artışı düşüktür.

Nüfus artış hızının yüksek olduğu ülkeler gelişmemiş ülkelerdir. Bu ülkelerde artış hızı beraberinde bazı olumlu ve olumsuz sonuçları da ortaya çıkarmaktadır.

Yüksek Nüfus Artış Hızının Olumsuz Sonuçları

- İşsizlik artar.
- Anne bebek sağlık düzeyi düşer.
- Doğal kaynakların tüketimi artar.
- Kişi başına düşen milli gelir azalır.
- İç ve dış göçler artar.
- Konut ihtiyacı artar
- Eğitim ve sağlık hizmetleri aksar.
- Çevre kirliliği artar.
- Demografik yatırımlar artar, (Nüfusa bağlı yatırımlardır. Okul, hastane, doktor, polis ihtiyacı vb..)
- Kalkınma hızı azalır.
- İhracat azalır, ithalat artar...

Yüksek Nüfus Artış Hızının Olumlu Sonuçları

- Mal ve hizmetlere olan talep artar.
- Yatırım ve rekabet artar.
- Yeni sanayi kolları ortaya çıkar, ekonomik çeşitlilik artar.
- Üretim artar.
- Vergi gelirleri artar.
- Askeri güç artar.
- İşçi ücretleri ucuzlar....

Kır - Kent Nüfusu: Dünya nüfusunun %54,3'ü kentlerde yaşarken, %45,7'si kırsal kesimde yaşamaktadır. Bu durum kıtadan kıtaya, ülkeden ülkeye hatta ülke içinde dahi değişiklik göstermektedir. Kuzey Amerika ve Avrupa kentleşme oranı en yüksek kıtalar iken Afrika'da kentleşme oranı %50'nin altındadır.

Gelişmiş olan İsveç gibi ülkelerde kentleşme oranı %86 iken gelişmemiş olan Çad'da bu oran %23'tür.

Nüfusun Sektörel Dağılımı: Ülkelerin gelişmişliği hakkında doğrudan bilgi veren bir etkidir. Gelişmiş ülkelerde hizmet sektöründe çalışanların oranı oldukça yüksek iken gelişmemiş ülkelerde tarım sektöründe çalışanların oranı daha fazladır.

	Tarım	Sanayi	Hizmet
Singapur	%0.47	%16.51	%83.02
Somali	%60	%10	%30

DÜNYADA NÜFUSUN TARİHSEL SÜREÇTEKİ DEĞİŞİMİ

Dünya nüfusu tarih boyunca sürekli artmakla birlikte yıllar içerisinde artış oranları değişmiştir. Dünya nüfusuna bakıldığında;

- ✓ M.Ö 10.000 yılında 86 milyon,
- ✓ 1650 yılında 500 milyon,
- ✓ 1750 yılında 730 milyon,
- ✓ 1850 yılında 1,1 milyar,
- ✓ 1950 yılında 2,5 milyar,
- ✓ 2000 yılında 6 milyar olup 2015 yılında 7,4 milyar kişiye ulaşmıştır.

Dünya nüfusunda artışın fazla yaşandığı dönemler bulunmaktadır. Bu dönemlere **sıçrama dönemi** adı verilir. Dünya tarihinde 3 büyük sıçrama dönemi bulunmaktadır.

1. Sıçrama Dönemi; Günümüzden yaklaşık 2 milyon yıl önce insanların alet yapımını öğrenmesiyle yaşanmıştır. Bu dönemde vahşi doğayla mücadeleye giren insanoğlunun savaş aletleri yapması ömrünün uzamasında etken olmuştur.

2. Sıçrama Dönemi; Günümüzden 10.000 yıl önce insanların bitkileri kültür altına almasıyla yerleşik hayata geçmesi sonucu yaşanmıştır. Bitki ile beslenmeye başlayan, göçebe hayatı bırakıp yerleşik düzene geçen insanoğlunun ömrünün uzaması bu sıçramanın yaşanmasında etken olmuştur.

3. Sıçrama Dönemi; Sanayi Devrimi ile birlikte başlamıştır. Bu dönemde;

- ➔ Tıp alanındaki ilerlemeler,
- ➔ Hayat standardının yükselmesi,
- ➔ Beslenme ve sağlık koşullarının iyileşmesi başta Avrupa olmak üzere dünyada nüfusun bir sıçrama dönemine girmesine neden olmuştur.

20. yy.da dünya nüfusunda ciddi bir artış dönemi yaşanmıştır. Özellikle 1950 yılından sonra artış oldukça yükselmiş, nüfus son 60 yılda 3 kat artarak 7 milyar geçmiştir. Bu dönemde nüfus artışı üzerinde;

- ✓ Büyük savaşların sona ermesi,
- ✓ Salgın hastalıkların önlenmeye başlaması,
- ✓ Bebek ölümlerinin azalması,

- ✓ Hayat standartlarının çok yükselmesi,
- ✓ Ortalama insan ömrünün uzaması,
- ✓ Beslenme ve sağlık koşullarının iyileşmesi gibi nedenlerle ölüm oranlarının düşmesi etkili olmuştur. Bu dönemde dünya nüfusu artmakla birlikte ekonomik gelişmelere bağlı olarak 1970'ten sonra artış hızı düşmeye başlamış 2010 yılında artış oranı % 1 seviyelerinin altına inmiştir.

DÜNYA NÜFUSUNUN ALANSAL DAĞILIŞI

Dünya'da nüfus dağılışı tarih boyunca doğal ve beşeri nedenlerle değişmiştir. Bazı yerler yoğun nüfuslu iken bazı yerler seyrek nüfuslu olmuştur. Bazı alanlar ise hiç nüfuslanmamıştır.

İlk yerleşmelerin kurulduğu Mezopotamya, Nil Deltası, Güney ve Güneydoğu Asya;

- ✓ İklim koşullarının uygun olması,
- ✓ Verimli tarım alanlarının varlığı,
- ✓ Zengin su kaynakları nedeniyle nüfusun fazla olduğu alanlar iken zaman içerisinde ekonomik faaliyetlerde görülen değişiklikler nüfusun dağılışını önemli ölçüde etkilemiş bu bölgelerin yanına yeni bölgeler de eklenmiştir.

Nüfus dağılışı üzerinde etkili olan faktörler doğal ve beşeri faktörler olarak ikiye ayrılmıştır.

Doğal Faktörler

- İklim koşulları,
- Yer şekilleri,
- Su kaynakları,
- Bitki örtüsü,
- Toprak yapısı
- Yer altı kaynakları
- Kara ve denizlerin dağılışı etkilidir.

Beşerî Faktörler

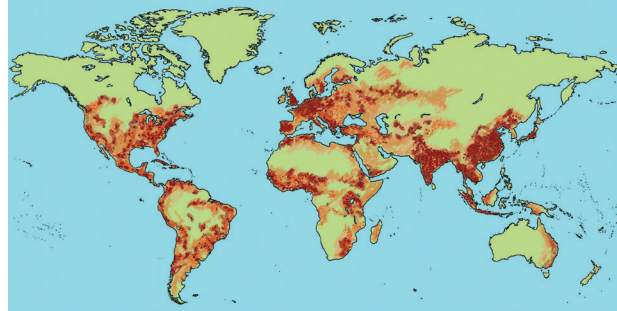
- Tarihi etmenler
- Ulaşım,
- Göçler,
- Teknolojik gelişmeler,
- Din,
- Tarım, ticaret, sanayi, turizm, madencilik gibi ekonomik faaliyetlerdir.

Dünyanın Yoğun Nüfuslu Bölgeleri

- Güney ve Güneydoğu Asya (Muson Asyası); İklim koşullarının uygun olması, verimli tarım alanlarının varlığı tarih boyunca nüfus yoğunluğunun fazla olmasına neden olmuştur. Günümüzde ucuz işgücü nedeniyle sanayinin de yoğun olduğu bölgelerdir.
- Japonya; sanayi faaliyetleri nedeniyle yoğun nüfusludur.
- Batı ve Kuzeybatı Avrupa; sanayi nedeniyle yoğun nüfusludur.
- Akdeniz Havzası; uygun iklim koşulları, turizm ve tarımsal faaliyetler nedeniyle yoğun nüfusludur.
- Nil Deltası; tarımsal faaliyetler nedeniyle yoğun nüfusludur.
- ABD'nin doğusu; sanayi faaliyetleri nedeniyle yoğun nüfusludur.
- Gine Körfezi (Nijerya, Kamerun, Gine); yüksek doğum oranları ve Nijerya'da zengin petrol ve maden kaynakları nedeniyle yoğun nüfusludur.

Dünya'nın Seyrek Nüfuslu Bölgeleri

- Amazon ve Kongo Havzası; aşırı sıcak ve nemli iklim koşulları ile gür bitki örtüsü nedeniyle 1000m'nin altındaki alanlar seyrek nüfusludur.
- Kanada, Sibiryaya, İskandinav Yarımadası, Grönland, Patagonya; düşük sıcaklık nedeniyle seyrek nüfuslu alanlardır.
- Kuzey Afrika, Arap Yarımadası, Orta Asya, Orta ve Batı Avustralya Güney Afrika'nın iç kesimleri; sıcak ve kurak çöl bölgeleri olduğu için seyrek nüfusludur.
- Himalayalar (Asya) And Dağları (Güney Amerika'nın batısı), Kayalık Dağları (Kuzey Amerika'nın batısı), Alpler (Avrupa); engebeli alanlar olduğu için çevresine göre seyrek nüfusludur.

Nüfusun Kıtasal Dağılışı

Asya Kıtası; dünya nüfusunun yarısından fazlasını (%59,87) barındırmaktadır. Kıtanın güney ve güney-doğu kıyıları daha yoğun nüfusludur.

Avrupa Kıtası; Sanayi Devrimi ve II. Dünya Savaşı'ndan sonra aldığı yoğun işçi göçleri nedeniyle nüfus yoğunluğu en fazla olan kıtadır. Dünya nüfusunun %10,4'ünü barındıran kıta günümüzde nüfus artış oranı en az olan kıtadır.

Afrika Kıtası; dünya nüfusunun %16,17'sini barındıran kıtada nüfus artış oranının çok yüksek olması nedeniyle en kalabalık 2. kıtadır.

Kuzey Amerika; Coğrafi keşiflerle nüfusu artmaya başlayan kıta günümüzde aldığı göçlerle nüfusu artmaya devam etmektedir. Dünya nüfusunun %4,82'sini barındıran kıtanın doğu kıyıları daha yoğun nüfusludur.

Güney Amerika; Coğrafi keşiflerle nüfusu artmaya başlayan kıtada günümüzde yüksek doğum oranları nedeniyle nüfus artmaya devam etmektedir. Dünya nüfusunun %8,56'sını barındırmaktadır.

Nüfus Yoğunluğu

Aritmetik Nüfus Yoğunluğu:

- ✓ Nüfusun ülke yüzölçümüne bölünmesi ile elde edilir.
- ✓ Ülkelerin gelişmişlik seviyeleri hakkında bilgi vermez.
- ✓ Nüfusu kalabalık olan dar alanlarda yüksek çıkmaktadır. (Hollanda, Hong Kong, Singapur...)

$$\text{km}^2\text{'ye düşen insan sayısı}$$

Tarımsal Nüfus Yoğunluğu:

- ✓ Bölgedeki çiftçi sayısının tarım alanlarına bölünmesi ile elde edilir.
- ✓ Tarım alanlarının dar olduğu engebeli bölgelerde yüksek çıkmaktadır.

$$\text{tarım alanına düşen çiftçi sayısı}$$

NÜFUS PİRAMİTLERİ

Nüfus piramitleri ile;

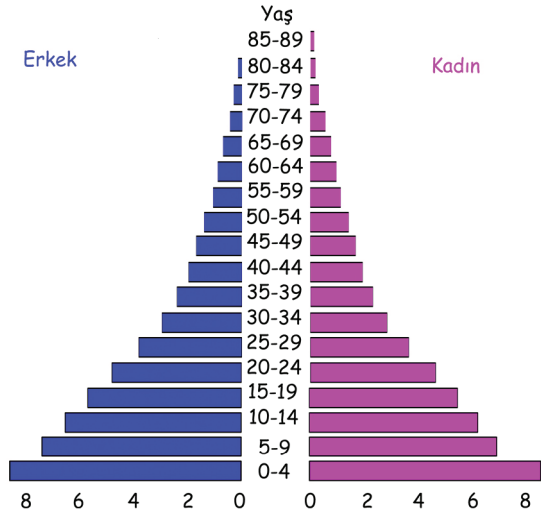
- ✓ Nüfusun yaş gruplarına dağılımı ile miktar ve oranlarına,
- ✓ Nüfusun cinsiyetlere dağılımı ile miktar ve oranlarına,
- ✓ Çalışma çağındaki nüfusun miktar ve oranlarına,
- ✓ Bağımlı nüfusun miktar ve oranlarına,
- ✓ Çocuk ve yaşlı bağımlı nüfusun miktar ve oranlarına,
- ✓ Toplam nüfus miktarına ulaşılabilmektedir.

Dikkate Al

Nüfus piramitleri ülkelerin gelişmişliği hakkında bilgi vermektedir. Ülkelerin nüfus piramitleri zaman içerisinde ülkelerin gelişmişlik düzeyi arttıkça değişikliğe uğramaktadır. Bu nedenle ülkelerin sosyoekonomik yapısını, gelecekteki durumunu planlamak için nüfus piramitleri oluşturulmaktadır.

Genel olarak 5 ana gruba ayrılır.

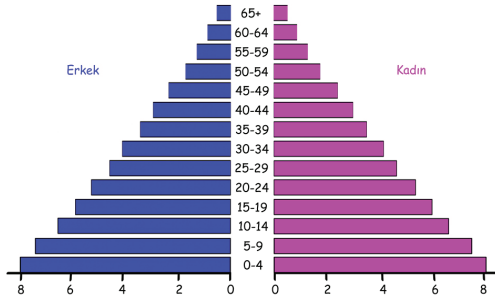
Kenarları İçe Dönük Nüfus Piramidi (İçbükey Üçgen Şekilli)

- Doğum ve ölüm oranları fazladır.
- Az gelişmiş ülkelerin nüfus piramididir.
- Doğum oranlarının fazla olması nedeniyle piramidin tabanı geniş olmakla birlikte yüksek ölüm oranları piramidin üst kısımlara doğru hızla daralmasına neden olmuştur.

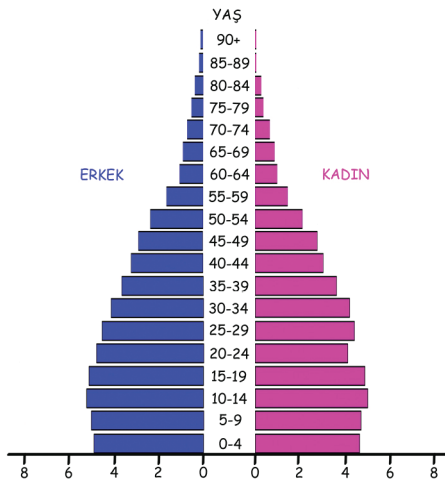
- Yaşlı nüfus oranı, ortanca yaş ve ortalama ömür süresi azdır.
- Genç bağımlı nüfus oranı yüksektir.
- Sanayi Devrimi öncesini yaşayan ülkelerin nüfus piramididir.
- Angola, Brundi, Benin, Ruanda gibi Afrika ülkeleri örnektir.

Düzgün Üçgen Şekilli Piramit

- Doğum oranları hâlâ yüksek ancak ölüm oranları azalmaya başlamış ülkelerin nüfus piramididir.
- Nüfus artış hızı yüksektir.
- Gelişmekte olan ülkelerdir.
- Genç bağımlı nüfus oranı yüksektir.
- Yaşlı nüfus oranı, ortanca yaş ve ortalama ömür az olmakla birlikte yükselmeye başlamıştır.
- Çalışanların yaş ortalaması düşüktür.
- Demografik yatırımlar fazladır.
- Bolivya, Filipinler, Hindistan gibi ülkeler örnektir.

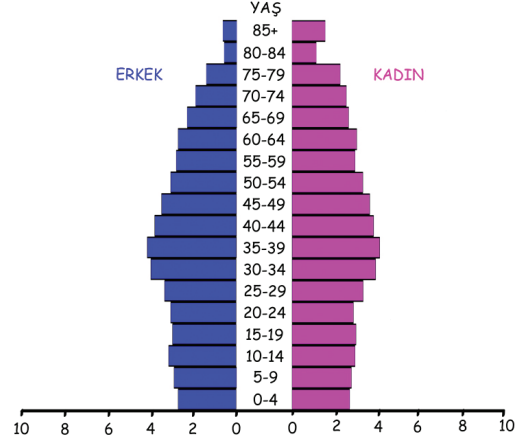
Asimetrik Şekilli Piramit

- Gelişmeye bağlı olarak ya da nüfus azaltıcı politikalar sonucu doğum oranlarının ciddi şekilde düşmeye başladığı ülkelerin nüfus piramididir.

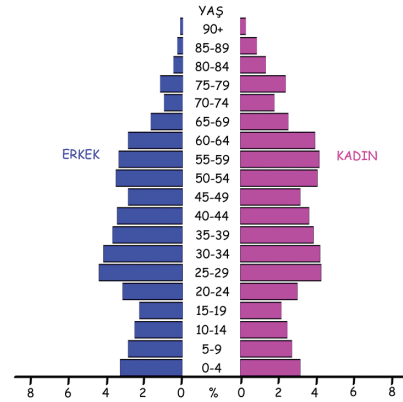
- Nüfus artış hızı ve genç nüfus oranı azalmaya başlamıştır.
- Ülkelerin gelişmişlik seviyesi yükselmeye başlamıştır.
- Bangladeş, Çin Tayvan, Endonezya, Brezilya gibi ülkeler örnektir.

Arıkovanı Şekilli Piramit

- Doğum ve ölüm oranları düşüktür.
- Durağan nüfus piramididir.
- Gelişmiş ülkelere aittir.
- Ortalama yaşam süresi, ortanca yaş, çalışanların yaş ortalaması ve yaşlı nüfus oranı fazladır.
- Genç bağımlı nüfus oranı düşüktür.
- ABD, Avrupa ülkeleri, Japonya, Avustralya örnektir.

Çan Şekilli Piramit

- Belirli bir süre düşük doğum oranından sonra, doğum oranının yükseldiği nüfus piramididir.
- Nüfus artış hızını yükseltici politika izlemiş ve başarılı olmuş ülkelerde görülür.
- Yaşlı nüfus oranı ve ortalama yaşam süresi yüksektir.
- Hızla gelişen ülkelerdir.
- Kanada, Rusya ve İrlanda örnektir.

TÜRKİYE'DE NÜFUSUN YAPISI VE ÖZELLİKLERİ

🌐 Türkiye'de Nüfusun Değişimi

Ülkemizde ilk nüfus sayımları Osmanlı'da II. Mahmut ve Sultan Abdülmecit Dönemi'nde sadece erkekler sayılarak yapılmıştır. Abdülaziz Dönemi'nde yapılan nüfus sayımında ise imparatorluk nüfusunun 12 milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir.

Ülkemizde modern anlamda ilk düzenli ve planlı nüfus sayımı 1927'de yapılmış olup, ülke nüfusu 13.648.270 kişi olarak tespit edilmiştir. Bu dönemde kadın nüfusu daha fazladır. 2. Nüfus sayımı ise 1935 yılında yapılmış olup 1990 yılına kadar her 5 yılda bir düzenli olarak nüfus sayımları yapılmıştır. 1990'dan sonra her 10 yılda bir nüfus sayımı yapılması planlansa da De Facto yöntemiyle son nüfus sayımı 2000 yılında gerçekleşmiştir. 2006 yılında bakanlar kurulu kararı ile adrese dayalı kayıt sistemine geçilmiş bundan sonraki nüfus sayımları De Jure denilen yöntemle yapılmaya başlanmıştır. Bu yöntemde her yılın sonunda ülke nüfusu TÜİK tarafından sisteme işlenmektedir.

Ülkemizde nüfus değişimi dört dönemde ele alınmaktadır.

1927 - 1960 Dönemi

- ✓ Savaş sonrası dönemi kapsamaktadır.
- ✓ Nüfus artırıcı politikanın izlendiği dönemdir.
- ✓ Hatay'ın anavatana katılması, teşvik politikaları, göçmen girişleri ülke nüfusunu artırmıştır.
- ✓ II. Dünya Savaşı yıllarında nüfus artış hızı dünyada olduğu gibi ülkemizde de tarihinin en düşük seviyesine inmiştir.
- ✓ Dönemin sonuna gelindiğinde;
- ➔ Sağlık hizmetlerinin gelişmesi,
- ➔ Ölüm oranlarının azalması,
- ➔ Ortalama ömrün uzamaya başlaması gibi nedenlerle nüfus artış hızı en yüksek seviyeye ulaşmıştır.

1960 - 1985 Dönemi

- ✓ Planlı kalkınma dönemine geçilmiş, bu kapsamda nüfus artış hızını azaltıcı politika izlenmeye başlanmıştır.
- ✓ Aile planlaması çalışmaları, yurt dışına yapılan işçi göçleri, nüfus artış hızını düşürmeye başlamıştır.

- ✓ Ülkedeki gelişmişlik seviyesinin yükselmesi ve devlet politikaları ile düşmeye devam eden nüfus artış hızı, 1980-1985 döneminde Avrupa'dan dönen işçiler nedeniyle bir miktar yükselmiştir.

1985-2005 Dönemi

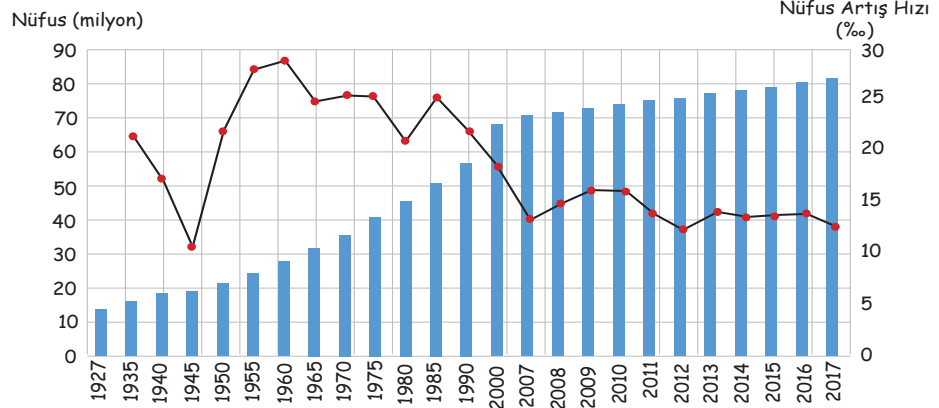
- ✓ Dengeleyici politikanın izlendiği dönemdir.
- ✓ Nüfusun eğitim ve sağlık durumları ile beslenme seviyeleri yükseltilmeye, bebek ölüm oranları düşürülmeye çalışılmıştır.
- ✓ Kadının iş hayatına girmesi, şehirleşme oranının ve eğitim seviyesinin yükselmesi nüfus artış hızını düşürmüştür.
- ✓ 2000'li yıllara gelindiğinde nüfus artış hızının %15'in altına inmesi ile sistemin değişmesi gerektiği düşünülmüştür.

2005 Sonrası Dönem

- ✓ Nüfus artış oranı ile doğurganlık oranının (2,09) düşmesi hükümetin yeniden nüfus artış oranını yükseltme politikaları izlemesine neden olmuştur.
- ✓ 2014 yılında;
- ➔ Doğum yapan annelere çocuk sayısına göre maddi destek verilmesi
- ➔ Çalışan anneler için çalışma sürelerinin kısaltılması, süt izni verilmesi
- ➔ Ücretli doğum izinlerinin artırılması
- ➔ Bakıcı yardımı yapılması gibi düzenlemeler getirilmiştir.

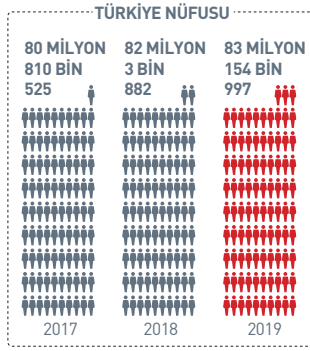
2016'da yeni yasal düzenlemeler de eklenecek nüfus artış hızı yükseltilmeye çalışılsa da günümüzde nüfus artış oranı %13,9'a doğurganlık hızı ise 1,88 düzeyine gerilemiştir. (TÜİK 2019)

Sonuç olarak ülkemizde nüfus sürekli artmış olmakla birlikte devlet politikaları ve gelişmişlik seviyesinin yükselmesi ile artış oranlarında değişiklikler yaşanmıştır. 31.12.2019 itibarıyla 83 milyon 154 bin 115 kişiye ulaşan ülkemizin, nüfus artış oranı üzerinde; doğal nüfus artışı yanında yurt dışından gelen göçler de etkili olmuştur.

Türkiye nüfusu 83 milyonu geçti

Türkiye'nin nüfusu 2019'da bir önceki yıla göre 1 milyon 151 bin 115 kişi arttı.

YILLIK NÜFUS
+ ARTIŞ HIZI

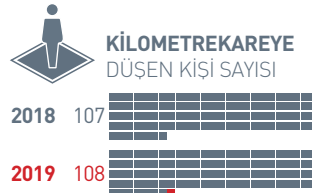
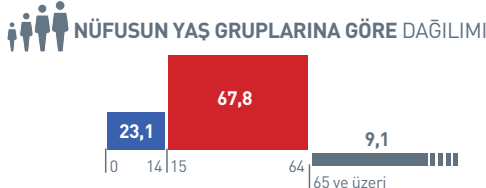
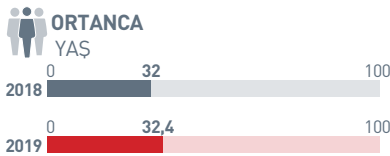
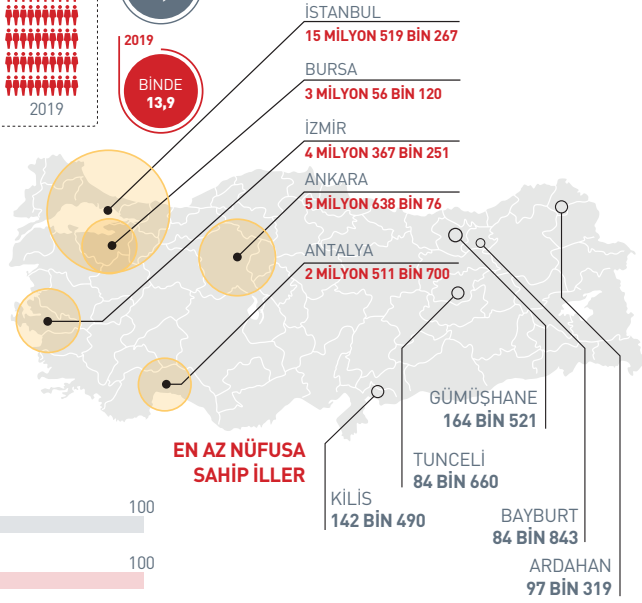

ERKEK
NÜFUS
%50,2
41 MİLYON
721 BİN 136

KADIN
NÜFUS
%49,8
41 MİLYON
433 BİN 861

EN FAZLA NÜFUSU SAHİP İLLER

NÜFUS YOĞUNLUĞU
EN YÜKSEK İLLER
(Kilometrekareye düşen kişi sayısı)

📍 Türkiye'de Nüfusun Dağılışı

- ✓ Ülkemizde nüfus, doğal ve beşerî faktörlerin etkisiyle ülke geneline dengeli dağılmamıştır. Özellikle, çeşitli nedenlerle meydana gelen iç göçler bu dağılımın dengesizliği üzerinde en büyük etkiye sahiptir.
- ✓ Genel olarak nüfus, kıyılardan iç kesimlere ve batıdan doğuya doğru azalmaktadır.

Ülkemizde Yoğun Nüfuslu Bölgeler

- İstanbul - İzmit çevresi; sanayi, ticaret ve ulaşım faaliyetleri nedeniyle,
- Bursa çevresi; tarım, sanayi ve ticaret faaliyetleri nedeniyle,
- Kıyı Ege; tarım, sanayi ve ticaret faaliyetleri nedeniyle,
- Antalya çevresi; turizm ve tarım faaliyetleri nedeniyle,
- Adana - Mersin arası; tarım, sanayi ve ticaret faaliyetleri nedeniyle,
- Gaziantep çevresi; tarım, sanayi ve ticaret faaliyetleri nedeniyle,
- Batman çevresi; petrol ve petrole dayalı sanayi nedeniyle,
- Doğu Karadeniz kıyı kuşağı; tarım faaliyetleri nedeniyle,
- Samsun çevresi; tarım, sanayi ve ticaret faaliyetleri nedeniyle,
- Batı Karadeniz Bölgesi (Zonguldak - Bartın - Karabük); maden ve madencilığe dayalı sanayi,
- Ankara çevresi; idari fonksiyonu nedeniyle çevresine göre yoğun nüfusludur.

Ülkemizde Seyrek Nüfuslu Bölgeler

- Yıldız Dağları (Kırklareli); Yer şekilleri ve ulaşım yollarından uzak olması,
- Gelibolu ve Biga Yarımadaı (Çanakkale); Ulaşım yollarının uzağında olması,
- İç Batı Anadolu (Afyon-Kütahya Çevresi); yer şekilleri ve iklim,
- Menteşe Yöresi (Muğla); yer şekillerinin engebeli olması,
- Teke ve Taşeli Platoları; Yer şekillerinin engebeli olması(karstik arazi),
- Hakkâri ve Tunceli çevreleri; yer şekillerinin engebeli olması,
- Kuzeydoğu Anadolu; yükseltinin fazla olması ve iklim şartları,
- Sivas çevresi; yer şekilleri ve iklim şartları,
- Tuz Gölü çevresi; kuraklık ve çorak toprakların varlığı,
- Karadeniz'in iç kesimleri ve Toroslar dağlık olduğu için çevresine göre seyrek nüfuslu alanlardır.

Türkiye Nüfusunun Alansal Dağılışı

🔴 Türkiye'de Nüfus Yoğunluğu

Aritmetik nüfus yoğunluğuna bakıldığında km^2 'ye düşen ortalama insan sayısı, 108 kişidir.(TÜİK-2019) Bu durum bölgeden bölgeye değişiklik göstermektedir.

Marmara, Ege ve Güneydoğu Anadolu'da km^2 'ye düşen insan sayısı bu ortalamanın üstünde iken Doğu ve İç Anadolu ile Akdeniz ve Karadeniz bölgeleri ortalamanın altındadır.

İstanbul, İzmir, Kocaeli, Ankara gibi illerde aritmetik nüfus yoğunluğu fazla iken, Tunceli yoğunluğun en az olduğu ildir.

Tarımsal nüfus yoğunluğu ise; Doğu Karadeniz, Batı Karadeniz, Menteşe yöresi, Hakkâri çevresi gibi engeli bölgelerde yüksek iken, İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'da bu yoğunluk azdır.

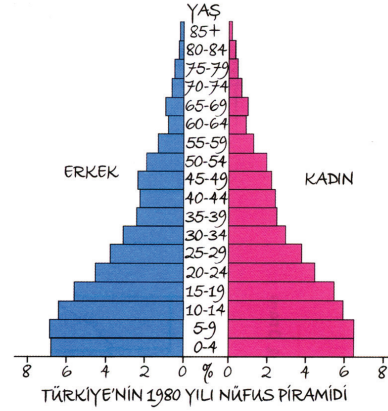
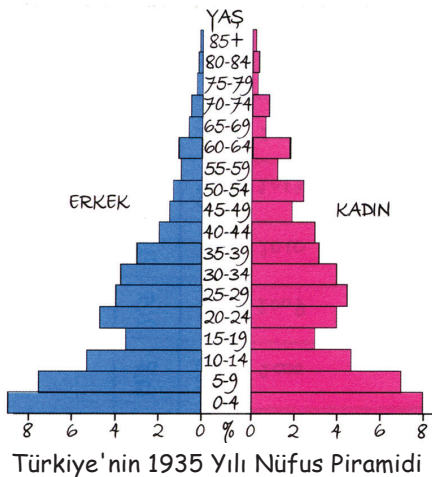
🔴 Türkiye'de Nüfusun Yapısal Özellikleri

Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

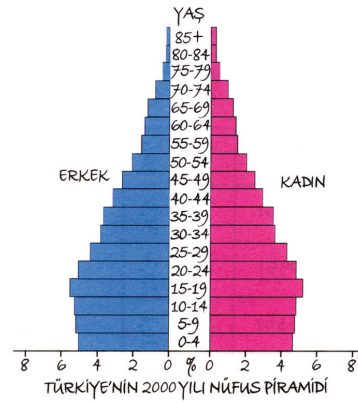
Ülkemizde nüfusun yaş grupları dağılımına bakıldığında hala genç nüfusun toplam nüfus içerisindeki payının yüksek olduğu görülmektedir. Bu nedenle ülkemiz genç ve dinamik bir nüfusa sahiptir.

	2007	2019 TÜİK verilerine göre ülkemizde;
0-14 yaş grubu	%26,4'ten	%23,1'e gerilemiş
15-65 yaş grubu	%66,5'ten	%67,8'e yükselmiş
65+ yaş grubu	%7,1'den	%9,1'e yükselmiştir

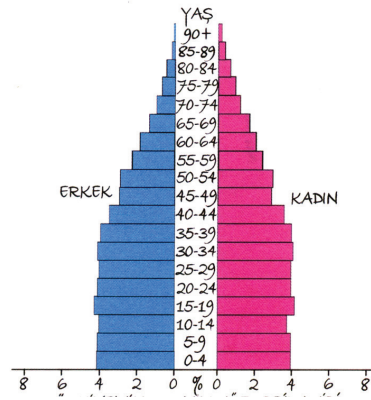
2019 sonu itibariyle Türkiye'de ortanca yaş 32,4'e yükselmiştir. Yani Türkiye'nin yarısı 32 yaşın altındadır. Bu da hâlâ dinamik bir yapıya sahip olduğunun göstergesidir.

Türkiye'nin 1980 Yılı Nüfus Piramidi

Türkiye'nin 2000 Yılı Nüfus Piramidi

Türkiye'nin 2019 Yılı Nüfus Piramidi

Nüfusun Cinsiyet Yapısı

Cumhuriyetin ilk yıllarında savaştan çıkmış olan Türkiye'de kadın nüfus oranı erkek nüfus oranından fazla iken günümüzde nüfusun %50,2'si erkek %49,8'i kadındır. (TÜİK 2019)

Şehrin ekonomik fonksiyonu kadın erkek oranı üzerinde etkili olmaktadır. Askerî kentler ile göç alan sanayileşmiş kentlerde erkek nüfus oranı daha fazla iken, göç veren bölgelerde kadın nüfus oranı daha yüksektir.

Nüfusun Eğitim Durumu

1927'de %10,5 olan okuryazar oranı 2000 yılında %86'ya 2019 itibarıyla de %96,74'e yükselmiştir. Kadınlarda okuryazar oranı erkeklerden daha düşük olmakla birlikte bölgeden bölgeye de değişiklik göstermektedir. Batı bölgelerimizde yüksek olan okuma yazma oranı Güneydoğu Anadolu'da en düşük seviyededir. Mardin %91 ile okuma yazma oranı en düşüktür.

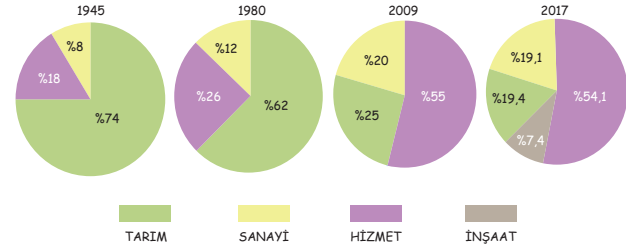
Okuma yazma oranı yüksek olan ülkemizde okullaşma oranı hala düşüktür. 15 yaş üstü okullaşma verilerine göre nüfusun %26,90'ı ilkokul, %21,46'sı ortaokul, %5,07'si ortaokul dengi, %21,68'i lise ve dengi %12,03'ü lisans ve ön lisans mezunudur.

Çalışan Nüfusun Sektörel Dağılımı

15-64 yaş aralığına çalışma çağındaki nüfus, bu aralıkta belirli bir işi olan gruba aktif (çalışan) nüfus denir.

1927'de çalışanların %80'i tarım sektöründe istihdam edilirken zaman içerisinde yaşanan ekonomik gelişmeler sayesinde sanayi ve hizmet sektöründe çalışanların oranı yükselmiştir.

Günümüzde nüfusumuzda istihdam edilenlerin %16,0'ı tarım, %20,7'si sanayi, %5,2'si inşaat, %58,1'i ise hizmet sektöründe yer almaktadır (TÜİK 2020 Ocak). Bu oran gelişmiş Avrupa ülkeleri ile karşılaştırıldığında tarım sektöründe çalışanların oranının hala yüksek olduğu görülmektedir.

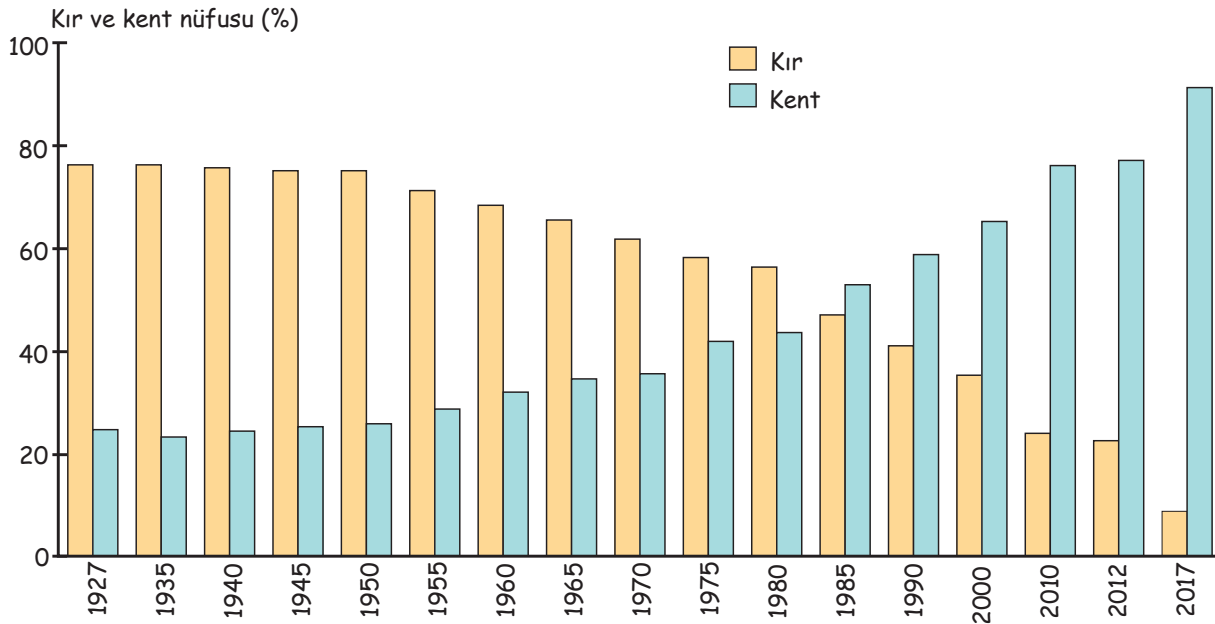

Kır - Kent Nüfusu

Ülkemizde 1927 yılında nüfusumuzun %75,8'i kırsal kesimde yaşarken, %24,2'si şehirlerde yaşamaktaydı.

Zaman içerisinde yaşanan yoğun göçler yanında kırsal kesimdeki yerleşmelerin gelişerek şehirlere dönüşmesi ile aradaki fark kapanmaya başlamıştır. 1983 yılında kırsal nüfus ile şehir nüfusu birbirine çok yaklaşmış ve bu tarihten sonra ise şehir nüfusu kır nüfusunu geçmiştir.

2019 itibarı ile nüfusumuzun %92,8'i şehirlerde %7,2'si ise kırsal kesimde yaşamaktadır.

1. Sınırları belli bir alanda yaşayan insan sayısına nüfus, belli bir zaman diliminde sınırları belirli bir alanda yaşayan insanların çeşitli verileri elde etmek için yapılan insan sayımına nüfus sayımı denir. Tarih boyunca çeşitli amaçlar için nüfus sayımı yapılmıştır. İlk nüfus sayımı Çin, Sümer ve Mısır toplumlarında yapılmıştır.
- Buna göre bu toplumlarda yapılan nüfus sayımlarının amacı seçeneklerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?**
- A) Nüfusun cinsiyet yapısını elde etmek
B) Demografik yatırımlar için yapılacak çalışmalarını belirlemek
C) Vergi verecek ve askere alınacakların sayısını belirlemek
D) Ülkenin toplam nüfusunu tespit etmek
E) Aritmetik nüfus yoğunluğunu belirlemek

2. Modern anlamda ilk nüfus sayımı aşağıdaki ülkelerden hangisinde yapılmıştır?
- A) Japonya
B) İngiltere
C) İsveç
D) Fransa
E) Türkiye

3. Günümüzde nüfus sayımları ile nüfusun yapısal özellikleri belirlenmektedir.
- Aşağıdakilerden hangisi bu özelliklerden biri değildir?**
- A) Toplam gelir içerisinde sektörel dağılımın payının belirlenmesi
B) Nüfusun cinsiyet yapısının tespit edilmesi
C) Nüfus artış hızının belirlenmesi
D) Nüfusun yaş gruplarının belirlenmesi
E) Ortalama yaşam süresinin tespiti

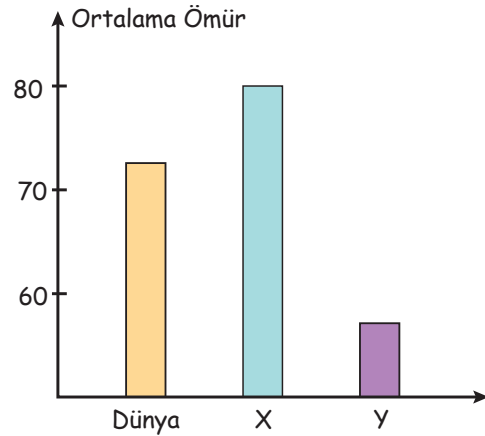
4. Nüfusun yapısal özellikleri, ülkelerin gelişmişlik seviyeleri hakkında bilgi verir.

Aşağıdakilerden hangisi bu durum hakkında bilgi vermez?

- A) Çalışanların sektörel dağılımı
B) Nüfusun yaş gruplarına dağılımı
C) Nüfusun ortalama yaşam süresi
D) Doğum - ölüm oranı
E) Ülkenin aritmetik nüfus yoğunluğu

ÇİTA YAYINLARI

5.

Grafikte Dünya'nın ve iki ülkede yaşayan insanların ortalama ömürleri verilmiştir.

Ortalama ömür süresi verilen ülkeler seçeneklerden hangisinde doğru eşleştirilmiştir?

	X	Y
A)	Türkiye	Somali
B)	Japonya	Nijerya
C)	Fransa	İsveç
D)	Bangladeş	Ruanda
E)	Venezuela	Rusya

6. Bir ülkede son 50 yılda ortalama yaşam süresi dikkate değer bir şekilde artmıştır.

Buna bağlı olarak bu ülkede seçeneklerde verilenlerden hangisinin artması beklenmez?

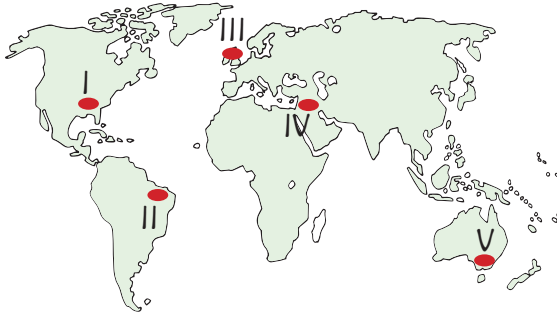
- A) Ortanca yaş durumunun
B) Genç nüfus oranının
C) Nüfusun ikiye katlanma süresinin
D) Aritmetik nüfus yoğunluğunun
E) Çalışanların yaş ortalamasının

7. Tarih boyunca dünya nüfusu sürekli artmıştır. Bu artış hızının yükseldiği 3 sıçrama dönemi yaşanmıştır.

Aşağıdakilerden hangisi bu sıçrama dönemine ait durumlar arasında gösterilemez?

- A) Madencilik faaliyetleri
B) Bitkilerin kültür altına alınması
C) Yerleşik yaşama geçilmesi
D) İnsanların alet yapımını öğrenmesi
E) Sanayi Devrimi

8. Harita üzerinde bazı alanlar numaralandırılarak verilmiştir.

Dünya üzerinde 3. sıçrama dönemi her yerde aynı anda yaşanmamıştır.

Buna göre verilen alanların hangisinde bu dönem ilk olarak yaşanmıştır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

9. Dünya nüfusu;

1800 yılında	1 milyara,
1900 yılında	1,5 milyara,
1950 yılında	2,5 milyara,
2011 yılında	7 milyara

ulaşmıştır.

Son 60 yılda dünya nüfusunda büyük artışın yaşanmasında aşağıdakilerden hangisinin etkisi daha azdır?

- A) Salgın hastalıkların azalması
B) Büyük savaşların sona ermesi
C) Ortalama yaşam süresinin uzaması
D) Doğum oranlarının artması
E) Hayat standartlarının yükselmesine bağlı olarak ölümlerin azalması

10. Dünyada nüfus artışı yıllara göre değiştiği gibi kıtasal olarak da değişmektedir.

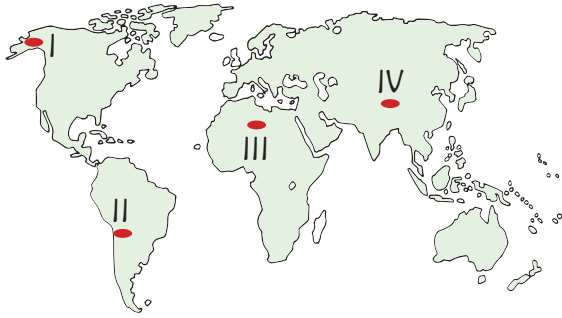
Buna göre coğrafi keşiflerle birlikte nüfus artışı yükselen kıta aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Avrupa B) Asya
C) Afrika D) Antarktika
E) Kuzey Amerika

1. Aşağıdakilerden hangisi Dünya'da nüfusun dağılışını etkileyen doğal faktörlerden biri değildir?

- A) Yer şekilleri
- B) Madencilik
- C) İklim
- D) Bitki örtüsü
- E) Kara ve denizlerin dağılışı

2. Haritada seyrek nüfuslu bazı alanlar numaralandırılarak koyu renkle gösterilmiştir.

Haritada numaralandırılarak verilen alanların hangisinde seyrek nüfusun nedeni yer şekilleridir?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) II ve IV
- E) III ve IV

3. Seçeneklerde verilen bölgeleden hangisinde nüfusun yoğun olmasının temel nedeni tarımsal faaliyetlere dayanmaktadır?

- A) Nil Deltası
- B) Batı Avrupa
- C) ABD'nin Doğusu
- D) Japonya
- E) Güney Avrupa

4. Nüfusun yapısal özellikleri ülkelerin gelişmişlik seviyeleri hakkında bilgi verir.

Seçeneklerde verilenlerden hangisi bu durum hakkında bilgi vermez?

- A) Kır- kent nüfusu
- B) Nüfusun yaş gruplarına dağılımı
- C) Nüfusun ortalama yaşam süresi
- D) Doğum - ölüm oranı
- E) Nüfusun cinsiyet yapısı

5. Tabloda kıtaların yüz ölçümleri ve nüfus miktarları verilmiştir.

Ülkeler	Nüfus (Kişi)	Yüz ölçümü (km ²)
Asya	4.462.676.731	144.579.000
Afrika	1.225.080.510	30.370.000
Avrupa	741.447.158	10.180.000
K. Amerika	579.024.000	24.709.000
G. Amerika	420.458.044	17.840.000
Avustralya	35.080.510	8.600.000

Yüz ölçümü ve nüfus miktarları verilen kıtalarla ilgili olarak sadece sadece bakılarak aşağıdaki yorumlardan hangisi yapılamaz?

- A) Aritmetik nüfus yoğunluğu en az olan kıta Avustralya'dır.
- B) Asya, dünya nüfusunun yarısından fazlasını barındırmaktadır.
- C) Nüfus artış hızı en fazla olan kıta Afrika'dır.
- D) Avrupa kıtası nüfus yoğunluğu en fazla olan kıtadır.
- E) Kuzey ve Güney Amerika kıtalarının nüfus miktarları farklı olmakla birlikte nüfus yoğunlukları birbirine çok yakındır.

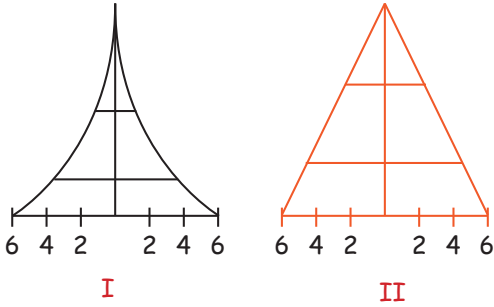
6. Nüfus piramitleri ile;

- I. toplam nüfus miktarı,
- II. nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı,
- III. nüfusun sektörel dağılımı

durumlarından hangileri ile ilgili bilgi edinilebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

7. Bir ülkenin belli zaman aralıkları arasında nüfus değişimine ait piramitleri verilmiştir.

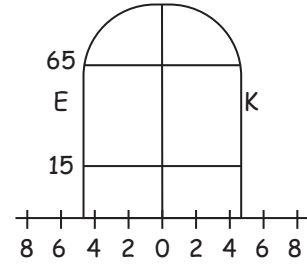
Bu ülkeye ait II numaralı nüfus piramidi ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Ölüm oranı azalmaya başlamıştır.
B) Bağımlı nüfus oranı azalmaya başlamıştır.
C) Nüfus artış oranı yükselmiştir.
D) Genç nüfus oranı halen yüksektir.
E) Ortalama ömür uzamaya başlamıştır.

8. - Doğum oranlarının düştüğü
- Nüfus grafiğinin tabanının daraldığı
ülke piramidi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Çan şekilli piramit
B) Arı kovanı piramit
C) İçbükey üçgen şekilli piramit
D) Düzgün üçgen şekilli piramit
E) Asimetrik şekilli piramit

9. Aşağıda bir ülkenin nüfus grafiği verilmiştir.

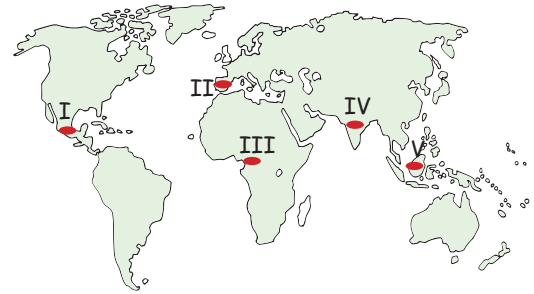

Buna göre bu ülke ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Çalışan nüfusun yaş ortalaması düşüktür.
B) Bağımlı nüfus oranı düşüktür.
C) Nüfusun büyük bir kesimi hizmet sektöründe çalışır.
D) Yaşlı nüfus oranının payı fazladır.
E) Nüfus artış hızı düşüktür.

ÇİTA YAYINLARI

10. Haritada bazı alanlar numaralandırılarak koyu renkle gösterilmiştir.

Gelişmiş ülkelerde doğum oranlarının zaman içinde düşmesi nedeniyle nüfus piramitlerinin tabanları daralırken, ortalama ömrün uzaması piramidin tavan kısmının genişlemesine neden olmaktadır. Bu durum zaman içinde yaşlı nüfus oranının genç nüfus oranından yüksek olmasına neden olur.

Buna göre haritada numaralandırılarak gösterilen ülkelerden hangisinde böyle bir durum görülmektedir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

1. Türk toplumlarında ilk nüfus sayımları II. Mahmut Dönemi'ne dayanmaktadır. Bu dönemde askere alınacakların ve vergi yükümlülerin sayısını belirlemek için nüfus sayımları yapılmıştır. Modern anlamda ilk nüfus sayımı ise 1927 yılında yapılmıştır. 1990'a kadar her 5 yılda bir yapılan nüfus sayımlarının bu tarihten sonra 10 yılda bir yapılması kararlaştırılmıştır. 2000 yılında yapılan nüfus sayımı ile "De Facto" yöntemi son bulmuştur. 2006 yılında alınan bakanlar kurulu kararı ile "De Jure" yöntemine geçilmiştir.

Buna göre bu paragraf ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Nüfus sayımları, zamanın ihtiyaç ve teknolojisine göre değişebilmektedir.
- B) Nüfus sayımlarının periyotlarında değişiklikler olmuştur.
- C) II. Mahmut Dönemi'nde nüfusun tamamı sayılmamıştır.
- D) 2000 yılına kadar nüfus sayımları hane halkına gidilmesi şeklinde yapılmıştır.
- E) 2006 yılından bu yana nüfus sayımları yapılmamaktadır.

2. Türkiye'nin nüfus yapısı ile ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Günümüzde nüfusun büyük bölümü şehirlerde yaşamaktadır.
- B) Okur yazar kadınların oranı, erkeklerin oranından fazladır.
- C) Ülkemizde genç nüfus oranı yaşlı nüfus oranından fazladır.
- D) Aritmetik nüfus yoğunluğu artmaktadır.
- E) Çalışan nüfusun yarısından fazlası hizmet sektöründedir.

3. Tabloda Türkiye'de çalışan nüfusun 1927 - 2015 tarihlerine ait sektörel dağılımı gösterilmiştir (%).

Nüfusun Sektörel Dağılımı	1927	2015
Tarım	89,6	20,6
Sanayi	5,6	27,2
Hizmet	4,8	52,2

Aşağıdakilerden hangisi bu tablodan çıkarılabilecek yargılardan biri değildir?

- A) Tarım sektöründe çalışanların sayısı azalmıştır.
- B) Oransal artışta hizmet sektörü en büyük paya sahiptir.
- C) Sanayi sektöründe çalışanların oranı 5 kate yakın artmıştır.
- D) Günümüzde en büyük paya hizmet sektörü sahiptir.
- E) Hizmet sektöründeki büyük artış gelişmişliğin göstergesidir.

ÇİTA YAYINLARI

4. Ülkemizde erkeklerin toplam nüfus içerisindeki payı %50,2'dir. Ancak bu oran şehirden şehire değişmektedir. Göç veren illerde kadın nüfus oranı daha yüksektir.

Buna göre aşağıdaki illerden hangisinde böyle bir durum söz konusudur?

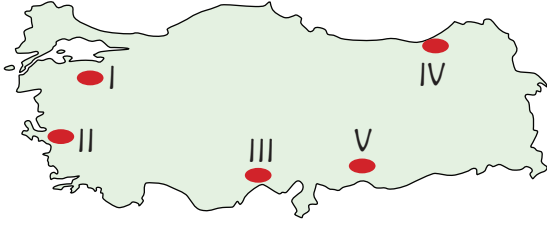
- A) İzmir
- B) Antalya
- C) Artvin
- D) Mersin
- E) Eskişehir

5. Türkiye'de 2014 verilerine göre ortalanca yaş 30,7 iken 2019 verilerine göre 32,4'e yükselmiştir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisinde azalma görülmesi beklenir?

- A) Genç nüfus oranında
- B) Aritmetik nüfus yoğunluğunda
- C) Çalışanların yaş ortalamasında
- D) Yaşlı nüfus oranında
- E) Toplam nüfus miktarında

6.

Haritada numaralandırılarak gösterilen alanların hangisinde nüfus yoğunluğunun nedenleri arasında sanayi sektörü yoktur?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

7.

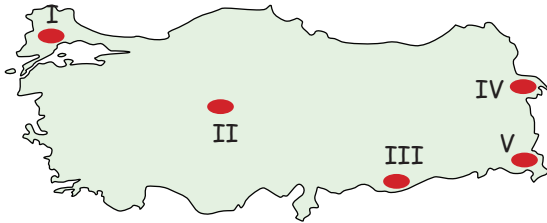
- Teke Platosu
- Taşeli Platosu
- Menteşe Yöresi

Yukarıda verilen bölgelerin seyrek nüfuslu olmasındaki temel etken aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İklim B) Yer şekilleri
C) Ulaşım D) Bitki örtüsü
E) Su kaynakları

8.

Haritada seyrek nüfuslu alanlar numaralandırılarak koyu renkle gösterilmiştir.

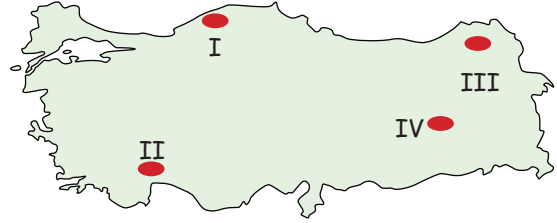

Haritada numaralandırılarak gösterilen bölgelerde bu durumun nedeni diğerlerinden farklıdır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

9.

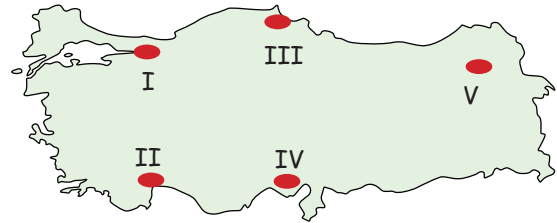
Yer altı kaynakları bakımından zengin bölgelerde bu kaynakların sanayide kullanılmasından dolayı nüfus yoğunluğu fazladır.

Haritada numaralandırılarak gösterilen alanlardan hangilerinde bu duruma bağlı nüfus yoğunluğu fazladır?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve IV
D) III ve IV E) I ve IV

10.

Haritada numaralandırılarak verilen alanların nüfus özellikleri ile ilgili yargılardan hangisi yanlıştır?

- A) I numaralı bölgede zengin yeraltı kaynakları nedeniyle nüfus yoğunluğu fazladır.
B) II numaralı bölgede turizm potansiyeli, nüfus yoğunluğunu artırmıştır.
C) III numaralı bölgede yer şekilleri ulaşım faaliyetlerini olumsuz etkilediği için seyrek nüfusludur.
D) IV numaralı bölgede verimli tarım alanları nüfus yoğunluğunu artırmıştır.
E) V numaralı bölge olumsuz iklim koşulları nedeniyle seyrek nüfusludur.

GÖÇLER

İnsanların çeşitli nedenlerle zorunlu ya da isteğe bağlı olarak, sürekli ya da geçici yer değiştirmesi olayına göç denir.

İsteğe bağlı göçlere; Coğrafi keşifler göçü gibi ekonomik nedenlere bağlı göçler,

Zorunlu göçlere; Mübadele göçü ve köle göçleri örnek verilebilir. Ayrıca savaşlar, siyasi baskılar, doğal afetler nedeniyle de insanlar göç etmek zorunda kalabilir.

Göçler üzerinde göç veren yerdeki itici etkenler ile göç edilen yerdeki çekici etkenler önemli rol oynamaktadır.

Süresine göre göçler ise mevsimlik ve sürekli olarak gerçekleşmektedir. Mevsimlik göçler üzerinde, tarım, hayvancılık, turizm, inşaat gibi sektörler etkilidir.

Yapıldığı yere göre göçler ise iç ve dış göçler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

- ✓ İç göçler nüfusun ülke içindeki dağılımını etkilerken,
- ✓ Dış göçler ise ülke nüfusu üzerinde etkilidir. İç göçler özellikle gelişmemiş ülkelerde, köyden kente, kentten kente ve az da olsa kentten köye doğru olmaktadır.

GÖÇÜN NEDENLERİ VE GÖÇ ÖRNEKLERİ

Göçler nedenlerine göre 4 ana başlıkta ele alınmaktadır.

Doğal Nedenli Göçler:

- Sel,
- Heyelan,
- Kuraklık,
- Deprem,
- Volkanizma
- Tsunami,
- Çiğ,
- Erozyon gibi doğal afetler nedeniyle meydana gelen göçlerdir.

Ekonomik Nedenli Göçler:

- İş imkânları,
- Doğal zenginlikler,
- Tarım arazilerinin bölünmesi,
- Gelir dağılımındaki dengesizlik,
- Gelir seviyesinin değişmesi gibi nedenlerle meydana gelen göçlerdir.

Siyasi Nedenli Göçler:

- Savaşlar,
- Mübadele,
- İhtilaller,
- Sınır değişikliği,
- Rejim değişikliği,
- İç karışıklıklar nedeniyle meydana gelen göçlerdir.

Sosyal Nedenli Göçler:

- Eğitim,
- Sağlık,
- Hızlı nüfus artışı,
- Güvenlik sorunu,
- Kültürel farklılıklar,
- Dinî nedenler nedeniyle meydana gelen göçlerdir.

Göç Örnekleri

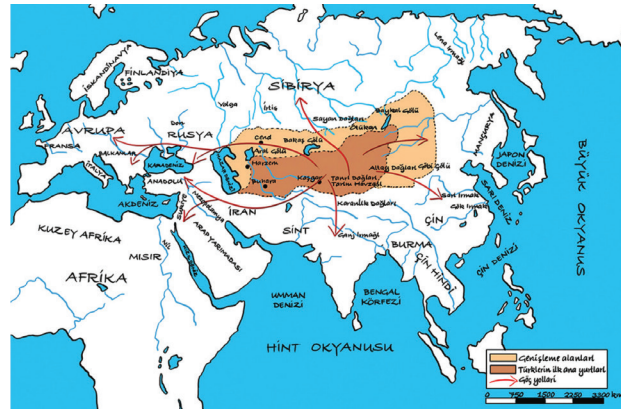
Kavimler Göçü

Türklerin Orta Asya'dan göçü üzerinde:

- ✓ İklim değişikliği,
- ✓ Kuraklık,
- ✓ Hayvanların otlak arayışı,
- ✓ Salgın hastalıklar,
- ✓ Çin'in baskısı
- ✓ Hızlı nüfus artışı gibi nedenler etkili olmuştur.

Orta Asya'dan göç eden Türkler:

- ✓ Kuzeye gidenler Sibiryaya,
- ✓ Güneye gidenler Hindistan ve Afganistan'a,
- ✓ Doğuya gidenler Çin ve Uzak Doğu ülkelerine,
- ✓ Batıya gidenler; Hazar Denizi'nin kuzeyinden Avrupa'ya, güneyinden İran, Irak, Suriye ve Anadolu'ya doğru göç etmiştir.

Hazar Denizi'nin kuzeyinden Avrupa'ya yönelen Türkler kavimlerin yer değiştirmesine ve kavimler göçüne neden olmuştur. Sonucunda;

- ✓ Roma imparatorluğu ikiye ayrılmış,
- ✓ İlk Çağ kapanmış, Orta Çağ başlamış,
- ✓ Avrupa'da yeni ırklar ortaya çıkmış,
- ✓ Avrupa'da siyasi yapı değişmiştir.

Yeni Dünya Göçleri

16. yy.'da;

- ✓ pusulanın geliştirilmesi,
- ✓ dayanıklı gemilerin yapılması,
- ✓ dürbünlerin geliştirilmesi,
- ✓ denizcilik alanında yapılan çalışmalar ile başlayan coğrafi keşifler göç hareketine neden olmuştur.

İngilizler ve Fransızlar Kuzey Amerika'ya doğru göç ederken, İspanyollar ve Portekizler ise Orta Amerika ile Güney Amerika'ya doğru yönelmiştir. Bu göç hareketine Avrupalılar ile birlikte Afrika'dan getirilen köleler de katılmıştır. 60 milyondan fazla Avrupalı ve köle göç etmiştir.

Siyasi baskılar, din, macera arzusu, Avrupa'daki yoksulluk halkın göçe katılma nedenleri arasında yer almaktadır.

Mübadele Göçü

Anlaşma çerçevesinde nüfusun zorunlu değişim olmasına mübadele denir.

Lozan Antlaşması çerçevesinde Türkiye ile Yunanistan arasında nüfus değişimi gerçekleşmiştir. Yunanistan'da yaşayan Türkler ile Anadolu'da yaşayan Rumlar yer değiştirmiştir. 1 milyondan fazla insan mübadele göçüne katılmıştır.

Beyin Göçü

İyi eğitim almış nitelikli insanların göçüne beyin göçü adı verilir.

Gelişmemiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkelere daha iyi imkânları bulunan gelişmiş ülkelere doğru yapılan göçlerdir.

Bu göçler ülkeler arasındaki gelişmişlik farkını artırır.

ABD, Kanada, Avrupa ülkeleri ve Avustralya beyin göçü alırken Asya ve Afrika ülkeleri ise beyin göçü vermektedir.

Kanada ve Türkiye ise hem beyin göçü alan hem de beyin göçü veren ülkelerdendir.

İşçi Göçleri

II. Dünya Savaşı'ndan sonra ekonomik kalkınma hamlesine başlayan Almanya, Belçika, Avusturya, Fransa, Hollanda gibi ülkeler işçi göçü alırken Kuzey Afrika ve Asya ülkeleri ile Türkiye'den yoğun bir şekilde işçi göçü olmuştur.

Doğal Afetlere Bağlı Göçler

Doğal afetler nedeniyle görülen göçlerdir.

- ✓ Orta Asya'dan Türklerin yapmış olduğu göçler,
- ✓ Kırgızistan'da yaşanan toprak kayması,
- ✓ Gölcük depremi,
- ✓ Aral Gölü'nün kuruması,
- ✓ Endonezya tsunamisi bu nedenli göçlere örnektir. Özellikle gelişmemiş toplumlarda daha çok görülmektedir.

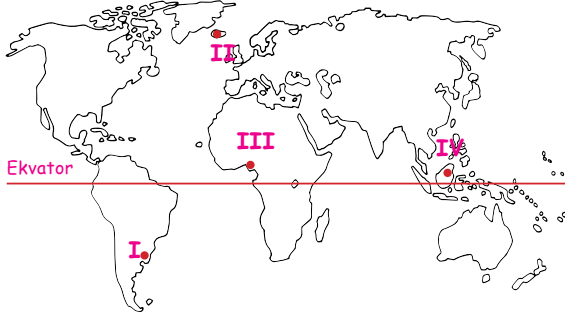
Savaşlar ve Sosyal Olayların Neden Olduğu Göçler

Ülkeler arası savaşlar, ülke içerisinde meydana gelen iç karışıklıklar insanların göç etmesine neden olur. Zorunlu olan bu sebepten dolayı ülkelerinden göç etmek zorunda kalan insanlara mülteci denilmektedir. Birleşmiş milletler tarafından mültecilerin hakları koruma altına alınmış ve sığınmacı olarak başka ülkelere girişine izin verilmiştir. Mülteciler şartları daha iyi olan ülkelere göç etmek istemektedirler.

- 1980 yılında SSCB'nin Afganistan'a müdahalesi ile Afganlıların Türkiye'ye sığınması
- 1979 İran devrimi ile İranlıların Türkiye'ye sığınması,
- 1994'de Ruanda'da meydana gelen iç karışıklıklar nedeniyle çok sayıda mültecinin göçü,
- 2011'de Suriye'de yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle Suriyelilerin Türkiye ve yakın ülkelere göçü örnek olarak verilebilir.

Örnek 1

Haritada bazı alanlar numaralandırılarak gösterilmiştir.

Göçe neden olan etmenlerden biride doğal nedenli göçlerdir. Bu göçler üzerinde yaşanan doğal afetler etkili olmaktadır. Bu afetlerden biri büyük volkanik patlamalardır.

Haritada numaralandırılan alanların hangisinde bu nedene bağlı göçler yaşanabilir?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

Sen Çöz 1

Örnek 2

İyi eğitim almış kişilerin daha iyi şartlara sahip ülkelere yaptığı göçe beyin göçü denir. Ülkeler gelişmişlik düzeyine göre beyin göçü alıp verebilirler.

Aşağıdakilerden hangisi bu nedenle göç veren ülkelerden biridir?

- A) ABD B) Güney Kore C) Fransa
D) Kanada E) Hindistan

Sen Çöz 2

TÜRKİYE'DE GÖÇLERİN NEDENLERİ VE SONUÇLARI

Türkiye, sahip olduğu doğal ve beşerî farklılıklar nedeniyle göçlerin yoğun olarak yaşandığı bir ülkedir.

Göçler yapıldığı yere göre, iç göçler ve dış göçler olarak ikiye ayrılmaktadır.

İç Göçler

Ülkemizde iç göçler sürekli ve mevsimlik olarak ikiye ayrılmaktadır.

Mevsimlik Göçler:

Mevsimlik göçler, tarım, hayvancılık, turizm ve inşaat gibi sektörlerde görülmektedir.

Rize'de çay tarımı, Doğu Karadeniz'de fındık tarımı, Adana'da pamuk tarımı,

Ege ve Akdeniz kıyılarında turizm faaliyetleri,

İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Akdeniz'de küçükbaş hayvancılığa, Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz'de büyükbaş hayvancılığa bağlı olarak geçici göçler yaşanabildiği gibi büyük şehirlerde inşaat sektöründe çalışmak için yapılan göçler de örnektir.

Sürekli Göçler:

Ülkemizde sürekli göçler 1950'den sonra,

- ✓ ulaşımın gelişmesi,
- ✓ bölgeler arası gelişmişlik farkının artması gibi nedenlerle yoğun şekilde yapılmaya başlanmıştır.

Özellikle sanayi kentleri daha fazla göç almaktadır. Göçler daha çok, köyden kente ve kentten kente doğru yapılmakla birlikte son yıllarda kentlerden köylere doğru da göçler görülmeye başlamıştır.

Yapılan göçler üzerinde;

- ✓ Tarımda makineleşme,
- ✓ Tarım alanlarının miras yoluyla küçülmesi,
- ✓ Kırsal kesimde nüfus artış hızının yüksek olması,
- ✓ Erozyona bağlı olarak tarım alanlarının verimsizleşmesi,
- ✓ Baraj ve otoyol gibi nedenlerle tarım alanlarının istismak edilmesi,
- ✓ Kuraklık, deprem, heyelan gibi doğal afetler,
- ✓ Terör olayları, kan davaları, siyasi olaylar etkili olmuştur.

İstanbul, İzmit, İzmir, Ankara, Antalya, Bursa, Samsun gibi iç kesimler ile kıyı kesimlerde, sanayi ve hizmet sektörünün geliştiği bölgeler yoğun göç alırken Ağrı, Artvin, Diyarbakır, Hakkâri, Mardin, Sivas, Şırnak, Van, Yozgat gibi kentler de göç vermektedir.

Kentin aldığı göç ile verdiği göç arasındaki farka **net göç hızı** denir. Kentin aldığı göç fazla, verdiği göç az ise net göç hızı pozitiftir.

İllerin aldığı göç, verdiği göç, net göç ve net göç hızı 2018 - 2019

İl	Nüfus	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı (%)
İstanbul	15 519 267	498 676	378 305	120 371	7.8
Ankara	5 639 076	211 744	154 464	57 280	10.2
Antalya	2 511 700	100 140	68 494	31 646	12.7
Bursa	3 056 120	85 596	68 356	17 240	5.7
İzmir	4 367 251	128 370	106 895	21 475	4.9
Kocaeli	1 953 035	82 977	65 675	17 302	8.9
Tekirdağ	1 055 412	48 911	38 109	10 802	10.3
Samsun	1 348 542	45 973	45 020	953	0.7

İl	Nüfus	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı (%)
Çankırı	195 789	11 381	32 275	- 20 894	-101.3
Gümüşhane	164 521	16 158	25 477	- 9 319	-55.1
Hakkâri	280 991	6 898	12 719	- 5 821	-20.5
Ağrı	536 199	16 342	28 158	- 11 816	-21.8
Tunceli	84 660	6 517	8 179	- 1 662	-19.4
Muş	408 809	13 396	20 063	- 6 667	-16.2
Bitlis	340 449	11 936	18 801	- 6 865	-20.0
Ordu	754 198	25 386	46 640	- 21 254	-27.8
Rize	343 212	15 946	23 534	- 7 588	-21.9

TÜİK 2018 - 2019

Dış Göçler

Ülkemizden:

- ✓ 1960'dan sonra Avrupa'ya(Almanya, Fransa, Avusturya, Belçika, Hollanda) işçi göçleri,
- ✓ 1980'den sonra Kuzey Afrika, Arap ülkeleri, Orta Asya Türk Cumhuriyetlerine yapılan işçi göçleri,
- ✓ Çeşitli dönemlerde ABD, Kanada ve Avrupa ülkelerine yaşanan beyin göçleri yurt dışına yapılan göçlere örnektir.

Ülkemize ise:

- ➔ Uluslararası antlaşmalar ile yapılan mübadele göçleri,
- ➔ İran'da yaşanan rejim değişikliği,
- ➔ Rusya'nın Afganistan'ı işgali,
- ➔ Bulgaristan'ın baskıcı politikaları,
- ➔ Kosova'da yaşanan soykırımlar,
- ➔ Suriye'de yaşanan iç savaşlar nedeniyle göçler olmuştur.

TÜRKİYE'DE GÖÇLERİN MEKÂNSAL ETKİLERİ

Yapılan göçlerin sonucunda;

- ✓ Kırsal kesimde iş gücü ve tarımsal üretim kaybı,
- ✓ Kırsal kesime yapılan yatırımların atıl kalması,
- ✓ Boş kalan tarım arazilerinde erozyonun artmasına neden olurken,
- ✓ Kentlerde ise;
 - ➔ İşsizliğin artması,
 - ➔ Gecekondulaşma,
 - ➔ Yeşil alanların azalması,
 - ➔ Konut sıkıntısının yaşanması,
 - ➔ Suç oranlarının yükselmesi,
 - ➔ Çevre kirliliğinin artması,
 - ➔ Fabrika ve mezarlıkların kent içerisinde kalması gibi olumsuz sonuçlara neden olmaktadır.
- ✓ Ayrıca;
 - ➔ işçi ücretlerinin düşmesi,
 - ➔ kültürel çeşitlilik,
 - ➔ yatırımların artması,
 - ➔ nitelikli elemanların işgücüne katılabilmesi gibi olumlu sonuçları da bulunmaktadır.

Örnek Soru

Bölgelerin ekonomik faaliyetleri göç üzerinde etkili faktörler arasında yer almaktadır. Bu duruma;

- Bodrum'da turizm faaliyetleri
 - Rize'de çay tarımı
 - Trabzon'da yaylacılık faaliyetleri
 - Büyükşehirlerde inşaat sektörü
- örnek olarak verilebilir.

Bu faaliyetlerin aşağıdaki durumlardan hangisi üzerinde daha fazla etkili olduğu söylenebilir?

- A) Dış göçlerin artmasına
- B) Mevsimlik göç olaylarının yaşanmasına
- C) Nüfusun belli bölgelerde yoğunlaşmasına
- D) Kırdan kentlere olan göçün artmasına
- E) Tarımsal üretimin artmasına

Biz Çözdük

Bu ekonomik faaliyetler mevsimlik göçlerin yaşanması üzerinde etkilidir.

Cevap: B

Örnek 3

Dünya üzerinde meydana gelen göçler oluşum nedenlerine göre sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmada kullanılan kriterlerden biri de doğal nedenli göçlerdir. Bu durum, büyük göç hareketlerinin yaşanmasına neden olmuştur.

Buna göre aşağıdaki göç olaylarından hangisinin bu nedene bağlı olarak meydana geldiği söylenebilir?

- A) Orta Asya Türk Göçleri
- B) Coğrafi keşiflere bağlı göçler
- C) Mübadele göçleri
- D) Mülteci göçleri
- E) İşçi göçleri

Sen Çöz 3

Örnek 4

Tabloda bazı illerin 2018'de aldığı göç ile verdiği göç miktarı gösterilmiştir.

	Nüfus	Aldığı göç	Verdiği göç
İstanbul	15.067.724	385.482	595.803
Ankara	5.503.985	184.382	221.747
Adana	2.220.125	51.660	70.638
Gaziantep	2.028.563	44.704	62.206
Muğla	967.487	52.642	34.302
Antalya	2.426.356	95.920	80.349
Balıkesir	1.226.575	55.238	40.028

Buna göre sadece tablodaki bilgilerden yararlanılarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabılır?

- A) İstanbul'un nüfusu 2018 yılında azalmıştır.
- B) Antalya ve Muğla mevsimlik göçün yaşandığı bölgelerdir.
- C) Türkiye'de en az göç alan il Gaziantep'tir.
- D) Balıkesir'in net göç hızı pozitifdir.
- E) Ankara'ya göç edenler içerisinde erkeklerin oranı daha fazladır.

Sen Çöz 4

1. Göç, insanların bulunduğu yerden başka bir yere isteğe bağlı ya da zorunlu olarak yer değiştirmesi olayıdır.

Aşağıdakilerden hangisi zorunlu yer değiştirme olayına örnek olarak gösterilemez?

- A) Mübadele göçü
B) Savaşlar
C) Terör olayları
D) Arazinin istimlak edilmesi
E) Beyin göçü

2. Göçlerin nedenlerinden birisi de siyasi nedenli göçlerdir.

Aşağıdakilerden hangisi bu duruma örnek olarak gösterilebilir?

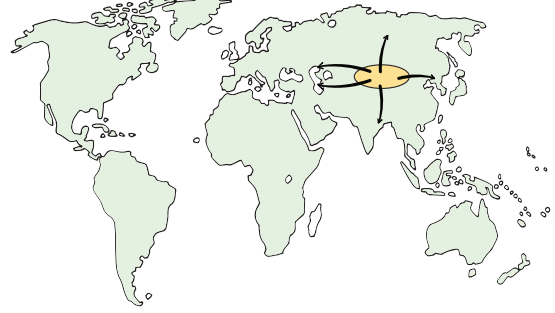
- A) Mübadele göçü
B) İşsizlik
C) Deprem
D) Eğitim
E) Tarımda makineleşme

3. Dünya üzerinde yaşanan depremler insanların göç etmesine neden olmuştur. Doğal nedenli göç olaylarından biri olan depremler sonucunda insanlar ülke içerisinde güvenli olan farklı bölgelere göç etmiştir.

Aşağıdakilerden hangisi bu göçlerin yaşanacağı bir ülkeye örnek olamaz?

- A) Endonezya B) Türkiye C) Norveç
D) Şili E) Nepal

4. Haritada tarihsel süreçte gerçekleşmiş bir göçün yapıldığı yer ile göçün yönü gösterilmiştir.

Bu göç ile ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Kuraklığa bağlı meydana gelmiştir.
B) Dünya'nın farklı bölgelerine doğru yapılmıştır.
C) Tarımsal verimin düşmesine bağlı olarak yaşanan kıtlık insanların yer değiştirmesine neden olmuştur.
D) Sibiryaya, Çin, Hindistan, Avrupa ve Anadolu göç edilen bölgelerdir.
E) Sonucunda siyasi gelişmeler de yaşanmıştır.

5. İnsanlar zorunlu olduğu kadar isteğe bağlı olarak da göç etmektedir.

Aşağıdakilerden hangisi bu duruma bağlı olarak meydana gelen göçlere örnek olarak gösterilemez?

- A) Daha rahat yaşama arzusu
B) Tarımda makineleşmeye bağlı göç etme
C) Sosyal ve kültürel imkânlardan daha fazla yararlanma
D) Gelir seviyesindeki artışa bağlı yer değiştirme
E) Sağlık hizmetlerinden daha fazla yararlanabilme

6. Aşağıda 5 ülkeye ait doğal ve gerçek nüfus artış oranları verilmiştir.

Ülke	Gerçek Nüfus Artış (%)	Doğal Nüfus Artış (%)
I	2,7	3,5
II	1,1	1,5
III	3,0	4,2
IV	2,7	1,7
V	2,1	2,9

Buna göre yukarıda numaralandırılarak verilen ülkelerden hangisinin göç aldığı söylenebilir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

7. Avrupa'da tarih boyunca nüfusun artmasındaki temel etken kıtaya yapılan göçler olmuştur.

Bu duruma;

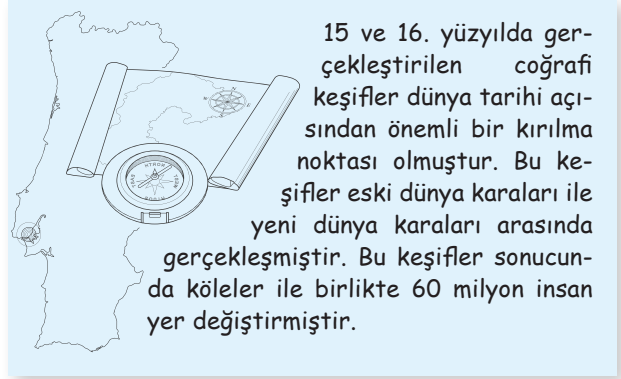
- I. Sanayi Devrimi,
II. Dünya savaşları,
III. Coğrafi keşifler,
IV. İşçi göçleri

olaylarından hangileri örnek olarak gösterilebilir?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) I ve IV E) II ve IV

8. Aşağıdakilerden hangisi beyin göçü ile ilgili doğru bir yargıdır?

- A) Ülkeler arasındaki gelişmiş farkını artırır.
B) Türkiye beyin göçü alan ülkeler arasında yer almaz.
C) Sadece gelişmiş ülkeler arasında yapılır.
D) Japonya en fazla beyin göçü alan ülkelerden biridir.
E) Nüfus artış hızını yükseltir.

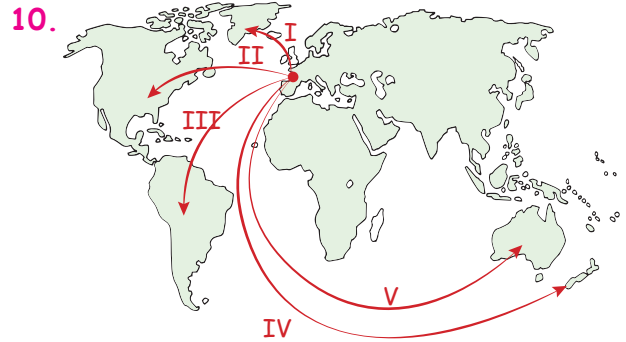

9. ve 10. soruları şekle göre yanıtlayınız.

9. Aşağıdaki ülkelerden hangisi bu keşiflere katkı sağlayan ülkeler arasında yer almaz?

- A) İngiltere B) İspanya C) Yunanistan
D) Portekiz E) Fransa

ÇİTA YAYINLARI

Aşağıdakilerden hangisi bu keşifler ile bulunan ve yerleşilen alanlar arasında yer almaz?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

1. Ülkemizde göçler süresine göre mevsimlik ve sürekli göçler olarak ikiye ayrılmaktadır. Mevsimlik göçler yıl içerisinde, belirli bir süreliğine insanların yer değiştirmesidir.

Aşağıdakilerden hangisi bu göçlerin nedeni olarak gösterilemez?

- A) Turizm B) Tarım C) İnşaat
D) Madencilik E) Hayvancılık

2. Türkiye tarihinde nüfusu etkileyen etmenlerden biri de mübadele göçleridir. Mübadele göçleri 1922'de imzalanan Lozan Antlaşması ile azınlık durumundaki Türklerin ülkemize gelmesi ve ülkemizdeki azınlıklardan isteyenlerin göç etmesi şeklinde gerçekleşmiştir. Bu süreçte yüz binlerce Türk göçmen ülkemize gelmiştir.

Aşağıdaki ülkelerden hangisi bu kapsam en fazla nüfus alışverişinin yaşandığı ülkeler arasında yer alır?

- A) Yunanistan B) Romanya C) Yugoslavya
D) Macaristan E) Makedonya

3. **Aşağıdakilerden hangisi ülkemizde köyden kente yapılan göçler üzerinde etkili faktörler arasında yer almaz?**

- A) Tarımda makineleşme
B) Tarım topraklarının miras yoluyla küçülmesi
C) Sulamanın yaygınlaştırılması
D) Çeşitli nedenlerle tarım alanlarının istismak edilmesi
E) Köylerde nüfus artış hızının yükselmesine bağlı işsizliğin artması

4. Ülkemizde göçler üzerinde etkili faktörlerden biri de doğal nedenli göçlerdir. Özellikle depremler, göç üzerinde en etkili doğal afetlerdendir. Türkiye tarihinde yaşanan büyük depremler ve sonucunda yaşanan göçler örnek olarak gösterilebilir.

Aşağıdakilerden hangisi bu örneklerin gösterilebileceği şehirlere örnek olarak verilemez?

- A) Van B) Mardin C) Elazığ
D) Erzincan E) Kocaeli

5. Kentlerin yoğun göç alması ile birlikte kentlerde yaşanan;

- I. işsizlik,
II. barınma sorunları,
III. yeşil alanların daralması,
IV. kültür çatışmaları

durumlarından hangileri göçün mekansal etkileri arasında yer alır?

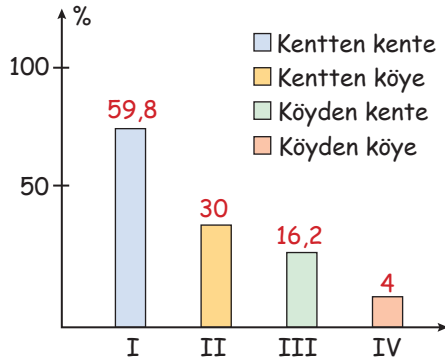
- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

6. Türkiye, beyin göçü alan ve veren ülkeler arasında yer almaktadır. Ülkemiz başta Avrupa ülkeleri olmak üzere gelişmiş ülkelere beyin göçü gönderirken, kendisinden gelişmemiş ülkelere de beyin göçü almaktadır.

Buna göre aşağıdaki ülkelerden hangisinden bu şekilde göç alması beklenir?

- A) Almanya B) İngiltere C) ABD
D) Nijerya E) Kanada

7. Grafikte 2010 yılında ülkemizde nüfusun göç yönünün oransal dağılışı verilmiştir.

Aşağıdaki yargılardan hangisi sadece bu grafiğe bakılarak çıkarılabilecek sonuçlardan biri değildir?

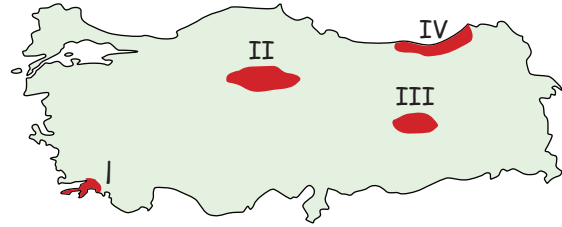
- A) Her yerleşim birimi arasında göç yaşanmıştır.
B) Kentten kente yapılan göçler diğer göç gruplarının toplamından fazladır.
C) Köy nüfusu azalmaya devam etmektedir.
D) Köyden köye yapılan göçler oransal olarak en azdır.
E) Nüfusun ülke içindeki dağılımı değişmektedir.

8. Kentler, dışarıdan göç aldığı kadar dışarıya da göç vermektedir. Kentin aldığı göç, verdiği göçten fazlaysa net göç hızı pozitif yönde olmaktadır.

Buna göre aşağıdaki kentlerden hangisinde bu durumun pozitif olması beklenir?

- A) Diyarbakır B) Konya C) Rize
D) Bayburt E) Şırnak

9. Haritada bazı alanlar numaralandırılarak koyu renkle gösterilmiştir.

Mevsimsel göç alan bölgelerde nüfusun yıl içinde değişimi daha fazla yaşanmaktadır.

Buna göre haritada numaralandırılarak gösterilen alanların hangilerinde bu şekilde bir değişim daha fazladır?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) I ve IV E) III ve IV

10. Türkiye'de nüfusu etkileyen faktörlerden birisi de mülteci göçleridir. Bu kapsamda çeşitli zamanlarda ülkemize mülteci göçleri yaşanmıştır.

Aşağıdakilerden hangisi bu göçlere örnek olarak gösterilemez?

- A) 1922 Yunanistan
B) 1979 İran göçü
C) 1990 Irak göçü
D) 1991 Afganistan
E) 2011 Suriye

EKONOMİK FAALİYETLER

EKONOMİK FAALİYET TÜRLERİ

İnsanların yaşamsal faaliyetlerini sürdürebilmek için yaptıkları faaliyetlere ekonomik faaliyetler denilmektedir. Avcılık ve toplayıcılıkla başlayan ekonomik faaliyetler tarım ve ticaret ile devam etmiş zamanla çeşitlenmiştir. Sanayi Devrimi'nden sonra daha da çeşitlenen ekonomik faaliyetler günümüzde 5 grupta toplanmıştır.

1. Birincil faaliyetler → Tarım
2. İkincil faaliyetler → Sanayi
3. Üçüncül faaliyetler → Hizmet
4. Dördüncül faaliyetler → Bilişim sektörü
5. Beşincil faaliyetler → Yönetim

● Birincil Faaliyetler

✓ Temel maddelerin doğrudan veya dolaylı olarak doğal çevreden temin edilmesi faaliyetleridir.

- Avcılık, ➤ toplayıcılık,
- balıkçılık, ➤ madencilik,
- tarım, ➤ hayvancılık
- ormancılık

bu faaliyet grubunda yer alır.

- ✓ Bu gruptaki ham maddeler doğrudan kullanılabilir gibi sanayi faaliyetlerinde hammadde olarak da kullanılabilir.
- ✓ Ülkelerin gelişmişlik düzeyi arttıkça bu tür faaliyetlerde çalışanların oranı da azalmaktadır.

● İkincil Faaliyetler

✓ Ham maddelerin mamül madde hâline getirildiği sektörler bu grupta yer alır.

- Sanayi sektörü (gıda, otomotiv, metal, kimya sektörleri..),
- inşaat faaliyetleri
- enerji üretimi bu sektöre örnektir.

✓ Başta insan gücüne dayanan sektör yerini günümüzde makineleşmeye ve dijitalleşmeye bırakmıştır.

✓ Bu sektörde işi makinelerin yapması nedeniyle çalışanların oranı yüksek değildir.

● Üçüncül Faaliyetler

- ✓ Mal ve hizmetlerin sağlandığı sektördür.
- ✓ En fazla gelişme gösteren sektördür.
- ✓ Ülkelerin gelişme seviyesi arttıkça bu sektörde çalışanların oranı da artmaktadır.

- Eğitim, ➤ sağlık, ➤ ulaşım,
- turizm, ➤ ticaret, ➤ bankacılık,
- pazarlama, ➤ güvenlik, ➤ sigortacılık,
- hukuk, ➤ belediye hizmetleri
- büro hizmetleri

bu sektör çalışanlarıdır.

● Dördüncül Faaliyetler

✓ Teknolojik gelişmeler ile ortaya çıkmıştır.

- Reklam yayıncılığı,
- yazılım,
- grafik tasarım,
- Ar-ge çalışmaları

bu sektör içerisinde yer alır.

● Beşincil Faaliyetler

✓ Karar verme pozisyonunda olan kişilerden oluşan kamu ve özel sektördeki üst düzey yöneticilerin bulunduğu sektördür.

- Genel müdürler,
- İcra kurulu başkanları,
- Ceolar

bu grupta yer alır.

✓ Dünya ekonomisine yön veren kişilerdir.

EKONOMİK FAALİYETLER VE GELİŞİMİŞLİK

Ülkelerin gelişmişlik seviyeleri ile ekonomik faaliyet kollarında çalışanların oranı arasında güçlü bir ilişki vardır. Gelişmiş ülkelerde çalışanların büyük kısmı hizmet sektöründe yer alırken tarım ve sanayi sektöründe makine kullanımının yaygın olması bu sektörde çalışanların oranının düşmesine neden olmuştur.

Gelişmiş Ülkelerin Özellikleri

- ✓ Nüfus artış hızları düşüktür.
- ✓ Nüfusun ikiye katlanma süresi uzundur.
- ✓ Gerçek nüfus artış hızı fazla, doğal nüfus artış hızı azdır.
- ✓ Ortalama yaşam süresi ve ortanca yaş yüksektir.
- ✓ Genç nüfus oranı az, yaşlı nüfus oranı fazladır.
- ✓ Genç bağımlı nüfus oranı azdır.
- ✓ İç göç azdır.
- ✓ Dışarıdan göç alır.
- ✓ Nüfusun ülke içindeki dağılışı dengelidir.
- ✓ Nüfusun dağılışında beşeri faktörler etkilidir.
- ✓ Şehirleşme oranı yüksektir.
- ✓ Okur yazar oranı yüksektir.
- ✓ Kalkınma hızı yüksektir.
- ✓ Ham madde ithal ederken, katma değeri yüksek ürünler ihraç ederler.
- ✓ Kişi başına düşen millî gelir, enerji tüketimi, doktor sayısı fazladır.
- ✓ Çalışanların yaş ortalaması yüksektir.
- ✓ Çalışanların büyük kesimi hizmet sektöründe istihdam edilmektedir.
- ✓ Demografik yatırım azdır.

Örnek Soru

Tabloda iki ülkenin doğal ve gerçek nüfus artış hızı gösterilmiştir.

	Doğal Nüfus Artışı (%)	Gerçek Nüfus Artışı (%)
I	0.2	2
II	5	2

Buna göre ülkelerle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) I numaralı ülkede genç nüfus miktarı II numaralı ülkeden daha azdır.
- B) II numaralı ülke dışarıdan göç almaktadır.
- C) Her iki ülkenin de nüfus miktarı aynıdır.
- D) I numaralı ülkede doğum oranı II numaralı ülkeden yüksektir.
- E) I numaralı ülke doğal kaynak yönünden daha zengindir.

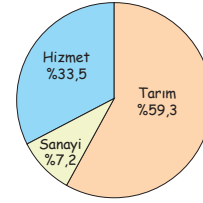
Biz Çözdük

I numaralı ülke daha gelişmiş bir yapıya sahiptir. Dışarıdan göç almaktadır. Bu ülkede doğal nüfus artışının düşük olması doğum oranlarının düşüklüğünden kaynaklanmaktadır.

Cevap: B

Örnek 5

Grafikte bir ülkede çalışanların sektörel dağılımı gösterilmiştir.

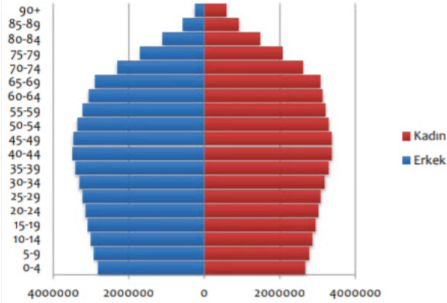

Grafikteki bilgilerden yararlanılarak, bu ülke ile ilgili;

- I. tarımsal verimin yüksek olduğu
 - II. katma değeri yüksek ürünlerin ithalat yoluyla karşılandığı
 - III. kırsal nüfus oranının yüksek olduğu
- durumlarından hangilerine ulaşılabilir?**
- A) Yalnız I
 - B) Yalnız II
 - C) Yalnız III
 - D) II ve III
 - E) I, II ve III

Sen Çöz 5

Örnek 6

Grafikte bir ülkeye ait nüfus piramidi gösterilmiştir.

Bu ülke ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Aritmetik nüfus yoğunluğu fazladır.
- B) Doğumda beklenen yaşam süresi fazladır.
- C) Çalışanların büyük kısmı hizmet sektöründe istihdam edilmektedir.
- D) Yaşlı bağımlı nüfus oranı genç nüfus oranından fazladır.
- E) Ülke ekonomisinde demografik yatırımlara ayrılan pay azdır.

Sen Çöz 6

1. Avcılık ve toplayıcılıktan sonra ilk ekonomik faaliyet tarım ve hayvancılık olmuştur. Zaman içerisinde takas usulü ile başlayan ticaret gelişerek önemli bir gelir kaynağı hâline gelmiştir. Kalkolitik dönemde devletlerin kurulmaya başlaması ile ruhban sınıfı, asker sınıfı, yönetici sınıfı, zanaat-kârlar, mimari sanatlar gibi farklı meslek gruplarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ancak ekonomik faaliyetlerin gelişmesi Sanayi Devrimi'nden sonra daha büyük hız kazanmıştır.

Aşağıdakilerin hangisi bu parçadan çıkarılabilecek sonuçlardan biri değildir?

- A) İlk ekonomik faaliyet avcılık ve toplayıcılıktır.
 B) Artan tarımsal üretim üçüncül sektörün ortaya çıkmasına neden olmuştur.
 C) Zaman içerisinde ekonomik faaliyetler çeşitlenmiştir.
 D) İkincil sektörün ortaya çıkması Sanayi Devrimi ile gerçekleşmiştir.
 E) Devletlerin kurulmaya başlaması da ekonomik faaliyetlerin çeşitlenmesine katkı sağlamıştır.

3. X: Çağımızın önemli sektörlerinden biridir. Ar-ge uzmanları, reklam ve grafik tasarım gibi sektörleri içerisinde barındırır.

Y: Ormancılık, madencilik ve balıkçılık gibi ham maddenin doğrudan elde edildiği sektördür.

Z: Mal ve hizmetlerin satıldığı sektördür. Eğitim, sağlık, ulaşım ve iletişim gibi faaliyetler bu sektör içerisinde yer alır.

Yukarıda açıklamaları verilen sektörler hangi seçenekte ekonomik faaliyet kolları ile doğru eşleştirilmiştir?

	X	Y	Z
A)	Birincil	Beşincil	Üçüncül
B)	Üçüncül	İkincil	Beşincil
C)	Beşincil	Dördüncül	Birincil
D)	İkincil	Üçüncül	Dördüncül
E)	Dördüncül	Birincil	Üçüncül

ÇİTA YAYINLARI

2. Çalışanların sektörel dağılımı ülkenin gelişmişliği ile doğrudan ilgilidir. X ülkesinde nüfusun büyük kısmı birincil sektörde çalışmaktadır.

Buna göre X ülkesi ile ilgili aşağıda verilen yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Ham madde alır mamül madde satar.
 B) Tarımda birim alandan alınan verim düşüktür.
 C) Kişi başına düşen millî gelir yüksektir.
 D) Yaşlı nüfus oranı fazladır.
 E) Çalışanların yaş ortalaması yüksektir.

- 4.

Ülke	Tarım	Sanayi	Hizmet
X	%2	%22	%76
Y	%73	%7	%20

Tabloda iki farklı ülkede çalışanların sektörel dağılımı verilmiştir.

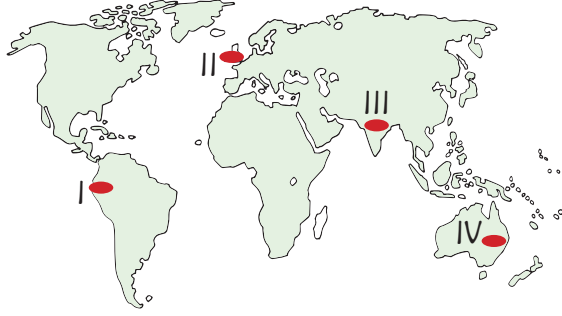
Bu tablodan elde edilen verilere göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) X ülkesi sanayi ürünleri ihraç eder.
 B) X ülkesinde nüfus artış hızı Y ülkesine göre düşüktür.
 C) Y ülkesinde şehirleşme oranı X ülkesinden düşüktür.
 D) X ülkesi doğal kaynak bakımından daha zengindir.
 E) Y ülkesinde ortalama yaş X ülkesinden düşüktür.

5. Aşağıdaki iş kollarından hangisi diğerlerinden farklı bir grupta yer alır?

- A) İnşaat
B) Hayvancılık
C) Madencilik
D) Ormancılık
E) Tarım

6.

Haritada ekonomik açıdan farklı ülkeler numaralandırılarak verilmiştir.

Haritada numaralandırılarak verilen ülkelerden hangilerinde;

- yaşlı nüfus oranı,
- kişi başına düşen millî gelir,
- katma değeri yüksek ürünlerin ihracatı durumlarının yüksek olması beklenir?

- A) I ve II
B) I ve III
C) II ve III
D) II ve IV
E) III ve IV

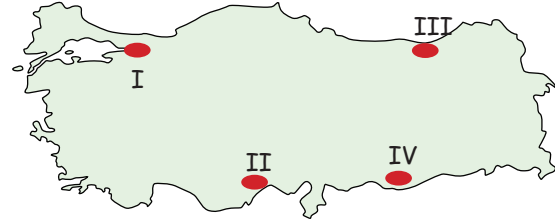
7. Aşağıdaki iş kollarından hangisi dördüncül ekonomik faaliyet kollarından birisi değildir?

- A) Reklam yayıncılığı
B) Yazılım hizmetleri
C) Grafik tasarım uzmanları
D) Ar-ge uzmanları
E) Üst düzey yöneticiler

8. Geçmiş dönemlerde yerel ölçekli üretim yapılırken, günümüzde ulaşım ve iletişim alanındaki gelişmeler küresel ticareti artırmıştır. Bu konuda özellikle deniz yolu ulaşımı önemli bir yer tutar. Deniz yolu ulaşımında ise boğazlar ve açılan kanallar önemli güzergâhlar olmuştur.

Aşağıdaki ülke çiftlerinden hangisinde bu ulaşım yönteminin yaygın olarak kullanıldığı söylenemez?

- A) ABD - Irak
B) Rusya - Azerbaycan
C) Avustralya - İngiltere
D) Kanada - Türkiye
E) Brezilya - İtalya

Haritada bazı alanlar numaralandırılarak verilmiştir.

Ekonomik faaliyetlerin dağılışı ülkeler arasında olduğu kadar ülke içerisinde de farklılık göstermektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, bölgeler arasında üretilen ürünlerde ve çalışanların sektörel dağılımındaki farklılıklar daha çok dikkat çekmektedir.

9. ve 10. soruları parçaya göre yanıtlayınız.

9. Haritada numaralandırılarak verilen alanlardan hangilerinde katma değeri yüksek ürün üretimi daha fazladır?

- A) I ve II
B) I ve III
C) II ve III
D) II ve IV
E) III ve IV

10. Haritada numaralandırılarak verilen alanların hangilerinde birincil sektörde çalışanların oranı daha yüksektir?

- A) I ve III
B) II ve III
C) I ve IV
D) II ve IV
E) III ve IV

BÖLGE KAVRAMI

BÖLGE KAVRAMI VE TÜRLERİ

Dünya üzerinde her yer kendine has özelliklere sahiptir. Ancak farklı bölgeler bazı doğal ve beşeri özellikler açısından benzerlikler gösterebilir. Dünyayı daha iyi algılayabilmek için farklı alanlar benzer özellikleri belirlenerek bölgelere ayrılır.

Bölgeler kendi içerisinde şekilsel ve işlevsel bölge olarak ikiye ayrılır.

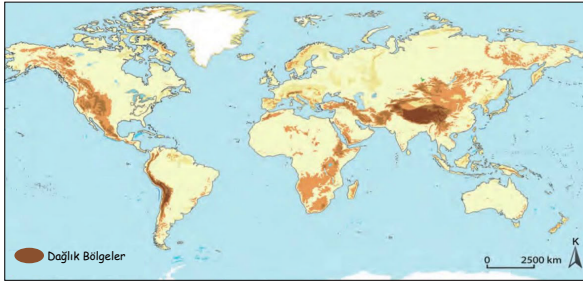
Şekilsel Bölgeler

Sahip oldukları doğal ve beşeri özellikler ile diğer alanlardan ayrılan bölgelerdir.

A. Doğal Şekilsel Bölgeler: Doğal faktörlerin karşılıklı etkileşimi ile meydana gelen, sahip oldukları özellikleri ile diğer alanlardan ayrılan bölgelerdir.

Bu bölge sınırlarının değişmesi uzun zaman alır.

✓ **Yer Şekillerine Göre Bölgeler:** Dağlık bölgeler, ovalık bölgeler, platoluk bölgeler ile yer şekillerinin oluşum sürecine göre, karstik bölgeler, rüzgâr, ve buzulların şekillendirdiği bölgeler, akarsuların şekillendirdiği bölgeler bu kapsamda değerlendirilir.

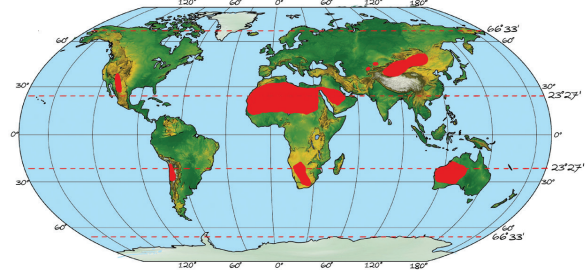

Dünyada Dağlık Bölgeler Haritası

✓ **İklim Bölgeleri:** Sıcaklık ve yağış gibi iklim elemanları ile iklim tipine göre belirlenmiş doğal bölgelerdir.

➔ İklim elemanlarına göre; sıcak bölgeler, ılıman bölgeler, soğuk bölgeler, yağışlı bölgeler, az yağışlı bölgeler, kurak bölgeler

➔ İklim tiplerine göre; Ekvatorial iklim bölgesi, Okyanusal iklim bölgesi Akdeniz iklim bölgesi, Çöl iklim bölgesi, Kutup iklim bölgesi olarak sınıflandırılabilir.

Çöl İklim Bölgesi

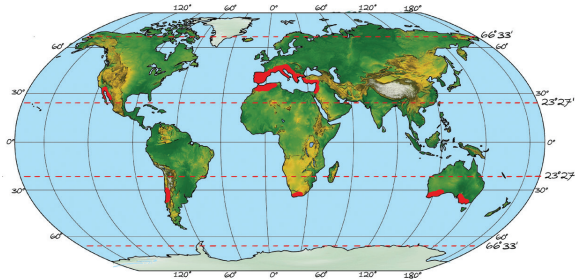
✓ **Hidrografik Özelliklerine Göre Bölgeler:** Okyanuslar, denizler, göller, akarsular ve yer altı suları hidrosferi oluşturur.

➔ Havzasına göre; Amazon Havzası, Karadeniz Havzası, Tuz Gölü Havzası, Yeşilırmak Havzası bu bölgelere örnektir.

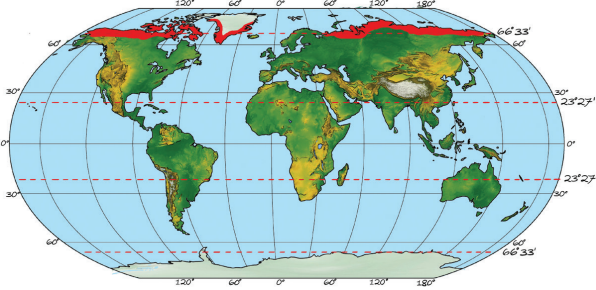
Türkiye Akarsu Havzası

✓ **Bitki Örtüsüne Göre Bölgeler:** Bölgedeki hâkim bitki örtüsüne göre oluşturulur. Maki bölgesi, bozkır bölgesi, savan bölgesi, orman bölgesi, tundra bölgesi bu bölgelere örnektir.

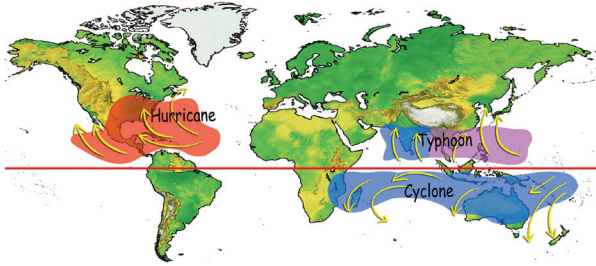
Maki Bitki Örtüsü Bölgesi

- ✓ **Toprak Özelliklerine Göre Bölgeler:** Toprak türüne ve oluşum özelliklerine göre belirlenen bölgelerdir. Kırmızı renkli Akdeniz toprakları bölgesi, laterit toprakları bölgesi, kahverengi orman toprakları bölgesi örnektir.

Tundra Toprakları Bölgesi

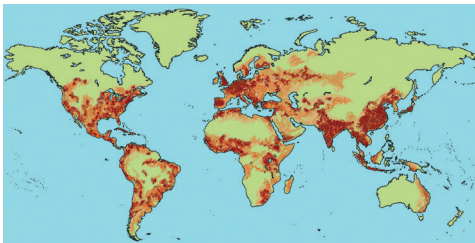
- ✓ **Doğal Afet Bölgeleri:** Deprem, heyelan, kasırga, sel ve volkanik patlama gibi doğal afetlerin yaygın olarak görüldüğü alanların oluşturduğu bölgelerdir. Deprem bölgeleri, heyelan bölgeleri, volkanik bölgeler, tropikal fırtına bölgeleri örnek olarak verilebilir.

Tropikal Kasırga Bölgesi

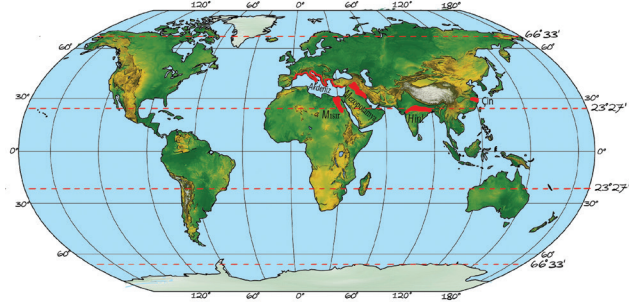
B. Beşerî Şekilsel Bölgeler: Nüfus, yerleşme, tarım, sanayi, madencilik ve kültürel yapı gibi kriterler kullanılarak oluşturulur. Sınırları zaman içerisinde değişebilir.

- ✓ **Nüfus Özelliklerine Göre Bölgeler:** Nüfus yapısı veya yoğunluğuna göre oluşturulan bölgelerdir. Yoğun nüfuslu bölgeler, seyrek nüfuslu bölgeler, kır-kent nüfusuna göre bölgeler, doğum ölüm oranına, ortalama yaşam süresine, göç durumuna göre de bölgeler oluşturulabilir.

Dünya'nın Yoğun Nüfuslu Bölgeleri

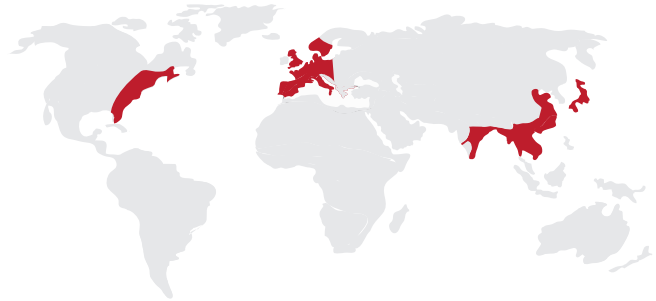
- ✓ **Yerleşme Bölgeleri:** Kırsal- kentsel, dağınık - toplu veya dokusuna göre sınıflandırılabilir. Nüfusu 10 milyonun üzerinde olan şehir bölgesi, ülkemizde nüfusu 1 milyonun üzerinde şehir yerleşmeleri, ahşap meskenler bölgesi örnek olarak verilebilir.

Dünya'nın İlk Yerleşim Bölgeleri

- ✓ **Tarımsal Faaliyetlere Göre Bölgeler:** Tarımsal faaliyetin niteliğine göre tarım ürünlerine göre oluşturulabilir. Zeytin bölgesi, çay bölgesi, pamuk bölgesi, kahve üretim bölgesi örnek olarak verilebilir.

- ✓ **Sanayi Bölgeleri:** ABD'nin doğusu, Avrupa'nın batı ve kuzeybatısı, Japonya, Güney Kore, Çin dünyada sanayi bölgelerini oluşturur. Ülkemizde İstanbul, Ankara, Mersin, Kırıkkale, İzmir kimya sanayisinin geliştiği bölgelere örnektir.

Dünya Sanayi Bölgeleri Dağılım Haritası

- ✓ **Turizm Bölgeleri:** Ülkemizde ve dünyada turizm faaliyetinin türüne göre bölgeler oluşturulabilir.

- ✓ **Kültür Bölgeleri:** Bir ya da daha çok kültürel özelliği bir arada paylaşan insanların oluşturduğu bölgelerdir. Din, dil ya da mimari özelliklere göre oluşturulabilir. Avrupa kültür bölgesi, Türk kültürü bölgesi örnektir.

- ✓ **Maden Bölgeleri:** Maden yataklarının bulunduğu alana, maden türlerine göre oluşturulabilir. Bor üretim bölgesi, taş kömürü üretim bölgesi, elmas yatakları bölgesi örnek olarak verilebilir.
- ✓ **Siyasi ve Askerî Bölgeler:** Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra farklı amaçlarla bir araya gelen ülkelerin oluşturduğu bölgelerdir. İslam İş Birliği Teşkilatı Bölgesi, Nato Bölgesi, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Bölgesi, Opec Bölgesi örnek olarak verilebilir.

KEİ Bölgesi Haritası

Örnek Soru

Haritada bazı alanlar koyu renkle gösterilmiştir.

Haritada koyu renkle gösterilen alanlar;

- I. Nüfus artış hızı yüksek bölge
- II. Sanayileşmiş bölge
- III. Dağlık bölge
- IV. Yoğun nüfuslu bölge

özelliklerinden hangilerine sahip olduğu söyle-
nebilir?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) II ve IV
- E) III ve IV

Biz Çözdük

ABD'nin doğusu, Batı Avrupa ve Doğu Asya sanayinin geliştiği yoğun nüfuslu bölgelerdir. Genel olarak yer şekilleri sade ve nüfus artış hızları düşüktür.

Cevap: D

İşlevsel Bölgeler

Ekonomik veya kültürel yönden yerel ulusal ve küresel çapta diğer bölgeler ile etkileşim gösteren bölgelere denir.

- ✓ İşlevsel bölgelerde bir merkez bulunmaktadır. Diğer alanlar bu merkezin çevresinde yer alırlar. Bu özelliği ile diğer bölgelerden ayrılırlar.
- ✓ Etki alanı bölgeden bölgeye değişmekle birlikte merkezden uzaklaşıldıkça işlevsel bölgenin etki alanı da azalmaktadır.
- ✓ Sınırları siyasi bölge sınırları ile çakışmakla birlikte, zaman içerisinde değişikliğe uğrayabilir.

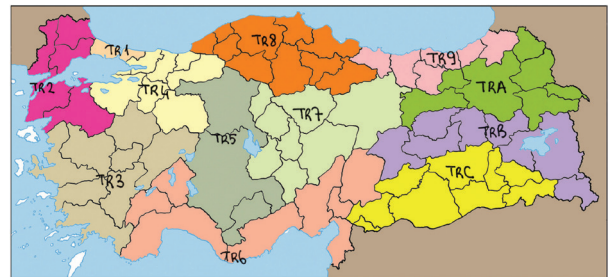
Ülkemizde işlevsel bölgeler genel olarak dörde ayrılmaktadır.

1. İşlevsel yönetim bölgeleri
2. İşlevsel hizmet bölgeleri
3. İşlevsel kalkınma bölgeleri
4. İşlevsel plan bölgeleri

İşlevsel Yönetim Bölgeleri: Ülkeyi daha kolay yönetilme denetim mekanizması kurabilme amacıyla oluşturulan bölgelerdir. ABD'de eyalet merkezleri bölgesi, ülkemizde büyükşehir belediyeleri bölgesi.

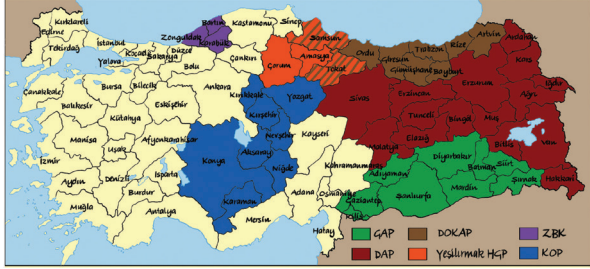

İşlevsel Hizmet Bölgeleri: Kurumların hizmetlerini yurt içinde yayılışını sağlayarak denetimini kolayca yapabilmek amacıyla oluşturduğu bölgelerdir. DSI bölge müdürlükleri, Karayolları Genel Müdürlüğü bölge müdürlükleri, Orman Genel Müdürlüğü hizmet bölgeleri.

TRT Bölge Müdürlükleri İşlevsel Bölgesi Haritası

İşlevsel Plan Bölgeleri: Bölgeler arası kalkınma farkını en aza indirebilmek amacıyla oluşturulan bölgeler örnek olarak verilebilir. Ayrıca ülkemizde yatırımların teşvik edilmesi için 6 bölge oluşturulmuştur. 6. bölgeye yatırımlar için en fazla teşvik verilen bölgeyi oluşturmaktadır. Bölgesel kalkınma projeleri olan; DAP, DOKAP KOP, YHGP, ZBK bu bölgelere örnektir.

Türkiye Bölgesel Kalkınma Projeleri Haritası

İşlevsel İstatistik Bölgeleri: Düzenli ve güvenli biçimde tutulan istatistikler ülkelerin gelişim kalkınabilmesi adına gerekli planlamaları yapmak için kullanılmaktadır. TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu)'nin yapmış olduğu çalışmalarla ülkemizde benzer verilere sahip alanlardan istatistik bölgeleri oluşturmaktadır.

Günümüzde bu tarz istatistikî verilerin sürekli güncellenmesi ile Covid-19 pandemisinin bulaşma ve ölüm hızlarını gösteren istatistik bölge haritaları oluşturulmuştur.

BÖLGE SINIRLARI

- ✓ Bölge sınırlarını keskin bir hatla birbirinden ayırmak zordur.
- ✓ Beşerî şekilsel bölgeler ile işlevsel bölgelerin sınırları daha belirgin iken doğal şekilsel bölge sınırları çoğu zaman kademeli bir geçiş özelliği göstermektedir. Yükseltinin artmasına bağlı olarak geniş yapraklı ormanların yerini iğne yapraklı ormanlara bırakırken arada karışık ormanlık bölgenin bulunması bu duruma örnektir. Aynı durum beşerî şekilsel bölgelerin bazılarında da yaşanabilir. Örneğin yoğun nüfuslu bölge sınırlarını da net bir şekilde belirlemek zordur.
- ✓ Beşerî ve işlevsel bölgelerin sınırları zaman içerisinde değişebilir ya da işlevini yitirebilir.

- Sadabat Paktı, Balkan Antantı ve Varşova Paktı işlevini yitiren bazı siyasi bölgelere örnektir.
- Birleşmiş Milletler 53 kurucu üye ülke ile kurulmuşken günümüzde 193 üyesi bulunmaktadır. Bu durum sınırlarının değiştiğinin göstergesidir.
- ✓ Doğal şekilsel bölgeler de ise sınırlarının değişmesi çok daha uzun bir zaman diliminde gerçekleşmektedir.
- ✓ Beşerî bölge sınırları çoğu zaman siyasi bölge sınırları ile örtüşürken, doğal bölge sınırları ile siyasi bölge sınırları örtüşmemektedir.
- ✓ Bir bölge aynı zamanda birden fazla ortak özelliği içerisinde barındırabilir.
- İklim, bitki, toprak, tipleri bölgeleri
- Levha sınırları, deprem, volkanik alan, bölgeleri örnek olarak verilebilir.

Örnek 7

- Avrupa Birliği Bölgesi
- Türkiye Büyükşehir Belediyeleri Bölgesi
- Petrol Üreten Ülkeler Birliği Bölgesi
- Doğu Karadeniz Bölgesel Kalkınma Projesi Bölgesi

Bu bölgelerin ortak özellikleri arasında aşağıdakilerden hangisi yer alabilir?

- A) İşlevsel özelliğe sahip bölgelerdir.
- B) Sınırları uzun süre boyunca değişmeyen özelliklere sahip bölgelerdir.
- C) Siyasi özelliklere göre oluşturulmuş bölgelerdir.
- D) Sınırları kesin olarak belirlenebilen bölgelerdir.
- E) Belirli bir merkezi olan ekonomik özelliğin ön planda olduğu bölgelerdir.

Sen Çöz 7

Bir ya da birden fazla ortak özelliğe sahip alanlara bölge adı verilir. Bölgeler şekilsel ve işlevsel olmak üzere ikiye ayrılır. Şekilsel bölgeler de kendi içerisinde doğal ve beşerî şekilsel bölgeler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Doğal şekilsel bölgelerin sınırları uzun süre boyunca değişmemekle birlikte net bir şekilde çizilemez.

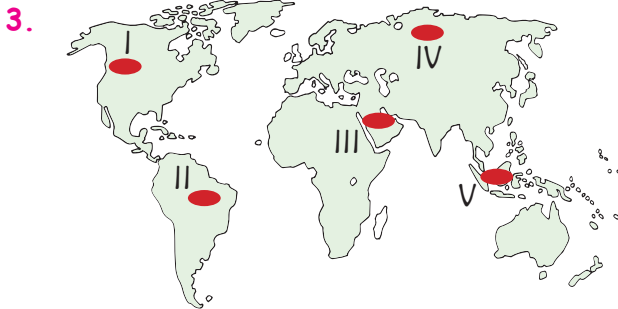
1 ve 2. soruları parçaya göre yanıtlayınız.

1. Buna göre aşağıdaki bölgelerden hangisinin sınırları daha net çizilebilir?
- A) Akdeniz iklim bölgesi
B) Aktif volkanik alan bölgesi
C) Avrupa Birliği bölgesi
D) Yağmur ormanları bölgesi
E) Tundra toprakları bölgesi

2. I. Sanayi bölgeleri
II. Dağlık şekilsel bölgeler
III. Yoğun nüfuslu bölgeler
IV. Deprem bölgeleri

Verilen bölgelerden hangilerinin sınırlarının daha kısa sürede değişmesi beklenir?

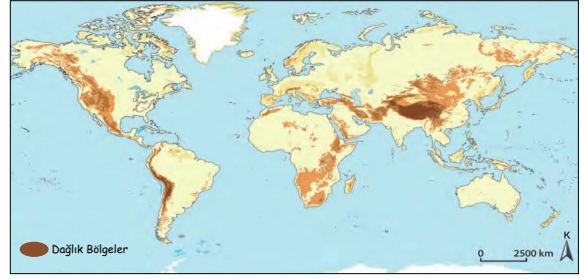
- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

Haritada numaralandırılarak verilen alanlardan hangisi yaz kuraklığı yaşayan bölgelere örnektir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

4.

Haritada koyu renkle gösterilen alanlar aşağıdaki bölgelerden hangisi ile ifade edilebilir?

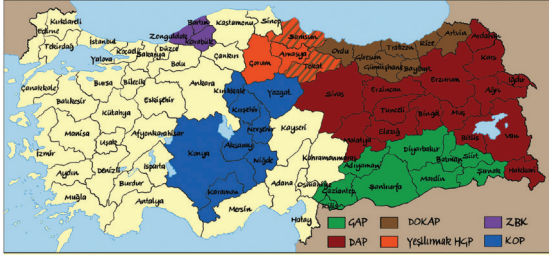
- A) İlk yerleşim bölgeleri
B) Tsunami bölgesi
C) Taş kömürü üretim bölgesi
D) Dağlık alanlar bölgesi
E) Ilıman okyanusal iklim bölgesi

5. Bazı bölgeler birden fazla ortak özelliğe sahip olabilirler. Bu nedenle aynı sınırlar içerisinde iç içe geçmiş olarak bulunabilir.

Buna göre aşağıda verilen bölgelerden hangisi böyle bir durumda açıkta kalır?

- A) Sert karasal iklim bölgesi
B) Laterit toprakları bölgesi
C) Yağmur ormanları bölgesi
D) Her mevsim yağışlı bölgeler
E) Sıcaklığın yıl boyu yüksek olduğu bölgeler

6.

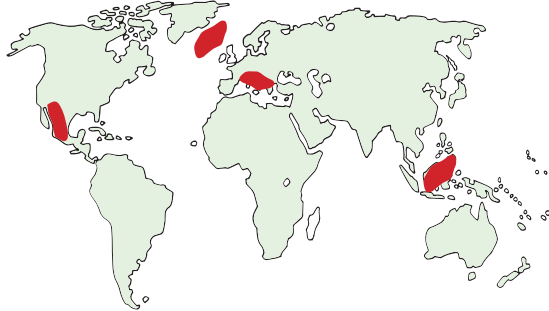

Haritada ortak özellikleri bulunan alanlara göre hazırlanmış bölgesel kalkınma projelerinin sınırları verilmiştir.

Buna göre bu bölgelerle ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?

- A) DAP en geniş alana sahiptir.
- B) Sınırları kesin bir şekilde çizilmiştir.
- C) Bölgeler halkın gelir seviyesini yükseltmek için oluşturulmuştur.
- D) Sadece doğal özellikler dikkate alınarak oluşturulmuştur.
- E) Bazı kentler birden fazla bölge içerisinde yer alabilir.

7.

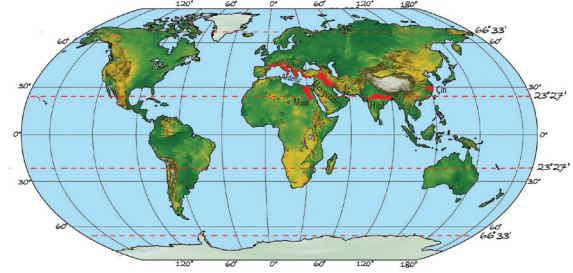

Haritada koyu renkle gösterilen bölgeler için aşağıdakilerden hangisinin ortak olduğu söylenebilir?

- A) Sıcaklık ortalamaları yüksek bölgelerdir.
- B) Aktif volkanlara sahip alanlardır.
- C) Tropikal fırtınaların görüldüğü alanlardır.
- D) Kimyasal çözülmenin yüksek olduğu bölgelerdir.
- E) İnsani gelişim endeksi yüksek bölgelerdir.

8.

Haritada ilk yerleşim bölgeleri gösterilmiştir.

- I. Ekonomik faaliyet tipi tarım olmuştur.
- II. Akarsu kenarlarına kurulmuşlardır.
- III. Uygun iklim koşullarına sahip alanlardır.
- IV. Zengin yer altı kaynaklarına sahip alanlardır.

Bu bölgeler ile ilgili olarak verilen ifadelerden hangilerinin ortak özellik olduğu söylenebilir?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) I ve IV
- D) II ve IV
- E) III ve IV

ÇİTA YAYINLARI

9.

Dünya üzerinde beşeri şekilsel bölgelerden birisi de hammadde üretim bölgeleridir.

Buna göre aşağıdaki ülkelerden hangisi bu bölgeler içerisinde yer almaz?

- A) ABD
- B) Nijerya
- C) Japonya
- D) Çin
- E) Venezuela

10.

İşlevsel bölgeler, hizmetlerin daha verimli bir şekilde yürütülebilmesi için belli amaçlar doğrultusunda hazırlanmış bölgelerdir.

Aşağıdakilerden hangisi bu bölgelerin özellikleri arasında yer almaz?

- A) Belirli bir merkezleri vardır.
- B) Merkezden uzaklaştıkça etki alanı zayıflar.
- C) Amaçlarının zaman içerisinde değişmesine bağlı olarak sınırları değişikliğe uğrayabilir.
- D) Hizmet bölgeleri; teşvik kapsamına göre hazırlanan bölgeler, yönetsel bölgeler bu kapsamda oluşturulmuş bölge örnekleridir.
- E) Sınırları kesin olarak belirgin değildir.

ULUSLARARASI ULAŞIM HATLARI

ULUSLARARASI ULAŞIMIN GENEL ÖZELLİKLERİ VE ETKİLERİ

Ulaşım bir insan veya eşyanın bir yerden başka bir yere taşınmasıdır. Teknolojinin gelişmesi ile birlikte bilgi, para ve çeşitli hizmetlerde taşınmaya başlamıştır.

Ulaşım;

- ✓ Sanayi
- ✓ Ticaret
- ✓ Turizm gibi faaliyetlerin gelişmesini sağlarken, ülkeler ve bölgeler arasındaki ekonomik kültürel etkileşimi arttırmıştır.

Sanayi Devrimi ulaşım şeklinin değişmesinde önemli rol oynamıştır. Ulaşım sistemleri çeşitlenmiş ve hız kazanmıştır.

Ulaşım her bölgede aynı şekilde gelişmemiştir. Ulaşımın gelişmesinde,

- ✓ İklim
- ✓ Yer şekilleri
- ✓ Sermaye
- ✓ Teknoloji
- ✓ Nüfus gibi doğal ve beşeri unsurlar etkilidir. Gelişmiş ülkelerde ulaşım ağı sık ulaşım sistemleri çeşitli, hızlı ve konforludur.

Ulaşım Sistemleri

Karayolu ulaşımı

En eski ulaşım yöntemidir. Devletlerin kurulması ile birlikte patika yollar ticaret yollarına dönüşmüştür.

- Roma Yolu
- Kral Yolu
- İpek Yolu
- Kürk yolu
- Baharat Yolu ticaret üzerinde etkili önemli karayolları olmuştur.

Deniz yollarının keşfedilmesi, Sanayi Devrimi'nden sonra buharlı makinelerin denizyolu ve demiryolu ulaşımını geliştirmesi ile birlikte önemini bir süre yitirmiştir. Modern karayolları 19. Yüzyıl'da İngiltere'de yapılmış ve dünyaya yayılmıştır.

Motorlu araçların icadı, yol yapım tekniklerinin gelişmesi kara yollarının önemini yeniden arttırmıştır. Günümüzde; ABD, Batı Avrupa, Japonya'da karayolu ulaşımı oldukça gelişmiştir. Ayrıca karayolları ile her yere ulaşılabilmesi günümüzde yaygın olarak kullanılmaya devam etmesine neden olmuştur.

Deniz Yolu

Karayollarından sonra gelişme gösteren ve daha çok yük taşımacılığında kullanılan ulaşım sistemidir.

Coğrafi keşifler ve buharlı gemilerin icadı, önemi ve etki alanını artırmıştır. Dünya ticaretinde önemli bir yer tutmaktadır. Nedeni,

- Tek seferde çok yük taşınması
- Yakıt masrafının az olması
- Güzergâhın gerektiğinde değişebilir olması
- Yol yapım ve bakım giderlerinin olmamasıdır.

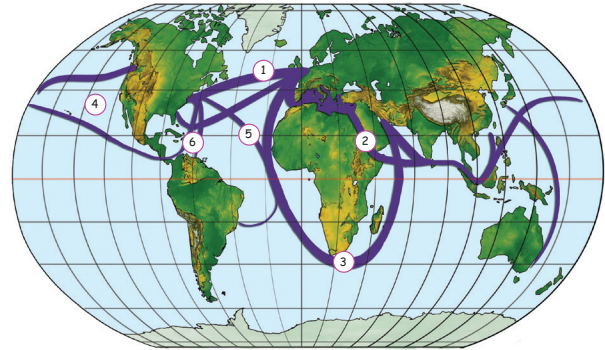
Deniz yolu ulaşımında 8 büyük hat bulunmaktadır.

Kuzey Atlantik su yolu dünya ticaretinde en önemli su yoludur. Nedeni Batı Avrupa ile Kuzey Amerika gibi iki önemli üretim ve tüketim merkezine birbirine bağlamasıdır.

Batı Avrupa - Akdeniz ve Hint Okyanusu su yolu ise bir diğer önemli su yoludur. Nedeni Ortadoğu'daki petrol yataklarının varlığı ve Asya'nın önemli bir üretim merkezi olmasıdır.

Dünya Üzerindeki Önemli Su Yolları

1. Kuzey Atlantik deniz yolu
2. Batı Avrupa-Akdeniz- Hint deniz yolu
3. Ümit Burnu yolu
4. Pasifik aşırı deniz yolu
5. Atlantik Güney Amerika doğu kıyısı deniz yolu
6. Karayipler Meksika Körfezi deniz yolu
7. Meksika Körfezi, Karayipler ve Kuzey Amerika'nın doğu kıyıları deniz yoludur.

Deniz yolu ulaşımında boğazlar ve kanallar önemli güzergâhları belirlemektedir. Doğal su yolları olan boğazlar yanında, deniz yolu ulaşımını kısaltmak için yapılmış yapay su yollarına **kanal** adı verilir. Panama ve Süveyş Kanalı stratejik açıdan önemli kanallardır.

✓ **Önemli Boğaz ve Kanallar**

Bering Boğazı

- Kuzey Amerika ile Asya kıtasının birbirine en çok yaklaştığı konumda bulunur.
- Tarih değiştirme çizgisi geçer.
- Kuzey Buz Denizi'ne açıldığı için çok kullanılan bir boğaz değildir.

Panama Kanalı

- Atlas Okyanus'u ile Büyük Okyanus'u birbirine bağlar.
- Panama devletinin kontrolündedir.
- Mühendislik harikası olarak yapılan kanalda havuz sistemleri ile iç denize alınan gemiler aynı sistemle kanalın diğer ucundan okyanusa indirilir. 9 saatlik bir sürede iki okyanus arasındaki ulaşım sağlanmaktadır.
- 1914 yılında tamamlanan kanal ile Macellan Boğazı önem kaybetmiştir.

Macellan Boğazı

- Güney Amerika'nın en güneyinde bulunan boğazdır.
- Şili ve Arjantin sınırında bulunur.
- Panama Kanalı'nın açılmasıyla önemini kaybetmiştir.

Kiel Kanalı

- Almanya'nın kontrolündedir.
- Baltık Denizi'ni Kuzey Denizi'ne bağlar.
- Savaş döneminde Alman donanmasına ait gemilerin güzergahını kısaltmak için yapılmıştır.

Dover Boğazı

- İngiltere ve Fransa arasında yer alır.
- Manş Denizi'nde bulunmaktadır.

Cebelitarık Boğazı

- Afrika ve Asya kıtalarını birbirinden ayırır.
- Atlas Okyanus'u ile Akdeniz'i birbirine bağlamaktadır.
- Fas, İspanya ve İngiltere kontrolündedir.

Korint Kanalı

- Yunanistan ile Mora Yarımadası arasında açılmıştır.
- Sadece yolcu gemileri için kullanılır.

İstanbul ve Çanakkale Boğazları

- Asya ile Avrupa'yı birbirine bağlayan su yoludur.
- Türkiye toprakları içerisinde yer alır.
- İstanbul Boğazı:
 - ⊗ sisli gün sayısının fazla olması,
 - ⊗ üst akıntıların varlığı,
 - ⊗ dar ve kıvrımlı yapısı nedeniyle tehlikeli bir boğazdır. Bu nedenle tanker kazaları yaşanabilmektedir.
- Karadeniz kıyısındaki ülkeler (Gürcistan, Rusya, Ukrayna, Romanya Bulgaristan) deniz ticaretinde kullanmaktadır.

Süveyş Kanalı

- Asya ve Afrika kıtalarını birbirinden ayırır.
- Kızıldeniz'i Akdeniz'e bağlar.
- 1869 yılında hizmete açılmıştır.
- Akdeniz limanlarının yeniden önem kazanmasını sağlamıştır.
- Mısır'ın kontrolündedir.

Babülmendep Boğazı

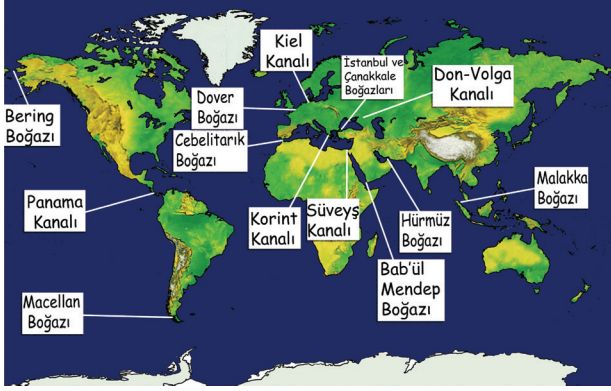
- Asya ve Afrika kıtalarını birbirinden ayırır.
- Kızıldeniz'i Aden Körfezi'ne ve Hint Okyanusu'na bağlar.
- Yemen ve Cibuti arasında yer alır.

Hürmüz Boğazı

- Basra Körfezi'ni Umman Denizi'ne bağlar.
- Dünya petrol ve sıvılaştırılmış gaz ticareti yapılır.
- Petrol ticaretinin 3'te 1'i bu boğazdan sağlanır. Bu nedenle çok sayıda tanker kazası yaşanmakta ve körfez kirlenmektedir.
- Kuveyt, İran, Irak, Suudi Arabistan, Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar bu boğazı kullanan körfez ülkeleridir.

Malakka Boğazı

- Malezya ve Endonezya arasında bulunur.
- Hint Okyanusu ile Büyük Okyanus'u birbirinden ayırır.
- Çin, Japonya, Filipinler, Tayvan, Güney Kore gibi ülkelerin batı ile ticareti bu boğazdan sağlanır.

Kanal İstanbul Projesi:

- İstanbul Boğazı'ndaki deniz trafiğini rahatlatmak,
- Tanker kazalarını en aza indirmek,
- Kıyıdaki tarihi alanları korumak,
- Boğaz kirliliğini azaltmak gibi amaçlar için yapılması planlanmaktadır.
- Karadeniz ve Marmara Denizi arasında 45 kilometre uzunluğundadır.
- Ayrıca kanalın Marmara Denizi ile birleştiği noktada yeni bir kent kurulması da düşünülmektedir.
- Ticaret ve turizm faaliyetlerinin de artması beklenmektedir.

Demiryolları

Kara ve deniz yollarından sonra sanayi devrimi ile gelişmeye başlamıştır. İlk olarak Manchester - Liverpool arasında kullanılmaya başlanmıştır.

Yük ve yolcu taşınmıştır.

Karayollarına göre daha ucuz maliyetli olduğu için limanlara gelen ürünlerin iç kesimlere taşınmasında önemli rol oynar.

Bir dönem önemini kaybetmiş olsa da hızlı trenlerin gündeme gelmesiyle, özellikle gelişmiş ülkelerde önemini yeniden kazanmıştır.

Demiryolları sistemlerinin gelişmesi o ülkenin teknoloji ve sermaye birikimi ile doğrudan ilişkilidir.

Yer şekillerinin engebeli olduğu seyrek nüfuslu alanlarda demir yolu ağları gelişmemiştir.

- ➔ Kuzey Amerika'da sanayi ve ticaretin geliştiği ABD'nin doğusu ile Kanada'nın güneyinde demiryolu ağı yoğunlaşmıştır.
- ➔ Avrupa'nın batısında demiryolu oldukça yoğunken, doğusunda seyrek.

- ➔ Asya'da ise Hindistan, Japonya Güney Kore demiryolu ağının yoğunlaştığı ülkelerdendir.
- ➔ Afrika'da ise Güney Afrika Cumhuriyeti dışında demiryolu ağı seyrek.
- ➔ Okyanusya'da ise ülkenin güneydoğusunda demir yolu ağı gelişmiştir.

Hava Yolları

En geç başlayan ancak çok hızlı bir gelişme gösteren ulaşım yöntemidir.

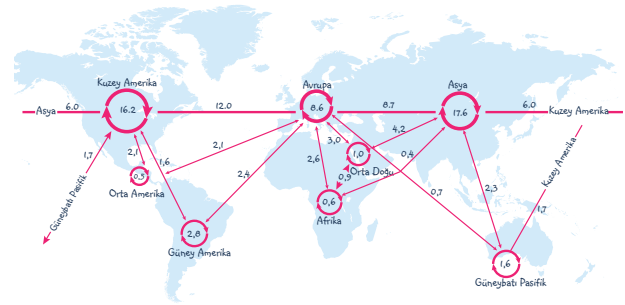
Öncelikle askeri amaçlı kullanılan hava yolu günümüzde sivil havacılık alanında kullanımı oldukça yaygınlaşmıştır.

Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve Güneydoğu Asya havayolu ulaşımının en yoğun olduğu bölgelere örnektir.

- ➔ ABD,
- ➔ Güney Kore,
- ➔ Çin gibi ülkelerde havayolu ulaşımının oldukça yoğun olduğu görülmektedir.
- ➔ Japonya,
- ➔ Singapur

Havayolu ulaşımı yüksek hızı, kaza oranının diğer ulaşım araçlarına göre daha düşük olması nedeniyle tercih edilmektedir.

Ülkemizde yapılan İstanbul Havalimanı kıtalar arası uçuşta aktarma alanı olacak şekilde planlanmıştır.

Günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılması ile akıllı ulaşım sistemleri gelişmiştir. Haber bilgi ve para taşınmaktadır. Günümüzde e-ticaret, dünya ticaretinde önemli bir yer tutmaktadır.

Boru hatları ile petrol ve doğal gaz en ucuz yolla taşınmaktadır. Bu sayede özellikle petrol ve doğal gaz üreticilerine komşu olan ülkeler enerji ihtiyaçlarını büyük oranda boru hatları ile sağlamaktadır. Ülkemiz konumu itibarıyla bu konuda stratejik bir noktada yer almaktadır.

1. Ulaşım, mal ve hizmetlerin taşınmasıdır. Tarihte yaşanan gelişmeler bu faaliyetlerin gelişmesinde önemli bir etkidir.

Buna göre aşağıdaki gelişmelerden hangisinin etkisi daha azdır?

- A) Buharlı makinenin icadı
- B) Pusulanın icadı
- C) Gemi yapımındaki gelişmeler
- D) Yerleşik yaşama geçilmesi
- E) İçten yanmalı motorların icadı

2. Aşağıdakilerden hangisinin ulaşım üzerindeki etkisi daha azdır?

- A) Yer şekilleri
- B) Sermaye
- C) İklim koşulları
- D) Doğal kaynaklar
- E) Teknolojik gelişmeler

3. Karayolu ulaşımı ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Bilinen ilk ulaşım yöntemidir.
- B) Yolcu taşımacılığında en ucuz maliyeti olan ulaşım şeklidir.
- C) İpek Yolu, Kral Yolu, Baharat Yolu ticarete kullanılan önemli karayollardır.
- D) Günümüzde dünyanın birçok yerine ulaşım sağlayabilmesi açısından yaygın olarak kullanılmaktadır.
- E) Karayolu ulaşımının geliştiği bölgeler çevresine göre daha yoğun nüfusludur.

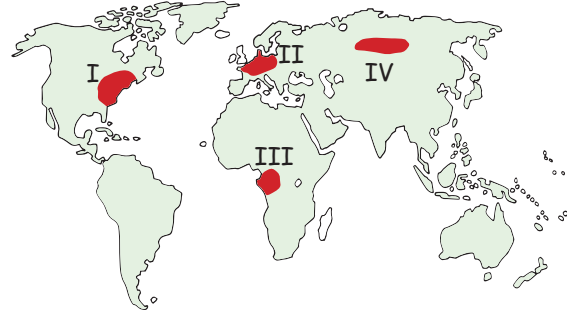
4. - Sanayi Devrimi ile birlikte önemi artmıştır.
- Yük taşımacılığında en ucuz maliyeti olan ulaşım şeklidir.
- En son gelişen ve en pahalı ulaşım yöntemidir.
- Doğalgaz ve petrol taşımacılığında yaygın olarak kullanılan ulaşım yöntemidir.

Aşağıdaki ulaşım yöntemlerinden hangisi ile ilgili bir açıklama bulunmamaktadır?

- A) Deniz yolu
- B) Demir yolu
- C) Kara yolu
- D) Hava yolu
- E) Boru hatları ulaşımı

ÇİTA YAYINLARI

5. Haritada bazı alanlar numaralandırılarak gösterilmiştir.

Doğal koşulların uygun olmadığı bölgeler ile ekonomik anlamda tam gelişmemiş ülkelerin bulunduğu alanlarda ulaşım ağları da yeterince gelişmemiştir.

Haritada numaralandırılarak gösterilen alanların hangilerinde böyle bir durum söz konusudur?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) II ve IV
- E) III ve IV

6. Buhar makinesinin icadından sonra kullanılmaya başlanan demir yolu ulaşımı uzun yıllar boyunca yük ve yolcu taşımacılığında kullanılmaya devam etmiştir. Günümüzde hızlı trenler ve metrolar sayesinde hâlâ demir yolu ulaşımı önemini korumaktadır. Ancak bazı ülkelerde doğal koşulları uygun olmadığı için demir yolu ulaşımı kullanılmamaktadır.

Aşağıdakilerden hangisi bu ülkelerden biridir?

- A) İzlanda
B) Kanada
C) ABD
D) Hindistan
E) Japonya

7. Marmaray, İstanbul Boğazı'nın her iki yakasını birbirine bağlayan metro hattıdır.

Bu hattın yapım amaçları arasında;

- I. boğaz trafiğini rahatlatmak,
II. ulaşım süresini kısaltmak,
III. egzoz gazı kaynaklı hava kirliliğini azaltmak

durumlarından hangilerinin bulunduğu söylenebilir?

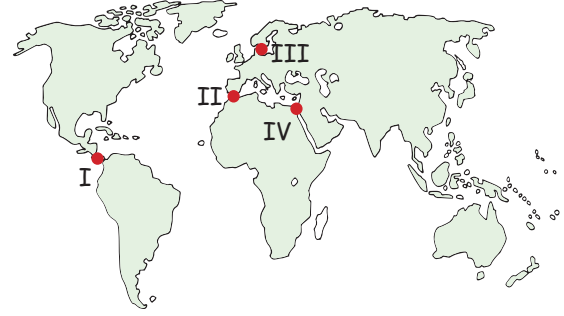
- A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) Yalnız III
D) I ve II
E) I, II ve III

8. Rusya, sahip olduğu petrol ve doğalgazın ticaretinde boru hatları ulaşımını yoğun olarak kullanan ülkelerden birisidir.

Buna göre bu kaynakları aşağıdaki ülkelerden hangisine boru hatları ulaşımıyla taşıyamaz?

- A) Japonya
B) Almanya
C) Çin
D) Türkiye
E) Ukrayna

9. Haritada bazı boğaz ve kanallar numaralandırılarak verilmiştir.

Deniz yolu ulaşımında boğaz ve kanalların önemi büyüktür. Özellikle bazı kanallar yolculuk süresini oldukça fazla kısaltması açısından çok daha önemlidir.

Haritada numaralandırılarak gösterilen noktalardan hangilerinde böyle bir durum söz konusudur?

- A) I ve II
B) I ve III
C) II ve III
D) I ve IV
E) II ve IV

10. İstanbul Boğazı, iki kıtayı birbirinde ayıran önemli bir su yoludur.

Aşağıda verilen boğaz ve kanalların hangisi bulunduğu yer bakımından aynı özelliğe sahip olduğu söylenemez?

- A) Cebelitarık Boğazı
B) Hürmüz Boğazı
C) Bering Boğazı
D) Babülmendep Boğazı
E) Süveyş Kanalı

İNSAN VE ÇEVRE

İNSANLARIN DOĞAL ORTAMI KULLANMA ŞEKİLLERİ

İnsanlar yeryüzünde yaşamaya başladığı andan itibaren doğal çevreye uyum sağlamaya doğadan yararlanma ya başlamış bunu yaparken de doğayı etkilemiş ya da doğadan etkilenmiştir.

Sanayi devriminden sonra insan doğa etkileşimi farklı bir boyuta ulaşmış insan doğadan daha fazla yararlanmaya başlamıştır.

Günümüzde insanlar teknoloji sayesinde doğal koşullarda karşılaştığı zorlukları aşmayı başarmıştır.

Denizler bu zorluklara örnek olarak verilebilir. İnsanoğlu için denizler uzun zaman boyunca yerleşilemeyen alanlardan birisi olmuştur. Ancak günümüzde gelişen teknoloji ile denizler doldurularak, yollar, hava alanları, parklar yerleşim alanları inşa edilmiştir.

- ✓ Ordu - Giresun Havaalanı
- ✓ Karadeniz sahil yolu
- ✓ Marmaray; İstanbul trafiğini rahatlatmak tarihi alanları korumak amacıyla yapılmıştır. Sonucunda Londra'dan Pekin'e kesintisiz demiryolu bağlantısı sağlanmıştır.
- ✓ Avrasya Tüneli; İstanbul'un iki yakası iki katlı karayolu ile bağlanmıştır. Tsunami den etkilenmeyecek şekilde yapılmış sığınak olabilecek özelliklere sahiptir. İstanbul'un boğaz trafiğini rahatlatmış seyahat süresi kısalmıştır.
- ✓ Maltepe sahil parkı
- ✓ Palmiye Adası (BAE)
- ✓ Manş Tüneli (İngiltere)
- ✓ Kansai Havalimanı (Japonya) inşa edilen alanlara örnektir.

İnsanların zaman içerisinde su kaynakları kullanımında değişmiştir. Su kaynakları bakımından fakir olan Libya, Suudi Arabistan, Ürdün gibi ülkeler fosil su kaynaklarını kullanmaya başlamışlardır. Çöl alanlarında yıllar boyunca yeraltında biriken sular sondajlarla yeryüzüne çıkarılarak insanların kullanımına sunulmaya başlamıştır. Bu sular içme suyu yerine sanayi ve tarım gibi faaliyetlerde kullanılmaktadır.

DOĞAL ORTAMDA İNSANLARIN ETKİSİ İLE MEYDANA GELEN DEĞİŞİMLER

- ✓ Tarım devrimi
- ✓ Sanayi Devrimi
- ✓ Artan dünya nüfusu
- ✓ Çeşitlenen insan ihtiyaçları
- ✓ Teknolojinin gelişmesi gibi etmenlere bağlı olarak doğal kaynak kullanımının artması nedeniyle insanoğlu doğal ortamı değiştirmiştir.

Atmosfer ve İnsana Etkisi

Atmosferde toz duman gaz su buharı şeklindeki kirleticilerin insan ve diğer canlılara zarar verecek yüzeye erişmesine hava kirliliği denir.

- ✓ Sanayileşme
- ✓ Enerji üretimi için fosil yakıt kullanımı
- ✓ Artan dünya nüfusunun ısınma ihtiyaçları
- ✓ Ulaşım araçlarından çıkan egzoz dumanları gibi nedenlerle ve havaya salınan karbondioksit oranı artmıştır. Bu durum beraberinde küresel iklim değişikliğine neden olan en önemli unsurdur.

Hava kirliliği neden olan gazlar sera etkisi ile birlikte sıcaklık ortalamalarının yükselmesine neden olmuştur. Özellikle Çin gibi nüfus yoğunluğunun fazla olduğu sanayileşmiş ülkelerde hava kirliliği insan sağlığını tehdit edebilecek boyutlara ulaşmıştır. Hava kirliliği beraberinde asit yağmurlarını, solunum yolu rahatsızlıklarını getirmiştir. Ayrıca havaya salınan kloroflorokarbon gazı da ozon tabakasının zarar görmesine neden olmaktadır.

- ✓ Fabrika bacalarına filtre takılması
- ✓ Isınmak için kömür yerine doğalgaz kullanımının yaygınlaştırılması
- ✓ Elektrik üretimi için alternatif enerji kaynaklarının tercih edilmesi
- ✓ Elektrikli araç kullanımının yaygınlaştırılmaya çalışılması hava kirliliğini azaltmak için alınan önlemlere örnek olarak verilebilir.

● Hidrosfer ve İnsana Etkisi

Okyanuslar, denizler, göller, akarsular ve yeraltı suları hidrosferi oluşturmaktadır.

Akarsular üzerindeki etkisi,

- ✓ Tarımda sulama için kullanma
- ✓ Şehirlerin su ihtiyacını sağlama
- ✓ Enerji ihtiyacını sağlama
- ✓ Sel ve taşkınları önlemek için setler yapma şeklinde gerçekleşmektedir. Bu durum akarsuların kirlenmesine, fiziksel ve kimyasal yapısının değişmesine neden olmaktadır.

Göllerden ise, içme suyu sağlama, tarım alanlarını sulamak, sanayide kullanma, elektrik üretme, tuz elde etme gibi amaçlarla yararlanmakta, sonucunda da bazı göller kurumaktadır. Bunun yanında tarım alanı oluşturmak için bazı göller özellikle kurutulmaktadır. Dünya'nın 4. büyük tatlı su gölü olan Aral Gölü insanların bilinçsiz kullanımı nedeniyle büyük oranda kurumuştur. Ülkemizde de birçok göl aşırı yer altı suyu kullanımı, gölü besleyen akarsular üzerine barajlar yapma, tarım alanı açma gibi nedenlerle kurumuş ya da kurutulmuştur. Bu sorunu en aza indirmek için bazı göl ve sulak alanlar Ramsar Sözleşmesi ile koruma altına alınmıştır.

Dünya nüfusunun %60'ı deniz ve okyanus yakınında yaşamaktadır.

- ✓ Aşırı balık avlanması
- ✓ Petrol üretimi ve taşımacılığı için kullanımı
- ✓ Turizm faaliyetleri için kullanımı
- ✓ Enerji santrallerinde soğutma suyu olarak kullanımı
- ✓ Kanalizasyon atıkları, sanayi atıkları, evsel atıklar gibi çöpler nedeniyle zarar görmektedir.

● Litosfer ve İnsan Etkisi

- ✓ Tarımsal faaliyetler için yamaçların teraslanması
- ✓ Göl ve bataklıkların kurutulması
- ✓ Yol yapımı için yapılan çalışmalar (tüneller açma, köprü ve viyadükler yapma...)
- ✓ Şehirleşme faaliyetleri
- ✓ Madencilik faaliyetleri gibi çalışmalar litosferin değişmesine neden olmaktadır. Ayrıca insan kaynaklı erozyon ve çölleşme de litosfere yaptığı etkilere örnektir.

● Biyosfer ve İnsan Etkisi

Doğal bitki ve hayvan topluluklarını üzerinde etkisi bulunmaktadır.

Bitki örtüsü üzerinde; doğal türleri yok etmek, doğal yapıyı bozmak, bitki türlerinin yaşam alanı dışına taşınması şeklinde etkiye sahiptir.

Özellikle orman alanlarının tahribi en önemli sorundur. Tropikal yağmur ormanları en fazla tahrip edilen ormanlık alanlara örnektir. Brezilya, Endonezya, Malezya gibi ülkelerde endüstri ve tarım faaliyetleri için yoğun şekilde orman tahribatı yapılmaktadır.

İnsan faaliyetleri ile birçok hayvan türü de yok olmuştur. Ayrıca insanların hayvanları evcilleştirmesi de biyosfere etkisine bir örnektir.

Gelişmiş ülkelerde orman varlığı ve doğal hayatı koruma altına alınmış durumdadır. İskandinav ülkeleri, Japonya orman varlığını korumak için tedbirler almaktadır. İskandinav ülkelerinde kesilen her ağacın yerine yenisinin dikilmesi, Japonya'nın kereste ihtiyacını ithalat yoluyla karşılaması bu çalışmalara örnektir.

Örnek 8

1859 yılında Thomas Austin isimli bir göçmen boş zamanlarında avlamak için İngiltere'den getirdiği 24 adet yaban tavşanını Avusturalya kırsalına salmış ancak birkaç yıl içerisinde kıtadaki tavşan nüfusu milyonları bulmuş ve takvimler 1920'yi gösterdiğinde kıtadaki tavşan nüfusu 1 milyarı geçmiştir. Bu tavşanlar Avusturalya kırsalında 2 milyon dönümden daha büyük bir alana zarar vermişler.

Buna göre parçadan yararlanılarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Tavşanlar ekosistem içerisinde bulunmaması gereken canlılar arasındadır.
- B) İnsanların canlıları ekosistemi dışına çıkarması biyosfer üzerine ağır hasarlar bırakabilmektedir.
- C) Dünyada sayıca en fazla olan canlı türü tavşanlardır.
- D) Doğal olaylar üzerinde beşeri faaliyetler her zaman olumsuz bir etkiye sahip olmuştur.
- E) Hayvanların bulunduğu bölge dışına taşınması ekosistemlerin ciddi şekilde zarar görmesine neden olabilmektedir.

Sen Çöz 8

1. İnsanlar doğal çevreyi kullanırken bir yandan doğal çevreden etkilenmekte bir yandan da doğal çevreyi etkilemektedir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisinde etkileşimin yönü diğerlerinden farklıdır?

- A) Adana'da pamuk tarımının yapılabilmesi
- B) Endonezya'da insanların kıyafet değiştirme ihtiyacının az olması
- C) Akdeniz kıyı kuşağı ülkelerinde plaj turizminin gelişmesi
- D) Elazığ'da yapılan Keban Barajı'nın bölgenin iklimini etkilemesi
- E) Afyonkarahisar'da kaplıca turizminin gelişmesi

2. Aşağıdakilerden hangisi, insanların doğayla uyum içinde yaşadığına kanıt olarak gösterilemez?

- A) Finlandiya'da kesilen ağaçların yerine yenisinin dikilmesi
- B) Çukurova Deltası'nın tarım amaçlı kullanılması
- C) Çanakkale'de rüzgâr santrallerinden enerji edilmesi
- D) Brezilya'da ormanların plantasyon tarım alanlarına dönüştürülmesi
- E) Elektrikli araç üretiminin yaygınlaştırılması

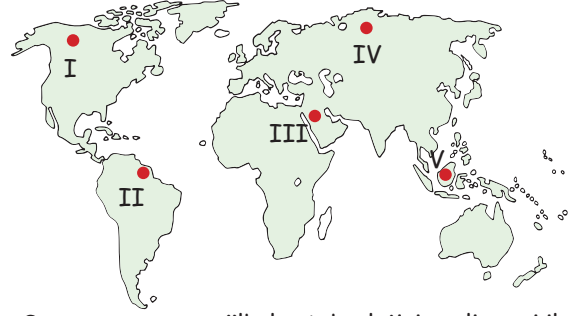
3. I. Manş Tüneli
II. Dubai - Palmiye Adası

III. Japonya - Kansai Havalimanı

Yukarıdaki verilen örneklerin hangilerinin bir benzeri ülkemizde bulunmaktadır?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve II
- E) I ve III

4.

Su sorunu yaşayan ülkeler teknolojinin gelişmesi ile birlikte fosil sularını yer altından çıkararak kullanma suyu ihtiyacını karşılamaya çalışmaktadır.

Buna göre haritada numaralandırılarak verilen alanların hangisinde böyle bir durum söz konusudur?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

ÇİTA YAYINLARI

5.

Günümüzde teknolojik gelişmelere bağlı olarak doğal koşulların neden olduğu bazı zorluklar aşılabilmektedir.

Bu duruma kanıt olarak;

- I. Dubai'de denizin doldurulmasıyla oluşturulan palmiye adaları,
- II. Hollanda'da denizden kazanılan topraklarda tarım ve hayvancılık yapılması
- III. Avrasya Tüneli'nin açılmasıyla birlikte Asya ve Avrupa'nın kara yoluyla bağlanması
- IV. Japonya'da denizin doldurulmasıyla kurulan Kansai Havalimanı
- V. Cebelitarık Boğazı'nın Akdeniz ve Atlas Okyanusu'nu birbirine bağlaması

maddelerinden hangisi gösterilemez?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

6. İnsanlar, Sanayi Devrimi'nden sonra hızla artan nüfusun ihtiyaçlarının karşılamak ve yaşamsal faaliyetlerini kolaylaştırmak için doğal çevrede değişimler yapmaya başlamıştır. Özellikle artan gıda ihtiyacı için tarımsal üretimi artırmaya yönelik çalışmalar yapmıştır.

Buna göre verilen seçeneklerden hangisi böyle bir duruma örnek oluşturmaz?

- A) Eğimli yamaçların teraslanarak tarım alanı hâline getirilmesi
B) Seracılık faaliyetleri ile üretimi yıl boyunca yayması
C) Sulama kanalları ile kurak bölgelerde sulama imkanı sağlanması
D) Tarım alanlarının nadasa bırakılması
E) Ormanlık alanların plantasyon tarım alanı hâline getirilmesi

7. Doğal çevre koşullarının elverişli olmadığı alanlarda ulaşımın kolaylaştırılması için yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları harita üzerinde gösterilmiştir.

Harita üzerinde gösterilen bu alanlardan hangisinin bulunduğu yer yanlış verilmiştir?

- A) Marmaray
B) Osmangazi Köprüsü
C) Sabuncubeli Tüneli
D) Ordu - Giresun Havalimanı
E) Ovit Tüneli

8. İnsanların son yıllarda doğayı bilinçsizce kullanması beraberinde bazı doğal afetlerin görülme sıklığını artırmıştır.

Buna göre verilen seçeneklerden hangisi bunlardan biri olabilir?

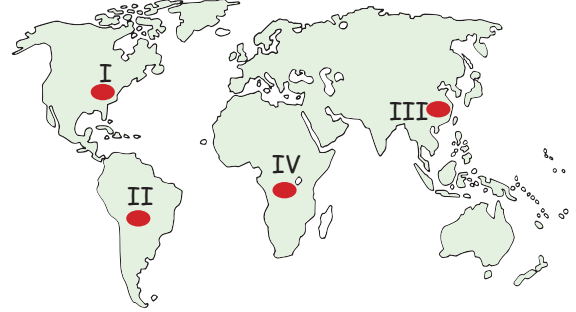
- A) Volkanik patlamalar
B) Kasırgalar
C) Depremler
D) Tsunami
E) Meteor düşmesi

9. Aşağıdaki ekonomik faaliyetlerden hangisinin çevreye daha çok zarar vermesi beklenir?

- A) Tarım
B) Turizm
C) Madencilik
D) Fosil yakıt kullanımı
E) İnşaat sektörü

ÇİTA YAYINLARI

10. Haritada bazı bölgeler numaralandırılarak koyu renkle gösterilmiştir.

Doğal koşulların uygun olduğu alanlarda ekonomik faaliyetlerin gelişmesi beraberinde çevre sorunlarını da getirmiştir.

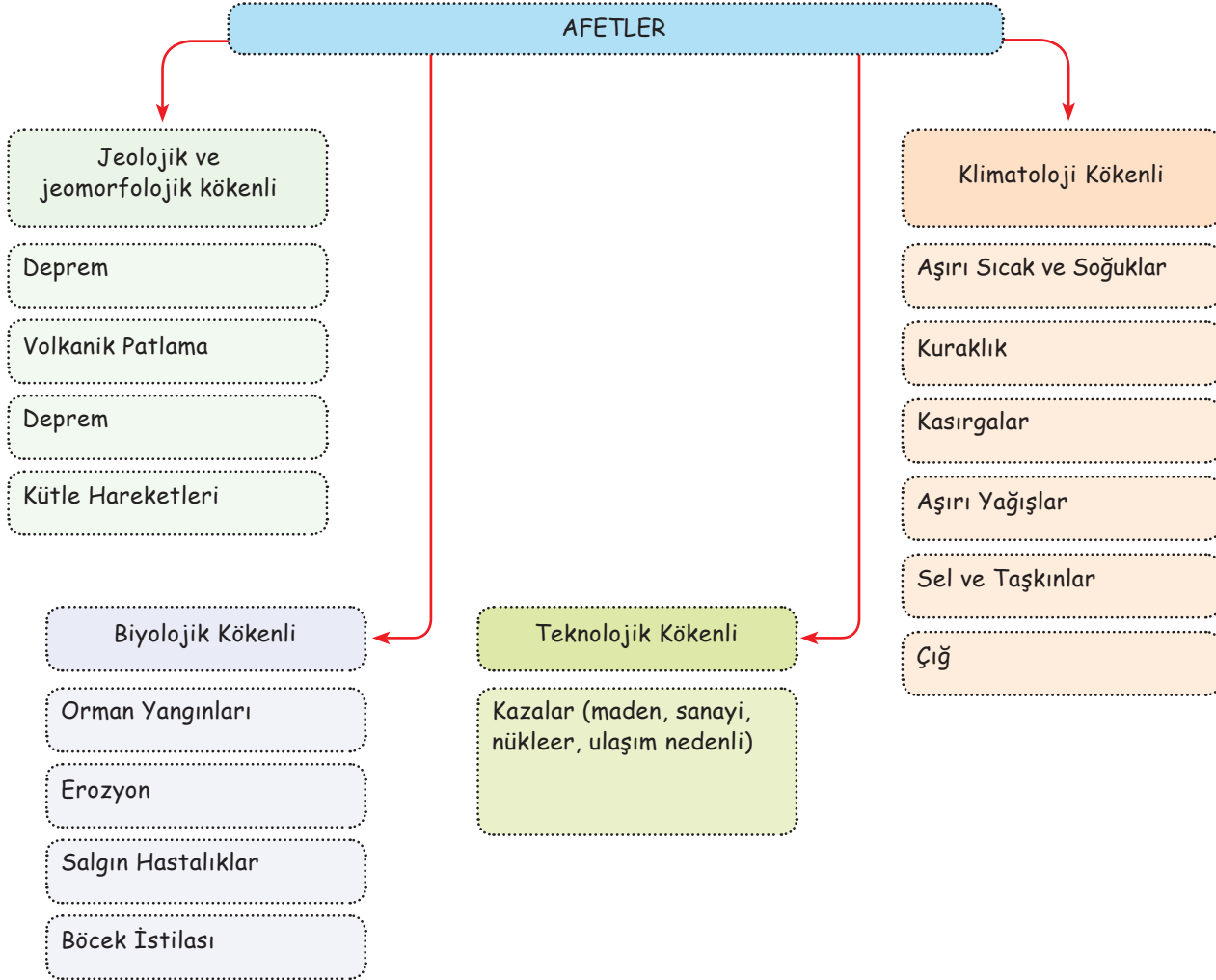
Haritada numaralandırılarak gösterilen alanların hangisinde bu sorunların daha az yaşandığı söylenebilir?

- A) I ve II
B) I ve III
C) II ve III
D) II ve IV
E) III ve IV

DOĞAL AFETLER GENEL ÖZELLİKLERİ

İnsanların yaşamsal faaliyetlerini durma noktasına getiren sonucunda can ve mal kaybı yaşanan olaylara **afet** nedir. Bu olayların afet niteliği taşıması için sonucunda can ve mal kaybının yaşanması gereklidir.

Bu afetler doğal kökenli olabildiği gibi insan kaynaklı da olabilmektedir. Fırtınalar, depremler, tsunami, volkanik patlamalar doğal kökenli iken orman yangınları, erozyon, hava kirliliği, kazalar büyük oranda insan kökenli afettir. Doğal afetler oluşum şekillerine göre farklı başlıklar altında toplanmıştır.

Afetler oluşum hızlarına göre sınıflandırılabilir.

- Aniden gelişen afetlere; deprem, volkanik patlama, çığ, heyelan,
- Yavaş gelişen doğal afetlere ise erozyon, kuraklık

örnek olarak verilebilir.

Bir bölgede afetin yol açtığı sonuçlar üzerinde afetin büyüklüğü, nüfus yoğunluğu, yapılaşma teknolojisi, gelişmişlik düzeyi gibi faktörler etkilidir.

Afet yönetiminde 4 temel aşama bulunmaktadır.

Bu aşamalar;

- riski ve zararı azaltma,
- hazırlık,
- müdahale,
- iyileştirme aşamalarıdır.

Ülkemizde risk yönetimi AFAD'a devredilmiştir. Ayrıca afet yönetiminde Coğrafi Bilgi Sistemleri ve uzaktan algılama yöntemleri ile afet süreci hızlı bir şekilde değerlendirilmekte ve gerekli planlamalar yapılabilmektedir.

Erken uyarı sistemleri de afet yönetiminde önemli bir etkidir. Bu sistemler, tsunami ve fırtına gibi afetlerin yönünü ve etkisini önceden tespit ederek gerekli önlemlerin alınmasında önemli rol oynamaktadır. Bu çalışmaların gelişmiş ülkelerde daha üst düzeyde olması afetin zararını minimum düzeye indirmede etkili olmaktadır.

Deprem

Deprem yer kabuğunda görülen sarsıntılardır. Dünya üzerindeki depremlerin %95'i tektonik kökenlidir. Bu nedenle en çok zarara neden olan depremler fay hatları üzerinde gerçekleşmektedir.

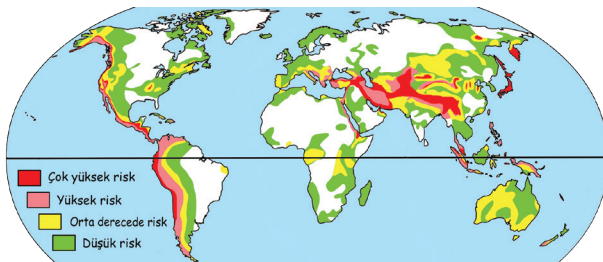
Depremler,

- Pasifik Ateş Çemberi kuşağı (Meksika, Peru, Şili, ABD, Japonya, Filipinler, Endonezya)
- Akdeniz, Alp - Himalaya kıvrım kuşağı (Nepal, Pakistan, İran, Türkiye, Yunanistan, İtalya..)
- Atlas Okyanusu ortası deprem kuşağı olmak üzere üç ana kuşaklı toplanmıştır.

İlk kıta çekirdekleri olan eski kara kütleleri ise deprem riskinin düşük olduğu alanlardır.

Bu alanlara:

- Kanada, Amazon havzası, İskandinav Yarımadası, Kuzey Avrupa, Kuzey Afrika, Arap Yarımadası, Güney Afrika, Sibiryası, Avustralya, örnek olarak verilebilir.

Dünya Deprem Haritası

Depremin büyüklüğü Richter ölçeğine göre magnitüd ile tanımlanmakla birlikte şiddeti mercalli ölçeğine göre romen rakamları ile gösterilir. Bu ölçümler sismograf ile yapılmaktadır.

Ülkemiz Alp - Himalaya kıvrım kuşağı içerisinde bulunan genç yapılı bir ülkedir. Bu nedenle ülkemizde yaşayan insanların yaklaşık %70'i deprem riski yüksek bölgelerde yaşamaktadır.

Ülkemizde fay kuşakları 3 hat şeklinde uzanır.

Kuzey Anadolu Fay Hattı: Saros Körfezi'nden başlayan hat Marmara Denizi'nden geçerek Yalova, Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Çankırı, Amasya, Tokat, Erzincan, Bingöl ve Muş üzerinden Van'a uzanır.

Doğu Anadolu Fay Hattı: Doğu Afrika grabeninin devamı niteliğindedir. Hatay'dan başlar, Kahramanmaraş, Adıyaman, Malatya, Elazığ üzerinden Bingöl ve Muş'a uzanır.

Batı Anadolu Fay Hattı: Ege ve Güney Marmara Bölgesi'ni içine alan ve parçalı faylardan oluşan deprem kuşağıdır.

ÇİTA YAYINLARI

Türkiye Deprem Bölgesi

Ülkemizde riskinin az olduğu alanlar da bulunmaktadır. Bu alanlar:

- Ergene Havzası ve Yıldız Dağları (Edirne Kırklareli)
- Taşeli Platosu (Mersin, Karaman-Konya)
- Doğu Karadeniz kıyısı
- Sinop çevresi
- Şanlıurfa, Mardin arası örnek olarak verilebilir.

Deprem sonucunda:

- ✓ Can ve mal kaybı
- ✓ Zemin sıvılaşması
- ✓ Kütle hareketleri, çığ, tsunami gibi doğal afetler

- ✓ Yeraltı su seviyesinin yükselmesi
- ✓ Graben (tektonik) ovalarının oluşumu
- ✓ Yerleşim alanlarında altyapı ve üstyapı zararları
- ✓ Göçler meydana gelebilmektedir.

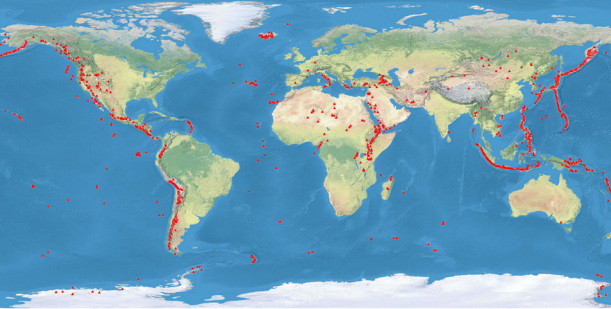
🔴 Volkanik Faaliyetler

Yer altındaki lavın yer kabuğunun zayıf noktalarından yeryüzüne ulaşması ile meydana gelmektedir.

Volkanik patlamalarla birlikte:

- ✓ Havaya yayılan küller,
- ✓ Çevreye yayılan lav
- ✓ Çamur akıntıları
- ✓ Eriyen karların neden olduğu seller
- ✓ Okyanusta meydana gelen patlama sonucu oluşan tsunami, can ve mal kaybına neden olabilmektedir.

Ayrıca açığa çıkan zehirli gazlar su buharı ile birleşerek asit yağmurlarına neden olabilmektedir.

Volkanik alan Dağılışı

Dünya üzerinde:

- ✓ Pasifik Ateş Çemberi ülkeleri (Endonezya, Japonya, Filipinler, Şili, Meksika, ABD)
- ✓ Atlas Okyanusu sırtları (İzlanda)
- ✓ Akdeniz Havzası (İtalya) aktif volkanların bulunduğu bölgelerdir.

Volkanik alanlar, verimli tarım alanlarına sahip olması metalik maden bakımından zengin olması nedeniyle milyonlarca insanın yaşadığı bölgelerdir.

Erken uyarı sistemleri ile volkanik patlamalar öncesinden tahmin edilebilmektedir. Özellikle gelişmiş ülkelerde aktif volkanlar sürekli takip altında tutulmaktadır.

Ülkemizde aktif volkanik alan bulunmamaktadır. En son faaliyete geçen volkanımız Nemrut volkanıdır. 1441 ile 1443 yılları arasında faaliyete geçtiği bilinmektedir. Ayrıca Manisa- Kula volkanik yöresinde küller içerisindeki ayak izleri yakın zamana kadar aktif olduğunun göstergesidir.

🔴 Tsunami

Deniz ve okyanus tabanında meydana gelen deprem ve volkanik patlamalar sonucu oluşan dev dalgalarıdır.

Tsunami 3 evreden oluşmaktadır.

- ✓ Oluşum evresi; sarsıntı ile başlayan küçük dalgadır.
- ✓ Yayılma evresi; kıyıya doğru ilerleme ile gerçekleşir.
- ✓ Sel ve tufan evresi; yerleşim yerleri, sular altında kalır.

Tsunami sonucunda;

- Kıyı çizgisi değişebilir.
- Adalar sular altında kalabilir.
- Bitki örtüsü ve hayvan varlığı zarar görebilir.

Tsunami daha çok Pasifik kıyısı ülkelerde etkilidir. Endonezya, Japonya, Hindistan, Tayland, Filipinler tsunami riski ile karşı karşıya olan ülkelere örnektir.

Ülkemizde Marmara, Ege ve Akdeniz kıyılarında depremler ile volkanik patlamalar sonucunda tsunamilerin meydana geldiği bilinmektedir.

Dünya üzerindeki büyük tsunamilere:

- 26 Aralık 2004 Endonezya
- 11 Mart 2011 Japonya
- 27 Ağustos 1883 Endonezya
- 20 Eylül 1498 Japonya

örnek olarak verilebilir. Sonucunda büyük can ve mal kayıpları yaşanmıştır.

Kütle Hareketleri

Doğal ya da beşerî faaliyetler sonucunda yamaç dengesinin bozulması nedeniyle oluşur.

Heyelan, toprak kayması, kaya düşmesi ve çamur akıntıları kütle hareketleri olarak ele alınır.

Özellikle heyelanlar dünyanın birçok bölgesinde görülebilen, büyük can ve mal kayıplarına neden olan doğal afetlerdendir.

Nedenleri:

- ✓ Arazinin eğimi
- ✓ Şiddetli yağışlar ve kar erimeleri
- ✓ Tabakaların eğim doğrultusunda uzanması
- ✓ Deprem ve volkanik faaliyetler
- ✓ Geçirimsiz toprak tabakasının varlığı
- ✓ Yamaç dengesini bozan insan faaliyetleridir.

Sonucunda:

- ✓ Can ve mal kaybı
- ✓ Tarım alanlarının zarar görmesi
- ✓ Toprak kaybının yaşanması
- ✓ Bitki örtüsünün tahrip olması
- ✓ Set göllerin oluşması gibi olaylar meydana gelebilir.

Kaya düşmeleri, eğimli alanlarda deprem, donma-çözülme, madencilik faaliyetleri nedeniyle meydana gelebilir.

Kütle hareketleri çoğu zaman önlenmesi mümkün olmayan afetlerdendir.

Riskli Bölgelerde:

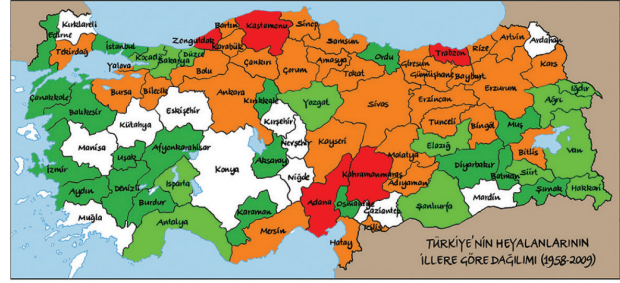
- ✓ Yapılaşmalara dikkat ederek,
- ✓ Yol, köprü veya baraj gibi inşaatlarda destekleyici unsurlar kullanılarak,
- ✓ İstinat duvarı ya da tel kafes örgülerle yamacı destekleyerek risk azaltılabilir.

Dikkate Al

Erozyon ile heyelan birbirine karıştırılan unsurlardandır. Erozyon yavaş gerçekleşen ve ağaç dikilerek önenebilir bir doğal afet iken heyelan da böyle bir durum söz konusu değildir.

Heyelanlar dünyada yağışın fazla olduğu engebeli bölgelerde görülür. Çin, Hindistan, Pakistan, Afganistan, Şili gibi ülkeler örnektir.

Ülkemizde ise Doğu Karadeniz'de (Trabzon), Batı Karadeniz'de (Kastamonu) ve Erzurum'da riski fazladır.

Erozyon

Bitki örtüsünün tahribi sonucunda toprağın su, rüzgar ve insanların çeşitli faaliyetleri ile aşınarak taşınmasıdır.

Doğal ve hızlandırılmış erozyon olarak ikiye ayrılır.

- ✓ Doğal erozyon toprağın yenilenmesi için gereklidir. Afet boyutunda değildir.
- ✓ Hızlandırılmış erozyon insan etkisiyle ortaya çıkmaktadır. Toprak, su, bitki dengesi bozulduğu için sonuçları ağırdır.

Erozyon sonucunda:

- Topraktaki verim düşer.
- Tarım alanları azalır.
- Açlık ve kıtlık gibi sorunlar artar.
- Göçler meydana gelebilir.
- Baraj ömürleri kısadır.

Batı Avrupa, Güneydoğu Asya, ABD'nin doğu kıyılarında su erozyon riski yüksek iken çöl bölgelerinde rüzgar erozyon riski daha fazladır.

Erozyon riskini azaltmak için,

- Ağaçlandırma yapılmalı
- Eğimli alanlar taraçalandırılmalı
- Tarım alanları eğime dik sürülmeli
- Nadas yerine nöbetleşe ekim yapılmalı
- Aşırı otlatma yapılmamalı
- Anız örtüsü yakılmamalı
- Modern sulama sistemleri kullanılmalı
- Halk bilinçlendirilmelidir.

Ülkemizde; eğimin fazla olması, yağışların sağanak şeklinde görülmesi, bitki örtüsünün tahribi, yanlış arazi kullanımı nedeniyle toprak varlığının yüzde 86'sı erozyon riski ile karşı karşıyadır. İç Anadolu, Doğu ve Güneydoğu Anadolu riskinin fazla olduğu bölgelerdir.

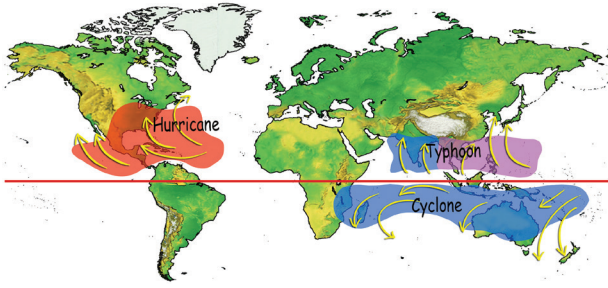
Şiddetli Rüzgarlar

Saatteki hızı 60 kilometrenin üstünde olan rüzgarlar beraberinde şiddetli sağanakları, yıldırım ve şimşekleri getirdiği için afet boyutunda olaylara neden olmaktadır. Yağın olarak görülen afetlerdendir.

Saatteki hızı 300 km'ye kadar çıkabilen rüzgarlara Kasırga adı verilir.

Kasırgalar tropikal bölgelerde (Florida eyaleti (ABD), Meksika, Küba, Japonya, Filipinler, Vietnam, Çin ve Endonezya) etkilidir.

Kuzey Yarım Küre'de özellikle okyanus suyu sıcaklığının 26 dereceyi geçtiği mayıs, haziran, temmuz, ağustos ve eylül dönemlerinde görülmektedir.

Tropikal Kasırgaların Dağılışı

Sel ve Taşkınlar

Ani ve şiddetli yağışlar ile kar erimeleri sonucunda oluşan hızlı akışa sahip sulara sel denir.

Akarsuyun sahip olduğu akım seviyesinin yükselmesi ile su miktarının artması sonucu taşkınlar meydana gelmektedir.

Sel ve Taşkınlar üzerinde:

- ✓ Aşırı yağışlar
- ✓ Kar erimleri
- ✓ Tropikal fırtınalar gibi doğal olayları ile
- ✓ Dere yataklarının doldurulması
- ✓ Kuru dere yataklarına ev yapılması
- ✓ Akarsu yatağının daraltılması ya da değiştirilmesi
- ✓ Baraj kapaklarının açılması gibi beşerî faaliyetler etkili olmaktadır.

Özellikle az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde sel felaketleri daha fazla zarara neden olmaktadır. Güney ve Güneydoğu Asya ülkelerinde can ve mal kaybı daha fazla yaşanmaktadır.

En çok görülen ve en fazla zararı olan afetlerden biridir.

Ülkemizde:

- Yanlış arazi kullanımı
- Ormanların tahribi
- Hızlı nüfus artışı
- Gerekli tedbirlerin alınmaması
- Kar erimleri ve aşırı yağışlar ile sel ve taşkınlar yaşanmaktadır.

En fazla nisan, mayıs ve haziran aylarında görülmektedir.

TÜRKİYE'DE TAŞKIN AFETLERİNİN MEYDANA GELDİĞİ ALANLARI

Örnek 9

Doğal afetler oluşumlarına göre kendi içerisinde sınıflandırılmaktadır.

Buna göre;

- I. 15 temmuz 2021'de Rize'de aşırı yağışlar sonucu meydana gelen sel felaketi
- II. Çin'in kuzeybatısında bulunan Qinghai eyaleti yakınlarında 21 mayıs 2021 tarihinde meydana gelen deprem
- III. 23 mayıs 2021 tarihinde Afrika'daki en aktif volkanlardan biri olan Nyirangongo yanardağının patlaması
- IV. Japonya'nın Shizuoka Eyaleti'ne bağlı Atami şehrinde 3 Temmuz 2021 tarihinde meydana gelen toprak kayması
- V. 24 Aralık 2018 tarihinde Endonezya'nın Sunda Boğazı'nda meydana gelen tsunami

afetlerinden hangisi oluşum nedenine göre diğerlerinden farklı bir grupta yer almaktadır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

Sen Çöz 9

Çiğ

Kar örtüsünün yer çekimi etkisi ile eğim boyunca hareket etmesi sonucu oluşur.

Dağlık bölgelerde,

▶ eğim derecesinin yüksek

▶ bitki örtüsünün zayıf

▶ kar kalınlığının fazla olduğu

alanlarda risk fazladır.

Yol yapım çalışmaları, ani sıcaklık değişimi, yer sarsıntıları çığı tetikleyen etmenlerdir.

Kayalık Dağları, And Dağları, Alpler, Himalayalar riskinin fazla olduğu alanlardır.

Çiğ riskini azaltmak için;

✔ Çiğ perdeleri yapılabilir.

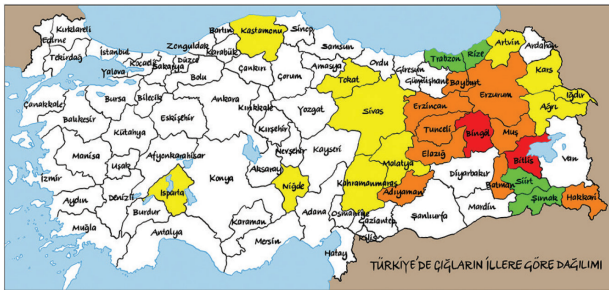
✔ Ağaçlandırma çalışmaları yapılabilir.

✔ Kar örtüsünün kontrollü olarak düşürülmesi sağlanabilir.

✔ Bölge riskli dönemlerde ulaşım kapatılabilir.

Can ve mal kaybı yanında ulaşımın aksamasına neden olan meteorolojik kökenli bir doğal afettir.

Ülkemizde Bayburt, Artvin, Ağrı, Hakkâri, Erzurum, Tunceli ve Van çığ olayının afete dönüştüğü illere örnek olarak verilebilir. En fazla Doğu Anadolu'da görülen çığ felaketlerinin sonucusu 6 Şubat 2020'de Van - Bahçesaray'da yaşanmış ve 41 kişi yaşamını yitirmiştir.

31-55 adet 16-30 adet 5-16 adet 1-5 adet 1-5 adet

Orman Yangınları

Orman yangınlarının %99'u insanların bilinçsiz ya da kasıtlı davranışları sonucunda oluşmaktadır.

İklim ve arazi yapısı doğrudan etkili unsurlardır.

Uzun süreli sıcak ve kurak iklimin görüldüğü bölgelerde daha fazla risk bulunmaktadır.

Ormanlık alanlarda;

✔ Yol açmak

✔ Personeli eğitmek

✔ Modern söndürme araçlarını bulundurmak

✔ Yangın söndürme havuzları yapmak

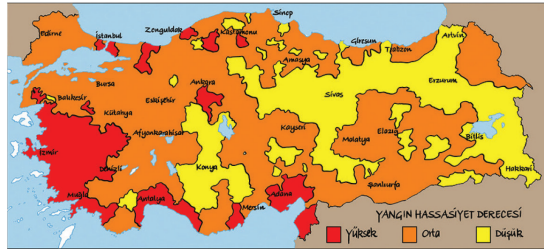
✔ İnsanları bilinçlendirmek

alınabilecek önlemler arasındadır.

Eylül 2019 tarihinde başlayan Avustralya'da orman yangını aylarca sürmüş 1 milyardan fazla hayvan yaşamını yitirmiştir.

Ekim 2019 California, Temmuz 2018 Yunanistan yakın zamanlı büyük orman yangınlarına örnektir.

Ülkemizde Akdeniz ikliminin görüldüğü, Akdeniz, Ege ve Güney Marmara'da riski fazladır. Riskinin en fazla olduğu il Muğla ve Antalya'dır.

Kuraklık

✔ Yağışın uzun süre ortalamasının altında düşmesi

✔ Su kaynaklarının aşırı ve bilinçsiz kullanımı kuraklığa neden olmaktadır.

Yavaş gelişen ama sonuçları ağır olan, toplu ölümlere ve göçlere neden olan bir afettir.

Çin, Hindistan, Rusya ve Kuzey Afrika'da 30 milyondan fazla insanın ölümüne neden olmuştur.

Afrika kıtasında Sahel adı verilen bölge kuraklığın en şiddetli yaşandığı bölgelerden biridir.

Ülkemizde İç Anadolu Bölgesi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi kuraklık riski en fazla olan bölgelerdendir.

Salgın Hastalıklar

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde daha yaygındır.

Asya ve Afrika kıtalarında daha fazla can kaybına neden olmuştur.

Günümüzde aşılardan etkileri oldukça azaltılmıştır.

2019 sonunda Çin'de başlayan Covid-19 salgını İran, Rusya, Türkiye, Brezilya, Şili, Avrupa ülkeleri ve ABD başta olmak üzere tüm dünyayı etkilemiş ve milyonlarca insana bulaşması sebebiyle yüzbinlerce insan hayatını kaybetmiştir.

1. Sonucunda can ve mal kaybı olan insan ya da doğa kökenli olaylara doğal afet adı verilir. Oluşumunda insanların rolünün daha fazla olduğu afetler beşerî kökenli doğal afetlerdir.

Buna göre aşağıdaki afet örneklerinden hangisinin kökeni diğerlerinden farklıdır?

- A) Ormanların tahrip edildiği bölgelerde erozyonun şiddetlenmesi
B) Sisli bir günde boğazda meydana gelen tanker kazası
C) Madenlerde yaşanan patlama nedeniyle meydana gelen göçmeler
D) Aşırı yağışlar veya kar erimeleri nedeniyle meydana gelen heyelan
E) Yer altı suyunun aşırı tüketimi ile birlikte oluşan kuraklık

2. Oluşumlarına göre sınıflandırılan doğal afetlerden biri de jeolojik - jeomorfolojik karakterli doğal afetlerdir.

Aşağıdakilerden hangisi bu grupta yer alan doğal afet örneklerinden biri değildir?

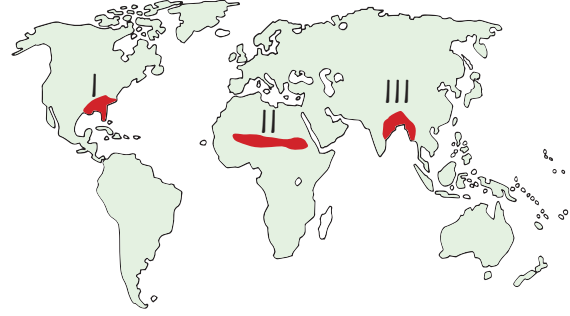
- A) Krakatau Volkanı'nın patlaması sonucu meydana gelen tsunaminin Endonezya'da can kaybına sebep olması
B) Elazığ'da meydana gelen deprem sonucu can ve mal kaybının yaşanması
C) Van'ın Bahçesaray ilçesinde meydana gelen çığ felaketleri sonucu can kayıplarının yaşanması
D) Japonya açıklarında meydana gelen deprem sonucu oluşan tsunaminin Fukuşima nükleer santralline zarar vermesi
E) Aşırı yağışlar sonunda meydana gelen heyelan nedeniyle İtalya'da 200 kişinin tahliye edilmesi

3. Doğal afetler kökenlerine göre sınıflandırıldığı gibi oluşum süresine göre de gruplandırılabilir.

Buna göre aşağıda verilen doğal afetlerden hangisinde oluşum süresi daha uzundur?

- A) Erozyon
B) Heyelan
C) Volkanizma
D) Depremler
E) Tsunami

4. Haritada bazı alanlar numaralandırılarak koyu renkle gösterilmiştir.

Haritada numaralandırılarak gösterilen alanlarda etkili doğal afet hangi seçenekte doğru eşleştirilmiştir?

	I	II	III
A)	Deprem	Kuraklık	Volkanizma
B)	Çığ	Deprem	Sel ve Taşkınlar
C)	Tsunami	Erozyon	Volkanizma
D)	Volkanizma	Heyelan	Çığ
E)	Tropikal Fırtına	Kuraklık	Sel ve Taşkınlar

5. Uzun süren sıcak ve kurak döneme sahip ülkelerde görülen doğal afetlerden biri de orman yangınlarıdır.

Buna göre aşağıdaki ülkelerden hangisinde bu afetin daha fazla görülmesi beklenir?

- A) Endonezya
B) Avustralya
C) Malezya
D) İngiltere
E) Norveç

6. Toprağın akarsu ve rüzgârın etkisiyle süpürülmesi olayın erozyon denir. Doğal yolla oluşan erozyon toprağın canlı kalmasını sağlarken beşerî nedenlerle ortaya çıkan erozyona hızlandırılmış erozyon adı verilir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi hızlandırılmış erozyonun nedenlerinden biri değildir?

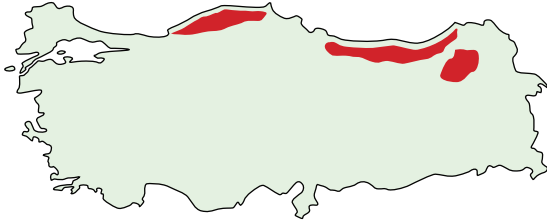
- A) Toprağın salma su sistemi ile sulanması
B) Engibeli arazinin bulunması
C) Anız örtüsünün yakılması
D) Meralarda aşırı otlatmanın yapılması
E) Arazinin eğime paralel olarak sürülmesi

7. Bazı doğal afetler başka bir doğal afetin tetikleyicisi olabilir.

Buna göre aşağıdaki doğal afetlerden hangisinde depremin böyle bir duruma yol açması beklenmez?

- A) Heyelan
B) Çiğ
C) Tsunami
D) Nükleer santral kazaları
E) Kuraklık

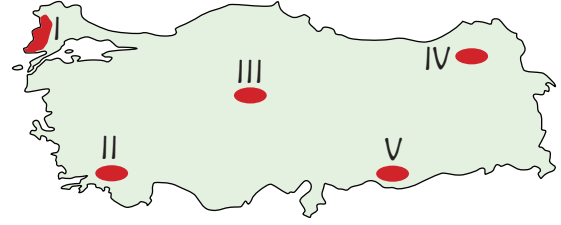
8. Haritada heyelan riskinin fazla olduğu bölgeler koyu renkle gösterilmiştir.

Bu alanlar için aşağıdaki durumlardan hangisinin ortak olduğu söylenemez?

- A) Bitki örtüsü içerisinde ormanların geniş yer tutması
B) Aşırı yağışların ya da kar erimelerinin görülmesi
C) Arazinin eğimli bir yapıya sahip olması
D) Geçirimsiz toprak tabakasının varlığı
E) Beşeri faaliyetlerin gerçekleştirildiği alanlar olması

9. Haritada bazı alanlar numaralandırılarak verilmiştir.

Sel ve taşkınlar, ülkemizde en fazla görülen doğal afetlerdendir. Aşırı yağışlar ve kar erimleri dışında baraj kapaklarının açılması sonucu taşkınlar yaşanabilmektedir.

Haritada numaralandırılarak verilen alanların hangisinde baraj kapaklarının açılmasına bağlı olarak bu durum daha fazla görülebilir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

10. Ülkemiz iklim koşulları ve arazi yapısı nedeniyle erozyon tehdidi ile karşı karşıya olan bir ülkedir. Aşağıdakilerden hangisi bu riskin fazla olduğu bölgelerden biri değildir?

- A) İç Anadolu
B) Doğu Anadolu
C) Karadeniz
D) Ege
E) Güneydoğu Anadolu

11. Aşağıdaki doğal afet olaylarından hangisinin ülkemizde görülmesi beklenmez?

- A) 2004 tarihinde Hint Okyanusu'nda meydana gelen deprem sonucu oluşan Endonezya tsunamisi
B) 2014 tarihinde Afganistan'ın kuzeydoğusunda meydana gelen heyelan
C) 2007 yılında İngiltere'nin Galler bölgesinde aşırı yağışların neden olduğu sel ve taşkınlar
D) 2016 yılında Doğu Afrika'da meydana gelen kuraklık felaketi
E) 23 Ağustos 2005 günü oluşmaya başlayan ABD ve Meksika'yı etkisi altına alan Katrina kasırgası

CEVAP ANAHTARI

Sen Çöz

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	
D	E	A	D	D	A	D	B	A																		

TEST 1	1	2	3	4	5	6	7	8
	C	E	A	A	D	C	D	B
	9	10						
	E	A						

TEST 7	1	2	3	4	5	6	7	8
	D	A	C	B	C	D	C	B
	9	10						
	D	A						

TEST 2	1	2	3	4	5	6	7	8
	D	C	A	C	D	B	D	A
	9	10	11					
	B	E	C					

TEST 8	1	2	3	4	5	6	7	8
	D	B	E	D	A	D	E	B
	9	10						
	A	E						

TEST 3	1	2	3	4	5	6	7	8
	C	C	A	E	B	B	A	C
	9	10						
	D	E						

TEST 9	1	2	3	4	5	6	7	8
	C	B	C	D	A	D	B	B
	9	10						
	C	E						

TEST 4	1	2	3	4	5	6	7	8
	B	D	A	E	C	D	B	E
	9	10						
	A	B						

TEST 10	1	2	3	4	5	6	7	8
	D	D	B	C	E	A	E	A
	9	10						
	D	B						

TEST 5	1	2	3	4	5	6	7	8
	E	B	A	C	A	D	B	E
	9	10						
	E	A						

TEST 11	1	2	3	4	5	6	7	8
	D	D	E	C	E	D	B	B
	9	10						
	D	D						

TEST 6	1	2	3	4	5	6	7	8
	E	A	C	C	B	D	D	A
	9	10						
	C	A						

TEST 12	1	2	3	4	5	6	7	8
	D	C	A	E	B	B	E	A
	9	10	11					
	A	C	E					